

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DANSKE ERHVERVSMÆND

AAGE HEINBERG

DANSKE
ERHVERVSMÆND

GENERATIONEN EFTER TIETGEN

ARTHUR JENSENS FORLAG · KØBENHAVN

INDLEDNING

HENSIGTEN med at samle dette Udvalg af Biografier har været den at give et Tværsnit af dansk Erhvervsliv indenfor et bestemt Tidsrum, nemlig Aarene omkring og efter Aarhundredskiftet og at forsøge at give et Billede deraf gennem Skildringen af de Mænd, der stod paa ledende Poster indenfor forskellige danske Erhverv paa det Tidspunkt, og hvis Arbejde og Navne vil blive erindret af Eftertiden — kort eller længe faar den samme Eftertid selv afgøre.

Det er naturligvis altid en Skønssag, hvem der bør tages med, og hvem der kan udelades i et saadant Udvalg. Det er ikke alle — det ligger i Sagens Natur — lige betydelige Mænd, der her er omtalt, men det har først og fremmest været Tanken at give et omfattende Indtryk af dansk Erhvervsliv gennem Skildringen af adskillige af dets betydelige Navne og deres Arbejde paa det paagældende Tidspunkt. Det er Generationen efter *Tietgen*. Adskillige af dem er vokset op i Skyggen af ham, adskillige er hjulpet frem af ham, og adskillige har haft deres Kamp med ham.

Det er kun afdøde Personligheder, der er medtaget i dette Udvalg, de nulevende vil findes i anden Del, H. N. Andersens Samtidige.

Det har været Mænd, der hver paa sin Post har været med til at bære Danmark og at føre Danmarks Navn frem. Enkelte har haft en krank Skæbne, men det Arbejde, de har udført, medens de stod

midt i deres Gerning, har overlevet dem, og om dem alle gælder det sikkert, at de som gode Navne vil blive mindet af deres Efterfølgere. Kun Landbrugets og Andelsbevægelsens Mænd er ikke medtaget i dette Udvalg. Naturligvis kunde adskilligt flere afdøde være medtaget, Navne som *Fr. Th. Adolph, Carl Aller, Ambt, Ludvig Bramsen, L. E. Bruun, Adolf Carl, Gamborg, Carl Holten, Alfred Kraunsøe, N. C. Monberg, C. Olesen, Richelieu, Kaspar Rostrup, Cornelius Stau, Stilling-Andersen* m. fl. Der ligger ikke deri, at de paagældende ikke er omtalt, en Undervurdering af disse Mænd, der er lige saa betydelige som de her omtalte.

Dét vilde være glædeligt, om de unge gennem disse Skildringer af Mænd, der har betydet noget for deres Land, kunde modtage Impulser og Indtryk, der blev af Værdi for dem selv. Der findes naturligvis allerede Biografier af de fleste af de her omtalte Mænd, men det, der skulde give nærværende Samling Betydning, var, at man saa disse Mænds Arbejde i Sammenhæng med deres Samtidiges, saaledes at der derigennem dannedes et Billede af den Tid, de repræsenterer, og det Arbejde, der da udførtes.

— — —

Fra forskellige Sider har man været mig behjælpelig med Arbejdet, og jeg skylder i første Række Redaktør *Povl Drachmann* Tak.

Med Hensyn til de Kilder, der har været benyttet, har jeg ment, at det vil føre for vidt at anføre disse. Hovedparten af Materialet er fremskaffet fra Biografier, Nekrologer o. l., og adskillige af Artiklerne har været gennemset af de paagældendes Slægt eller andre, der stod dem nær.

INDHOLD

	Side		Side
Ballin, Max (1865–1921)	9	Knudsen, Ivar (1861–1920)	139
Bing, Harald (1848–1924)	15	Kähler, Herman A. (1846–1917)	145
Bornholdt, P. (1842–1925)	23	Lauridsen, Johs. (1847–1920)	151
Brandt, Jacob (1856–1912)	29	Meyer, Axel (1846–1914)	157
Brandt, S. Chr. (1847–1905)	35	Meyer, Louis (1843–1929)	163
Damm, P. N. (1839–1918)	41	Michelsen, Carl (1853–1921)	167
Dessau, Martin (1865–1919)	47	Mønsted, Otto (1838–1916)	173
Filtenborg, Chr. (1852–1919)	55	Nørgaard, P. (1866–1923)	181
Foss, Alex. (1858–1925)	59	Olesen, C. A. (1845–1920)	187
Glückstadt, Isak (1839–1910)	67	Pagh, H. (1859–1922)	195
Hagemann, G. A. (1842–1916)	75	Peschcke Køedt, A. (1845–1929)	201
Hammerich, Holger (1845–1915)	83	Petersen, Holger (1843–1917)	209
Hansen, Chr. D. A. (1843–1916)	89	Rasmussen, Mads (1856–1916)	215
Hansen, Johan (1838–1913)	95	Rechnitzer, P. P. (1842–1921)	221
Hasselbalch, Chr. (1851–1925)	101	Schou, E. V. (1866–1925)	225
Hauberg, Sophus (1848–1920)	107	Schou, Philip (1838–1922)	231
Heide, Axel (1861–1915)	113	Stilling, Hermann (1843–1925)	237
Hey, Fr. (1857–1925)	119	Suenson, Edouard (1842–1921)	243
Jacobsen, Carl (1842–1914)	125	Wessel, Th. (1843–1905)	249
Jørgensen, Vilh. (1844–1925)	133	Vett, Emil (1843–1911)	249

MAX BALLIN

1865–1921

Alar Bullin

DET lille korte Navn med udpræget tysk Klang var i adskillige Aar et af de hyppigst nævnte, et af de oftest angrebne indenfor dansk Offentlighed. Bæreren af det var en Mand, der altid stod i forreste Linie, aggressiv, ilter, fuld af Energi og Virkelyst. Han var netop, hvad man kalder en omstridt Mand. Han var en klog Mand, en klar og skarp Hjerne, der ikke lod sig imponere af sine Omgivelser, en haard Negl maaske, og en Mand, der fik udrettet noget, der kæmpede til det sidste, og hvis tragiske Skæbne var saa underlig uforstaaelig, selv for hans Nærmeste.

Danmark har jo overalt i Verden Navn som et udpræget Landbrugsland, og det er et imponerende Arbejde, Pionererne for Danmarks Landbrugseksport til England har udført, da de i de sidste Aartier af forrige Aarhundrede fuldstændig lagde Landbruget herhjemme om, for at Landboerne og hele Landet skulde komme frelst gennem den Krise, der da truede. Men det vilde naturligvis være umuligt at skabe et Land, der udelukkende ernærede sig ved Landbrug. Der maa ogsaa være Plads for en Industri, og de senere Aar har vist, at der er store Muligheder netop for Industrien her i Landet. Den voksende Industrieksport, den heldige Udnyttelse af det forhaandenværende Materiale, Oparbejdelsen af en Række store Specialvirksomheder, alt taler sit tydelige Sprog. Men blandt de allerførste til at slaa til Lyd for Industrien herhjemme som ude i Verden var Max Ballin. Deri ligger hans store Betydning. Hans Navn havde Vægt, hans Indflydelse rakte vidt, og der spurgtes stadig efter ham. Men det har i Særdeleshed været ved det inciterende Arbejde, han

gjorde som Forhandlingsmand, i Industriraadet og Industriforeningen, at han fik Betydning.

Max Ballin var født i Hamburg den 12. Juni 1865; han blev adopteret af Garvermester Jacob Ludvig Ballin fra København og var dermed placeret. Han skulde naturligvis være Garver. Først blev han dog Student 1884, og Aaret efter cand. phil. Adoptivfaderen havde tidligt set, hvad der boede i den unge Mand, og han blev sendt paa lange Rejser til Udlandet. Endelig indtraadte han i 1890 i Garverivirksomhedens Ledelse, og han udviklede efterhaanden det gamle Firma M. I. Ballin & Sønner til det ledende indenfor Branchen. Først og fremmest optoges en Række konkurrerende Firmaer i Ballins Virksomhed: Dansk Garverkompagni 1905, Messerschmidt & Sønner 1908, Danchells Chromlæderfabrik 1909, og derved fik han bragt en meget stor Del af dansk Lædertilvirkning under sin Ledelse. Den gamle Virksomhed M. I. Ballin & Sønner var i 1897 blevet Aktieselskab med Ballin som Direktør og voksede stadig, fik Filialer i Sverige, Tyskland o. s. v. 1918 blev Ballin Formand i den store Sammenlutning af Læder- og Skotøjsfabriker.

Det var især i Verdenskrigens Aar, at det gik op for den store Offentlighed, hvilken værdifuld Mand, Landet havde i Max Ballin. Som Medlem af Grosserersocietetet og Industriraadets Fællesudvalg udførte han et overordentlig betydningsfuldt Arbejde for at forsyne Danmark med fremmede Varer og med Fordelingen af dem. Naturligvis maatte han blive Genstand for haarde Angreb. Han var vant til det. Han tog mangan haard Tørn. Men han stod det igennem. Han satte ganske vist sit Helbred til ved det, og han led Skibbrud tilsidst.

Dansk Garveriindustri hævedes af ham fra et jævnt Haandværk til et sjældent Højdepunkt. Han gjorde et banebrydende Arbejde for Indførelsen af Hurtiggarveriet, og han saa klart Mulighederne for langt billigere Produktion gennem nye Fremgangsmaader. Det menes, at

den første Fabrik i Europa for regelmæssigt Hurtiggarveri har været enten en i Milano eller Ballin's paa H. C. Ørstedsvej i København, og skulde den danske ikke være den ældste, er Max Ballin i alle Tilfælde blandt de første i Verden, der har gennemeksperimenteret og derpaa i Praksis indført den nye Proces, Valke-Garvningen. Han har rimeligvis først efter længere Overvejelser forladt den gamle Garvning i Strøkar; den ældre Fremgangsmaade gav nok bedre Læder, men han maatte erkende, at det var saa dyrt, at det næsten var usælgeligt, og han slog saa ind paa nye Veje, idet han stadig forbedrede Fabrikatet. Mens en lang Række Garverier, indenlandske som udenlandske, ved forrige Aarhundredes Slutning kæmpede med Vanskelighed heder og tilsidst maatte standse — den gamle Vej var haabløs — foretrak Ballin fremfor at give op at bryde nye Veje. Det var besværligt i en Nedgangsperiode og under vanskelige Forhold at bygge en ny Produktion op og forny Slægtens Traditioner. Men han forstod, at det for at konkurrere først og fremmest gjaldt om ikke alene at være blandt de første, men helst de allerførste, og mange af de Maskiner, som indførtes paa hans Fabrik, har eencifrede Fabrikationsnumre.

Det ligger i Sagens Natur, at man ikke bliver en saa duelig Fabrikleder uden en grundig Uddannelse. Den havde han i sin Ungdom erhvervet sig i Udlandet, især i Wien.

I stor Udstrækning har det danske Garveri været i Stand til at tilfredsstille det indenlandske Behov, og til at møde den udenlandske Konkurrence paa lige Fod. Det kan man takke Max Ballin for.

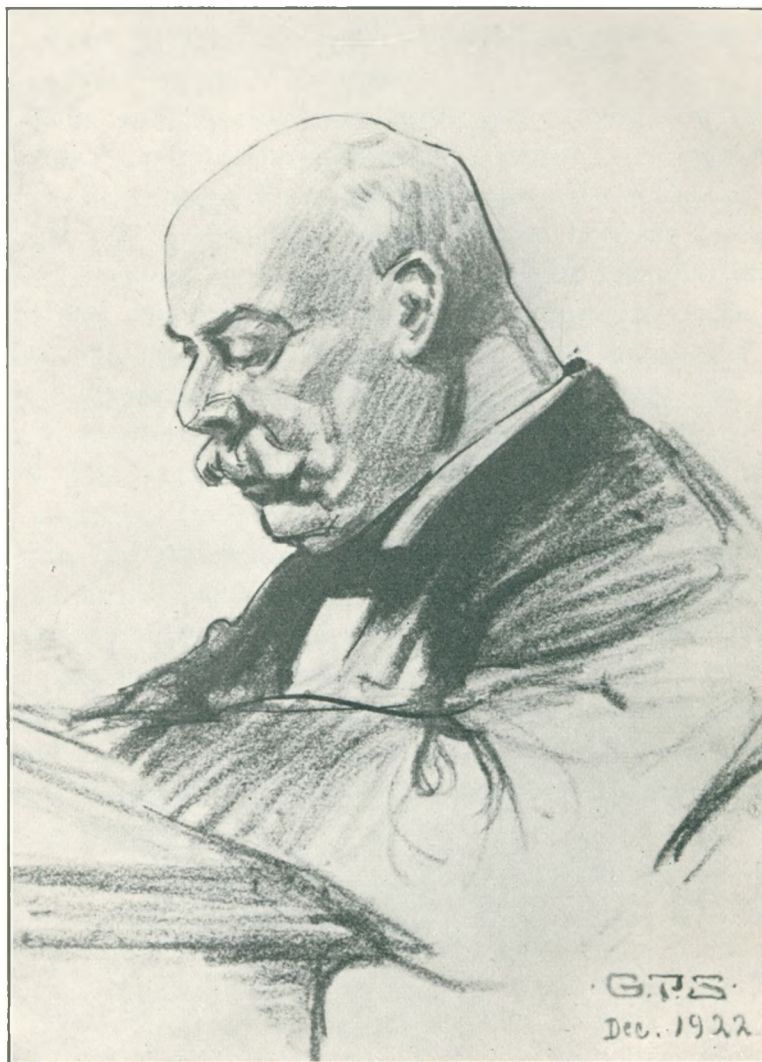
Fra det Øjeblik, Industrifagene blev stiftet sad Ballin i Ledelsen. I Arbejdsgiverforeningens Forretningsudvalg udførte han et eminent Arbejde. Han var en utrættelig Dommer i den faste Voldgiftsret, og det skyldes ikke mindst ham, at denne Ret blev stiftet, og at Kampen paa dette Omraade blev forvandlet til en Strid om Retten. Men først og fremmest gjorde Max Ballin et kæmpemæssigt Arbejde i In-

dustriraadet. Sammen med Alex. Foss sad han som Industriens Repræsentant, og han sled for sit Land. Men langt udenfor Organisationernes Kreds gjorde Max Ballins Personlighed sig gældende. Han var fuld af Ideer og altid i Aktivitet.

Hvad Ballin skabte i Aarene omkring 1900 til 1905, idet han kæmpede sig frem mod Konjunkturerne, var simpelt hen Industri. Han sejrede ved sin fastlagte Plan, ved forstandig Anvendelse af tekniske Hjælpemidler og Kontrol. Han viste i Praxis, hvordan Industri skabes. Han gik videre — hans Interesser spændte allerede tidligt vidt — og det blev den danske Industri i sin Helhed, han viede sin Arbejdskraft. Og naar dansk Industri, siden han gjorde sit Pionerarbejde i Begyndelsen af dette Aarhundrede, nu staar paa saa højt et Stade, er han en af dem, man maa takke derfor.

Der vil ikke være Anledning til at gaa nærmere ind paa hans tragiske Endeligt. Han sled sig op. Vanskelighederne taarnede sig op for ham, for hans Virksomhed som for Industrien i sin Helhed. Han havde brugt sine Kræfter under Krigen, altid paa Færde, altid til Forhandling, hans Nerver var efterhaanden blevet fuldkommen ødelagte. Saa mente han ikke at kunne tage flere Vanskeligheder. Han brød sammen, og en Søndag Aften i April Maanedes Begyndelse 1921 meddeltes det, at han havde skudt sig. To Dage efter døde han. Dansk Industri og dansk Offentlighed havde mistet en af sine betydeligste Mænd.

HARALD BING
1848–1924

Harold Shantz

HAN tilhørte en af disse gamle jødiske Patricierslægter, der har været med til at give København Præg. Slægten som saadan spillede en overordentlig Rolle for ham, og han var præget af den. Der var en egen stille Fornemhed udbredt over hans Person. Han havde et indgaaende Kendskab til Mennesker, var klog paa utallige Omraader, menneskeligt forstaaende, mildt ironisk og samtidig hjælpende, hvor det kneb. Han forstod altid, at det forpligtede at indtage en Stilling, som den han havde erhvervet sig i dansk Erhvervslev, og hans frisindede, noble Personlighed kan staa helt afklaret og forbilledlig for hans Efterfølgere.

Harald Bing var født den 26. Februar 1848 i København som Søn af Fabrikejer Jacob Herman Bing. Straks fra Fødslen var han placeret i det bedste københavnske Bourgeoisi. Som ung Mand studerede han Fysik og Kemi og fik Undervisning i Tegning som Indledning til hans Overtagelse af den tekniske Ledelse af Faderens og Farbroderens Firma, Bing & Grøndahls Porcelainsfabrik. I 1880 indtraadte han i Firmaet og blev Indehaver deraf 1885. Ved dets Overgang til Aktieselskab 10 Aar efter blev han Selskabets administrerende Direktør.

Som Leder af denne berømte danske Porcelainsfabrik forstod Bing at skaffe den Verdensry. Da han traadte ind i Firmaet var Porcelainindustrien herhjemme nærmest i Tilbagegang, det gjaldt om at skabe en ny Teknik og skaffe nye kunstneriske Kræfter til den. Det var i

80'erne, hvor Japans Paavirkning paa dette Omraade greb det meste af Europa, og det gjaldt nu om at følge med og foretage en fuldstændig Reformerings af alt det overleverede, saavel kunstnerisk som teknisk, men først og fremmest kommercielt. Der maatte skabes en hel ny Dekoration til Afløsning af den gamle. Paa alle Punkter var der Tale om Fornyse, men denne Fornyse maatte dog ikke være af en saadan Art, at den fuldstændig brød med det gamle, der havde Værdi. Harald Bing var ualmindelig heldig i Valget af en Medarbejder, nemlig Pietro Krohn, der blev den kunstneriske Leder af Fabrikken, mens Bing selv tog sig af det forretningsmæssige. Han var ikke bange for at ofre betydelige Summer, og Bing & Grøndahls Arbejder opnaaede snart stor Popularitet herhjemme, og samtidig begyndte han at arbejde for at indføre dem i Udlandet. Der skabtes nye og gode Markeder for det danske Porcelain; Bing & Grøndahl var bestandig med ved de store internationale Udstillinger, og i alle Storbyer aabnedes Filialer eller Udsalg. Der hørte et vist Mod til saaledes at gøre Pionerarbejde for det danske Porcelain, men det lykkedes. Han havde de rigtige Folk til at hjælpe sig, og i disse Aar gennemgik det gamle Firma en Omformning, praktisk talt fra Grund af, og Anerkendelsen derfor udeblev da heller ikke. Bing var den ideale Leder af en Virksomhed som denne. Vel var han Forretningsmand, men det Fabrikat, han arbejdede med, maatte interessere ogsaa ham selv mere end rent handelsmæssigt. Harald Bing elskede det sjældne og fine, var i Virkeligheden meget af en Kunstner; paa den anden Side, alt, hvad han foretog sig, skete efter modent Overlæg, efter nøje Gennemtænkning af hver lille Enkelthed.

Under Paavirkning af hele den nye Verden af Skønhedsindtryk, som Japandyrkelsen havde aabnet, var det, at Pietro Krohn fik til Opgave at bryde nye Veje for dansk Porcelains Tilvirkning. Han formede en Række karakteristiske Kopper over Blomstermotiver, men den nye Retnings store Gennembrud i Fabrikens Produktion og hos Publikum skete ved Udstillingen 1888 med det berømte Hejre-

stel, der nu er spredt Verden over i Samlinger og Museer. Selve Valget af Hejren var dekorativt set genialt. Dette Arbejdes Hovedegenskaber var netop dekorativ Fantasi og kunstnerisk Flugt. Reorganisationen af Fabrikens Drift, Indførelsen af nye Arbejdsmetoder, Maskinkraftens Afløsning af Haandkraften tog for Alvor sin Begyndelse, da Bing & Grøndahl blev Aktieselskab. Mange af Landets betydeligste Kunstnere blev knyttet til Bing & Grøndahl, først og fremmest Willumsen, der satte sit geniale Præg paa utallige af dets Frembringelser.

Selv om Harald Bing kun stod som den forretningsmæssige Leder, manglede han saa langt fra kunstnerisk Forstaaelse, at han endog rent instinktmæssigt saa de store Evner hos den unge Kunstner. Dette viste han, da han antog J. F. Willumsen, og senere, da han bestilte de første Arbejder hos den da ukendte unge Fynbo Kaj Nielsen, som ogsaa har sat sit Præg paa Bing & Grøndahls Produktion; han kunde til enhver Tid følge Kunstnerne i deres Arbejde, han kunde endogsaa give dem Impulser, og han gjorde det, saa de aldrig følte det som en unødigt Indblanding. Harald Bing var som Menneske en stor Charmeur, og det kom ham tilgode i Ledelsen af den store Fabrik. Han kunde være bidende vittig og overlegen, fuld af Ironi og til Tider helt patetisk. Han var en Stemningens Mester, fuld af Smil og Ynde og med et Lune uden Lige. Han var et ualmindelig godt Hoved, og han havde en sjælden Evne til at kunne huske omtrent alt, hvad han havde læst, og han forstod at give sin Tale Farve med et passende Citat. Han var en ypperlig Taler og en glimrende Stilist, og der var Stof i ham til en betydelig Politiker. Naar han ikke traadte ind i Politikernes Rækker, var det sikkert, fordi han, naar det kom til Stykket, kun brød sig om at være en uafhængig Ener og aldrig glemte at anvende et betydeligt Kvantum af Selvironi. I sine Anskuelser, som han altid var sig bevidst, var han meget liberal, og det vakte i Industri Kredse en Storm af Uvilje imod ham, da han ved en vis Lejlighed udtalte, at han kunde anbefale at stemme paa

den Liste til Borgerrepræsentationsvalgene, der rummede baade Radikale og Socialdemokrater. Han var paa det Tidspunkt Formand for Industriforeningen, og det vilde sikkert have været ham en let Sag at afvise de Angreb, der var rettet paa ham, men han valgte at gaa sin Vej. Til sin Død bevarede han dog den største Interesse for alle Industrispørgsmaal og blev bl. a. udnævnt til Æresmedlem af Industriforeningen.

Som Medlem af Borgerrepræsentationen kunde Bing ikke altid følge Trop. Han var ingen Partigænger, og da f. Eks. Kommunens Overtagelse af Sporvejsdriften stod paa Partiets Program, maatte han melde sig fra. Han var i et og alt en Ener og gled da ogsaa ud af det offentlige Liv, blev mere og mere Tilskuer, men han blev ikke bitter, han dømte aldrig haardt om nogen og aldrig ensidigt, men altid ud fra en dyb menneskelig Humor blandet med Forstaaelse. Han var helt igennem Skeptiker, ogsaa i religiøs Henseende; sin jødiske Herkomst fornægtede han aldrig. Hans Evne til at vinde Mennesker var enestaaende; der kunde gives mange Eksempler herpaa. En af Historierne er fuldstændig klassisk: Ved nogle Forhandlinger i Borgerrepræsentationen havde Bing udtalt sig mindre smigrende om de københavnske Droskekuske og bl. a. bebrejdet dem deres Langsomhed. Udtalelserne forargede Droskekuskene meget, og de afholdt et Protestmøde i deres Fagforening, hvor de opfordrede Bing til at komme tilstede for at staa til Regnskab for sine Udtalelser. De modtog ham straks — for selvfølgelig kom Bing — med stærk Hyssen, men han gentog blot sin Kritik og slog ikke et Ord af, men samtidig viste han i sine Udtalelser en Forstaaelse og Sympati for Droskekuskenes trange og strenge Liv, og det resulterede i, at Bing, da han sluttede sin Tale, blev hilst med enstemmig Jubel. Man tilbragte Resten af Aftenen sammen, drak nogle store Toddyer, og Bing blev kørt gratis hjem i den fineste og hurtigste Droske, der fandtes.

Ikke mindst for Arbejderne paa Porcelainsfabriken blev han som en faderlig Ven. Som Aarene gik, følte han sig mere og mere som

Patriarken, der skulde være som en Ven og Raadgiver for alle de, der var i hans Tjeneste.

Det var en smuk Gerning, Harald Bing havde udført. Han havde bragt sin Fabrik frem til en af de betydeligste Virksomheder i Danmark med et anerkendt Navn alle Vegne. Hans Svinger søn Poul Simonsen blev optaget i Firmaet og førte hans Gerning videre.

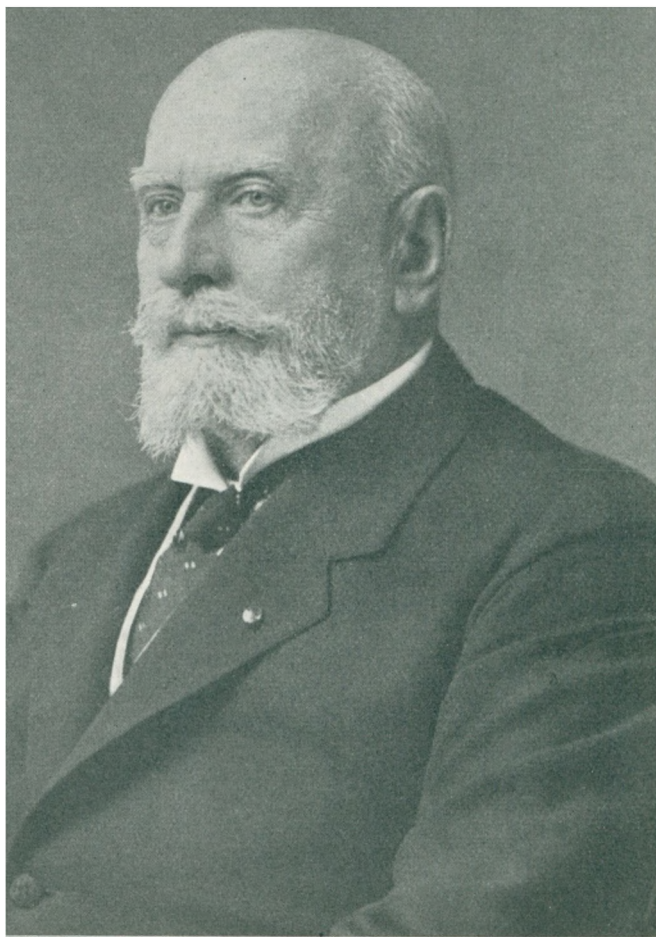
Ved Bing & Grøndahls 50 Aars Jubilæum skænkede Personalet Harald Bing et Sølvskjold, hvori der stod indridset:

»Leret er dødt, men faar Liv
i det blanke hærdende Baal,
Viljen glødet af Aand
fører os frem mod vort Maal.«

Om Bing ikke var Grundlæggeren, blev det dog ham, der skabte Fabrikens Position. Da han i 1924 døde, 76 Aar gammel, blev han fra alle Sider hædret som en af dansk Industris og dansk Offentligheds bedste Mænd, stor som Fabriksleder og stor som Menneske.

P. BORNHOLDT

1842–1925

L. Munchold

MANGE unge Forretningsmænd, der siden vandt Navn, skyldte Tietgen deres Start. Naar Tietgen havde set, hvad der boede i en ung Mand, og han mente, at han kunde stole paa ham, skaffede han ham en Stilling i en af de Virksomheder, han havde skabt, eller han lod ham begynde ude i Verden for sig selv. P. Bornholdt var for saavidt nok sin egen Lykkes Smed, men han havde dog en ældre Ven i Tietgen, der med Interesse fulgte den betydelige Forretning, som det i Løbet af forholdsvis faa Aar lykkedes P. Bornholdt at skabe i Riga.

P. Bornholdt var født i Jylland 3. April 1842; hvor meddeler hans Biografier intet om. Man hører først noget om ham, da han som ganske ung Mand tog bort fra Danmark og aabnede en Skibsprovianteringsforretning i Riga. Den var til at begynde med beskeden nok, men Indehaveren vidste, at han skulde tage fat. Han havde Chancen for at vinde alt, og han var for saavidt saa heldig ikke at have noget at tabe. Det varede ikke længe, inden Skibsprovianteringsforretningen blev udvidet, saaledes at Firmaet ogsaa gav sig af med Klædning og Skibsmægling. En skønne Dag, uden at man egentlig kunde forklare hvordan, var P. Bornholdt et Navn indenfor Københavns Forretningsverden. Han havde valgt heldigt, da han bestemte sig til at slaa sig ned i Riga, idet en meget stor Del af Forbindelsen med det mægtige Rusland gik over denne By. Dertil kom, at Danmark

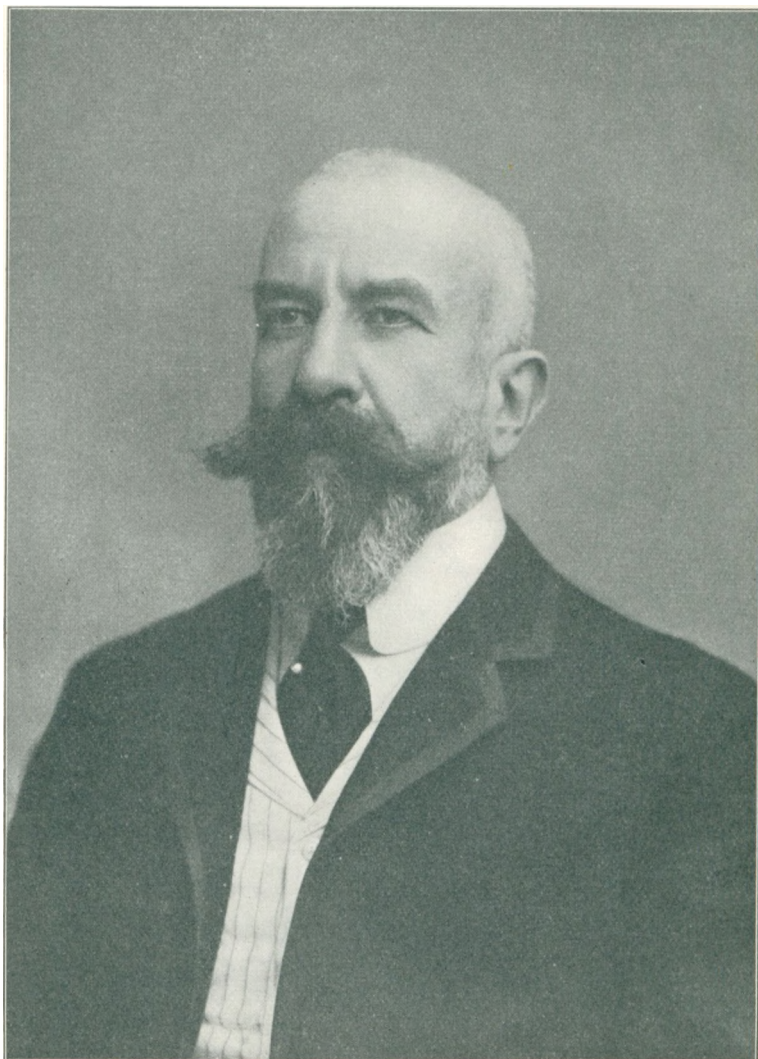
i Forvejen ikke var synderlig godt repræsenteret paa disse Steder, og P. Bornholdt anlagde nu snart Filialer i Libau, Reval, Windau og Petrograd, foruden at der blev anlagt Agenturer paa alle de betydeligste Pladser i Randstaterne. Den hurtigt opløstrettede Forretning blev snart en af de førende og mest ansete paa Østersøfarten. Det varede ikke mange Aar, før P. Bornholdt blev Agent for »Det Forenede Dampskibsselskab« i København og snart fulgte Repræsentationen for en Mængde tyske, engelske og russiske Linier. Bornholdt selv var en Mand med mange Ideer. Han havde Planer om, at lede Emigrant-Trafiken fra Rusland over Riga paa danske Skibe, og især var han ivrig for Forbindelse mellem de russiske Jernbaner og de danske Dampskibsselskaber. Han erhvervede sig i Aarenes Løb et meget indgaaende Kendskab til russiske Forhold, der blev hans Forretningsforbindelser i Danmark til stor Gavn. Adskillige yngre danske Skibsredere fik deres Uddannelse hos P. Bornholdt i Riga. Det var altid en anbefaling at have været ansat i det gamle Handelshus. Han arbejdede til Stadighed meget for de danske Interesser i Rusland og havde saaledes Æren for, at dansk Hornkvæg blev indført i russisk Landbrug. Trods sit aarelange Ophold i Udlandet følte han sig nær knyttet til Danmark; lige indtil Alderen begyndte at mærke ham, foretog han hvert Aar lange Ferierejser til Danmark og for at have et fast Opholdssted her, købte han Godset »Løvenholm« ved Randers. Han var en meget velgørende Mand. Det var ham, der bl. a. bekostede Forgylningen af Frederikskirkens Kuppel.

Som Aarene gik, udvidedes Forretningen stadig. P. Bornholdt havde Forbindelser langt ind i Rusland, ja selv ovre i Sibirien, og mange danske Forretningsmænd, der vilde have Forbindelse med Rusland, søgte hans Raad. Saa kom Krigen og vendte op og ned paa alle Forhold. Under Verdenskrigen opholdt Bornholdt sig hele Tiden i Riga, men maatte i 1919 flygte for Bolschevikerne. Tilsyneladende var et langt Livs Arbejde ødelagt. Alle de Forbindelser, P. Bornholdt havde oparbejdet, hele Forretningen laa i Kaos. Men det varede dog ikke

længe. Det var beundringsværdigt, at den gamle Mand, da der atter blev Ro i Randstaterne, tog derover igen og var med til at bygge Forretningen op paany. Alle de tidligere Filialer kom snart i Virksomhed med Undtagelse af den i Leningrad, som Bolschevikerne havde nationaliseret.

Saaledes levede P. Bornholdt hele sit Liv paa en udsat Post. Han har i det fremmede gjort Danmark megen Gavn, og da han endelig, som en gammel Mand, 83 Aar, døde i 1925, kunde han se tilbage paa et vel udført Arbejde og samtidig vide, at Forretningen vilde blive ført videre paa bedste Maade.

JACOB BRANDT
1856–1912

Jacob Zandt

DER har været Tider, hvor »Det Forenede Dampskibsselskab«, en af de mange af Tietgen grundede Virksomheder, har været nede i en Bølgedal, der næsten truede med at opsuge det. Snart er der imidlertid igen kommet Opgangstider, og hver Gang har man kunnet sige, at det er en bestemt Mand, en enkelt Person, der har gjort Udslaget. Det var Tilfældet, da *Jacob Brandt* traadte ind i »Forenede«s Ledelse i 1896, *Russer-Brandt*, den haarde, koldt beregnende Forretningsmand, der kun havde Interesse for Tal, for Arbejde, der var saa kemisk blottet for enhver Art Romantik, der var Realist til Fingerspidserne, brutal, sagdes det — og Angrebene regnede ned over ham. Men *Russer-Brandt* gjorde sit Arbejde støt, solidt. Han arbejdede »Det Forenede« frem. Han tog sin Tørn, og da han gik sin Vej, efter 8 haarde Aar, kunde han se tilbage — han som ikke yndede Tilbageblik — paa et vel udført Arbejde. Haard var han, men selv om han blev aldrig saa stærkt angrebet, hans personlige Dygtighed maatte man have Respekt for. Han sled, og han vilde, at andre skulde slide.

Jacob Brandt var født i Vestindien 15. Oktober 1856. Hans Fader var Præst. Tidligt kom han til København, og efter endt Skolegang blev han ansat i Landmandsbanken, hvor man snart lagde Mærke til ham. Det var i Bankens første Aar. *Jacob Brandt* var kun 19 Aar gammel, da han fik Tilbud om en Stilling som Leder af en

af Bankens Afdelinger; men han afslog — han vilde til Udlandet. Tietgen hjalp ham og skaffede ham ind i det allerede da ansete Firma P. Bornholdt i Riga; her arbejdede Brandt sig hurtigt frem. Han blev Bornholdts Kompagnon og fik Forbindelse med »Det Forenede Dampskibsselskab«, som Bornholdts Firma repræsenterede i flere russiske Havnebyer. Man vilde fra »Det Forenede Dampskibsselskab«s Side gerne i nærmere Forbindelse med den unge, dygtige Forretningsmand. I lange Tider stod Forhandlingerne paa, og i 1896 blev han saa udnævnt til Selskabets Direktør i København. Han var paa det Tidspunkt kun 40 Aar gammel. Hans Fremtid havde ligget klar og sikker i det store dansk-russiske Firmas Tjeneste, men han vidste, at hans Velgører Tietgen ønskede, at han skulde træde ind i »Det Forenede«. Det gjorde Udslaget.

Som Konsul Brandt holdt han sit Indtog i D. F. D. S. Han havde tidligere kunnet forhandle med Kaptajnerne paa mere kammeratlig Fod; da enkelte forsøgte at føre Tonen videre, viste han straks, at han var blevet Lederen. Gjorde de deres Pligt, var han deres Ven, men var de efterladende, var han haard. Han var »businessman« til det yderste. De voldsomste Angreb heglede ned over ham, da han under en Strejke indforskrev fremmed Arbejdskraft. Her var Brandt som en gammel russisk Despot, der havde valgt sin Vej at gaa — og gik den. Han var først og fremmest fra sit Ophold i Libau velkendt med alle russiske Forhold. Han var præget af Opholdet i Rusland i allerhøjeste Grad, og han vidste hvilke Muligheder, der skjulte sig i det mægtige Rige, men forstod samtidig, at der var store Vanskeligheder forbundet med tilfulde at udnytte en Forbindelse med Rusland. Han vendte derfor Blikket mod et andet mægtigt Land, Amerika, og der blev optaget Forhandlinger om »Forenedes« Overtagelse af Dampskibsselskabet »Thingvalla« og dets New Yorker-Fart, og det førte til, at der fra 1. Oktober 1898 aabnedes en ny Linie under Navnet »Skandinavien-Amerika Linien«. Det var først og fremmest Brandts Værk.

Han arbejdede til at begynde med godt sammen med Selskabets Bestyrelse, hvis Formand var Admiral Garde, og inden den nye Linies Aabning var det paa en ekstraordinær Generalforsamling blev vedtaget at forøge Selskabets Aktiekapital fra 15 til 25 Millioner Kroner.

Samtidig voksede Selskabets Flaade. I Løbet af 1897 erhvervedes bl. a. »Kentucky« og »Arkansas« til henholdsvis 3649 og 3635 Register Tons, i 1898 »Thingvalla«-Selskabets 4 Amerikabaade, »Hekla«, »Island«, det siden saa sørgeligt berømte »Norge« og »Thingvalla« samt den nyanskaffede »Florida« paa 4335 Brutto-Tons. I 1899 kom hertil 11 Dampere, hvoraf 9 Nybygninger og deraf 2 til Amerikalinen »Alabama« og »Texas«. Senere solgtes adskillige af Selskabets ældre Skibe, men omtrent paa samme Tid erhvervedes »Det jyske Dampskibsselskab«s 7 Skibe, og der byggedes 2 nye, af hvilke det ene var den første store Amerikadampere af moderne Type, nemlig »Oscar II«, som blev færdig i 1902.

I 1896 ejede Selskabet 112 Dampskibe med ialt 86,285 Brutto-Register Tons, i 1900 ialt 123 Skibe med 126,718 Tons. Det blev fire gode Aar for det store Selskab, der hvert Aar kunde udbetale en Dividende af 10 pCt. til Aktionærene. Det var først og fremmest Amerika, der skabte Fremgangen. Rusland var det modsatte Tilfældet med. Selskabet havde ikke Held med Farten paa Sortehavet, og selv den græsk-tyrkiske Krig betød ikke noget her. Russerne havde selv taget Initiativet.

Foruden Islandsfarten, der opretholdtes i fuld Udstrækning, skete der for den indenlandske Ruteffarts Vedkommende stærke Udvidelser, Taksterne for saavel Passagerer som Gods reduceredes betydeligt, og man kan kun i al Almindelighed sige, at Jacob Brandt i disse 4 Aar udførte sit Hovedarbejde for Selskabet og førte det frem til en enestaaende Position. I 1900 havde D. F. D. S. 8 Baade paa New York, 4 paa New Orleans og 4 paa Boston; ogsaa i Østersøen var der en betydelig Trafik.

Omkring 1900 begyndte Vanskelighederne. Indadtil mærkedes Gniddninger, og i Februar 1902 traadte Admiral Garde og Grosserer Adolph ud af Bestyrelsen.

Kort forinden var Chr. Kronman blevet ansat som 2. Direktør. Fra 1901 til 1905 gik det tilbage paa en Række Punkter. Saaledes gav f. Eks. Amerikafarten i 1902 ikke blot intet Overskud men ligefrem Tab. Konjunkturerne havde vendt sig. Ikke destomindre vedtoges det dete Aar at bestille 2 Dampere af Oscar II.'s Type. 1903 og 1904 blev endnu uheldigere Aar for Selskabet. Sidstnævnte Aar kom hertil »Norge«s Forlis i Atlanterhavet den 28. Juni, en Katastrofe, som vakte Deltagelse over hele Verden.

Til al den anden Modgang kom nu en meget voldsom Konkurrence fra forskellige Selskabers Side, især tyske.

I August 1905 traadte Jacob Brandt ud af Selskabets Tjeneste. De sidste 4 Aar havde været triste for ham. Han var blevet træt og pirrelig. Angrebene var regnet ned over ham. Han var ikke vant til en saadan Modstand og Modgang, og man kan med en vis Ret sige, at han selv led Skibbrud. Men det maa ikke glemmes, at han i de første 4 Aar af sin Virksomhed i Selskabets Tjeneste gjorde et grundlæggende Arbejde, der siden hen bar Frugter. Mange vil maaske mene, at han ikke i Modgangens Aar var den rette Mand for det store Selskab, men naar hele hans Arbejde i dansk Erhvervslivs Tjeneste skal gøres op, fortjener han alligevel Anerkendelse for det Initiativ og den Dygtighed hvormed han fik lagt det hele om. Mohren havde gjort sin Pligt — og Mohren kunde gaa. Han gik som en bitter og slagen Mand, han levede endnu nogle Aar og man hørte sjældnere og sjældnere om ham. Der blev stille om den før saa angrebne og omtalte Mand. I 1912 døde han, rimeligvis skuffet og halvvejs glemt. Men for sit Manddoms Arbejde fortjener han at huskes som et af dansk Erhvervslivs gode Navne.

S. CHR. BRANDT

1847–1905

H. L. Rosenthal

PROVINSENS solide Fabriksvirksomheder er et helt Kapitel for sig. Ingen By i Danmark udenfor København ejer flere gode, gamle Virksomheder end netop Odense. Paa adskillige Felter er og var Fyns gamle Hovedstad simpelthen toneangivende. Indenfor de gamle Virksomheder var det ikke mindst Brandts Klædefabrik, der var med til at hævde Odenses Ry som Forretnings- og Fabrikksby. Hvad Klædefabrikationen angik, havde denne Fabrik tidligt vundet et Navn udover Landet, og dens Historie er en gammel Handelsslægts Udvikling. Blandt Indehaverne var den kendteste sikkert S. Chr. Brandt, der indenfor sit specielle Felt blev en Foregangsmand og kom til at spille en meget betydelig Rolle som Indehaveren, senere Direktøren for en af Danmarks betydelige industrielle Virksomheder.

Søren Christian Brandt var født i Odense 27. August 1847 som Søn af Fabrikant M. K. Brandt. S. Chr. Brandt repræsenterede tredje Generation indenfor Brandts Klædefabrik. Hans Fader overtog i 1824 efter sin Moder den Ejendom, hvorpaa Brandts Klædefabrik senere har udviklet sig, og Farveriet, der var indrettet samme Sted. Disse to Virksomheder drev M. K. Brandt efterhaanden betydeligt frem, og da han var en Mand, der nøje fulgte med Udviklingen, saa han, at det bar der henimod, at Folk foretrak fabriksgjorte Varer fremfor de hjemmevævede. Naturligvis skulde hans Søn S. Chr. Brandt ind i Virksomheden. Der var overhovedet ingen Diskussion. Men den

unge Mand skulde saa have den bedst mulige Uddannelse. Efter at han i 1864 havde taget Præliminæreksamen fra Odense Kathedralskole, blev han derefter sendt paa en 5-aarig Uddannelsesrejse. Den gik først til København, derefter til Neumünster og Aachen og her blev S. Chr. Brandt efterhaanden sat ind i alt, nyt som gammelt, Klædefabrikationen vedrørende. Som en 21-aarig ung, erfaren Mand vendte han hjem til Odense. Han havde faaet det nødvendige Udsyn og i 1869 paabegyndte han saa Klædefabrikationen med de nyanskaffede Maskiner. Gamle Brandt var en fornuftig Mand, saa det hele blev ikke slaaet større op, end at man til enhver Tid kunde overse det. Men S. Chr. Brandt var i Besiddelse af et usædvanligt Initiativ. Han tog fat med en sjælden Energi, og den nye Fabrik, der byggede videre paa det gamle Grundlag, men tog enhver moderne Forbedring med, forstod hurtigt at vinde frem. Det var S. Chr. Brandts Maal at bringe nye Varer frem, der stod fuldt paa Højde med de moderne udenlandske, navnlig tyske Varer, som dengang var særligt yndede, mens de øvrige danske Klædefabriker endnu overvejende leverede mere jævne Kvaliteter, som en naturlig Følge af, at de først og fremmest havde søgt at vinde Fodfæste ved at erstatte Bøndernes hjemmegjorte Vadmel med deres Produktion. Ny, som den hele Fabrikation var, tog det selvfølgelig nogen Tid, før man var naaet frem til at levere de rette Kvaliteter, man lagde an paa. Allerede i Slutningen af 1869 blev det første Stykke Klæde solgt i Odense, men først i Juni det følgende Aar var man naaet saa vidt, at den første Levering kunde finde Sted til København, hvor snart en saa udmærket Kender som den senere Etatsraad Moresco, der netop den Gang var ved at drive sin Konfektionsforretning frem, saa, at her var en Fabrik, hvis Varer man maatte sikre sig. Moresco fik saaledes baade Interesse for og Tillid til den unge Fabriks Dygtighed og tildelte Brandt Opgaver, der blev løst til hans fulde Tilfredshed, og skabte et Samarbejde der udviklede sig til gensidig Fornøjelse.

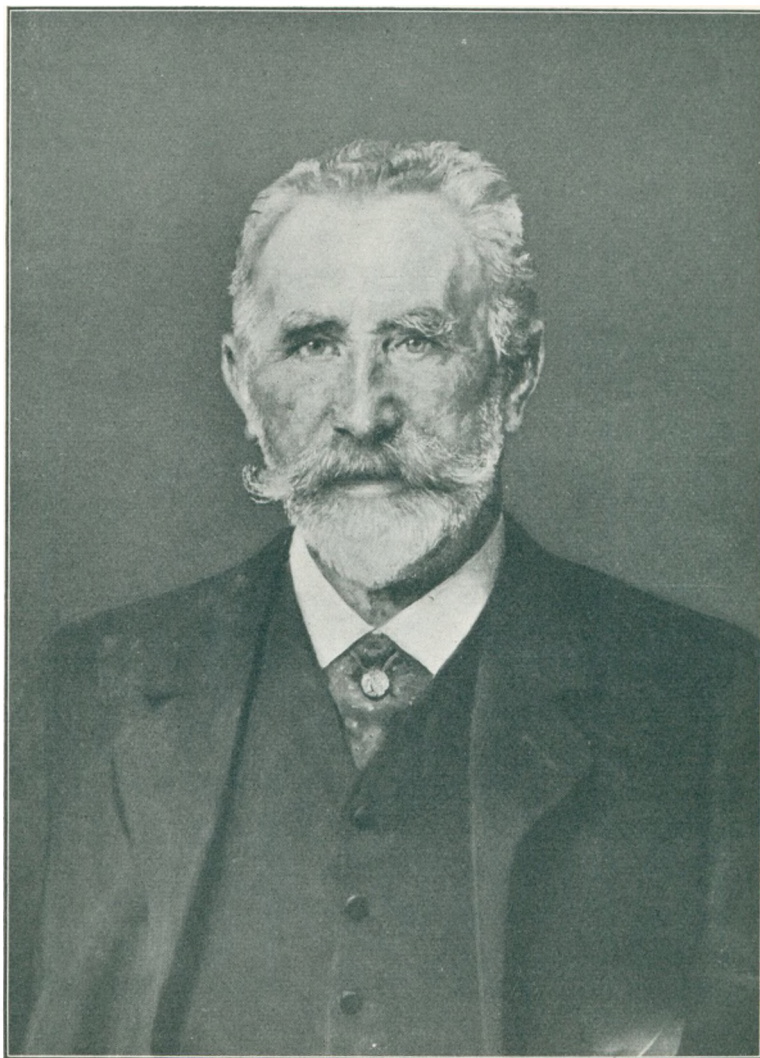
Det viste sig hurtigt, at Overgangen til Klædefabrikationen var foregaaet i det rette Øjeblik. Tiderne var gunstige for den indenlandske Klædeindustri til Trods for den skarpe udenlandske Konkurrence. Landbruget var i fuld Udvikling med voksende Købekraft, men navnlig var det den stærke Udvikling af Byerne, der i disse Aar skabte nye og store Afsætningsmuligheder. I Løbet af 1870'erne grundlagdes en Række nye Klædefabriker herhjemme, men S. Chr. Brandt var at betragte som Pioneren. Brandts Klædefabrik fik et stort Antal faste Aftagere i København og andet Steds og anlagde senere eget Udsalg i Odense. I 1877 — efter at ogsaa S. Chr. Brandts yngre Broder var blevet optaget i Fabriken — fik Brødrene Fabriken tilskødet, og der fulgte nu en Række Aar, hvor Brandts Klædefabrik i Odense bestandig befæstede sit Ry. Stadig Forbedringer, stadig Udvikling, og alligevel den gamle traditionsbundne Duft over det hele. Det var en rigtig gammel Provinshandels- og -fabriks-Virksomhed. I 1895 udtraadte S. Chr. Brandts Broder af Forretningen og to Aar efter overgik den til et Aktieselskab med en Kapital paa 1,150,000 Kroner.

Ligesom S. Chr. Brandt indtil da havde ledet den betydelige Virksomhed med stor Dygtighed og Fremsynethed, blev han den ledende indenfor Aktieselskabet, og han drev fortsat Forretningen fremad. Han var en overordentlig rask og foretagsom Mand lige til Sygdommen, der efterhaanden tærede paa hans Kræfter, slog ham ned.

Som Arbejdsgiver var han hensynsfuld og human, og han var ikke blot overfor sine Arbejdere, men i langt videre Kredse, kendt som en meget hjælpsom Mand, der i Stilhed gav meget. Men han holdt sig fjernt fra al offentlig Virksomhed. Han sad kun i Bestyrelsen for forskellige Odense-Virksomheder, men var ellers alene optaget af sin Forretning, som han fik bragt frem til en meget smuk Position.

Han var en af disse store, gode Provins-Erhvervs-mænd, der ikke blot forstod at skaffe den Virksomhed, de ledede, Anerkendelse, men var med til at bringe den By, den Landsdel, de tilhørte, fremad.

P. N. DAMM
1839–1918

M. Baum

DET er ikke noget Eventyr, der her skal berettes om. Det er om en af sin Tids mest fremragende Finansmænd: P. N. Damm. Solid var han og over hele hans Gerning var der noget bastant, sikkert. Der er faa Mænd her i Landet, der har siddet inde med den Autoritet, han besad.

Peter Nicolaj Damm var en Skovridersøn, født paa »Gyldensten« ved Bogense den 10. April 1839. Han blev Student, cand. jur. 1862 og allerede Dagen efter, at han havde taget sin Embedseksamen, fik han Ansættelse paa Højesterettsagfører Liebe's Kontor. Det betød noget. Liebe var juridisk Konsulent for Privatbanken og derigennem fik Damm Forbindelse med Tietgen. Han havde sikkert allerede paa det Tidspunkt større Interesse for Bankvæsen end for Jura, og i 1867 modtog han Stillingen som Sekretær i Privatbanken. 3 Aar senere blev han Tietgens Meddirektør.

Der fulgte nu 18 Aar, i hvilke Damm arbejdede sammen med Tietgen. Selvfølgelig maatte han staa i Skygge for denne. Damms Natur var Forsigtighed. Kort efter sin Ansættelse som Direktør i Privatbanken, reddede han sin Bank ud af den store Spekulationsaffære i Store Nordiske Telegraf-Selskabs Aktier, der let kunde have faaet alvorlige Følger. Hele Ordningen af Sagen blev lagt i Damms Hænder, og han klarede dette Hverv saa dygtigt, — han var tilpas haard-

hændet og alligevel ikke uden Smidighed — at han vandt sikkert Fodfæste herigennem overfor den hidtil i Banken almægtige Tietgen.

Forholdet mellem dem var vel ikke altid det bedste. Tietgen var altid meget travl, havde bestandig Fart paa, mens Damm var forsigtig, overvejende og havde en egen langsom Maade at behandle Sagerne paa, der kunde gaa Tietgen paa Nerverne. Den store Mand kunde saa hvæse, men Damm brød sig ikke om Tietgens mange hvasse og spydige Bemærkninger, men gik blot til Gengæld og gnavede tilsyneladende. Et er imidlertid givet, at udadtil led Banken aldrig under denne staaende Uenighed, dertil laa dens Velfærd dem begge altfor meget paa Sinde. P. N. Damm følte sig som ét med det Foretagende, han var knyttet til, hvad enten det hed Handelsbanken eller Privatbanken.

Efter 18 lange Aar i Tietgens Skygge gik Damm saa over til Handelsbanken. Han kom snart for den almindelige Bevidsthed til at staa som selve Betegnelsen for Handelsbanken. Da han traadte til havde denne Bank, der faktisk var opstaaet gennem en Uenighed mellem Tietgen og D. B. Adler, været inde i en Dødvandsperiode, men det varede ikke længe, før P. N. Damm havde ført den frem til en enestaaende Position. Da Damm gik over til Handelsbanken, følte Tietgen det paa en Gang som en Ærgrelse og en Lettelse, han kendte Damm godt nok til at vide, at havde han endelig besluttet sig til at træde i et andet Foretagendes Tjeneste, saa vilde han ogsaa helt og holdent gaa op i denne sin nye Gerning, ligesom han tidligere havde gjort i sin gamle — for saa vidt var Damm en saare trofast Natur — men Tietgen spaaede, at naar Damm nu selvstændig skulde raade, vilde han lade sig hemme i sine Dispositioner af sin altfor store Betænkkelighed. Det slog dog ikke helt til. Damm havde, selv om han maaske ikke selv direkte indrømmede det, lært ikke saa lidt af Tietgen. Populær var han ikke; man kaldte ham allerede nu »Gamle Damm«, skønt han knap var naaet de 50, gnaven havde han ogsaa Ord for at være, men der er ikke Tvivl om, at i de Aar omkring og

efter Aarhundredskiftet, altsaa efter Tietgens Tilbagetræden og Død, var det af Betydning, ikke blot for Banken, men for hele Landet, at Damm sad fast, forsigtig, solid og overvejende paa den Plads, hvor han havde anbragt sig selv. Hans Forsigtighed blev vidt berømt, men heldigvis var der paa det Tidspunkt som dog ogsaa senere solide og gode Forretninger nok at tage fat paa. Byggespekulation i al Almindelighed havde ingen Ven i Damm. I disse Aar, hvor Axel Heide for Alvor udfoldede sig og opnaaede en Popularitet som ingen anden Bankmand, sad »gamle Damm« og virrede med Hovedet, idet han tænkte omhyggeligt efter, hvor han anbragte Bankens Penge. Han var ingen Nyskaber i den Forstand, men de betroede Talenter fik dog ikke Lov at ligge nedgravet i Jorden. Han vidste, at det forpligtede at have en Stilling som den, han havde. Og det mærkelige var jo, at hans Væsen, hans Bankledelse i Forbindelse med de Resultater han kunde pege paa — men som han forøvrigt aldrig omtalte — netop gav ham en ganske enestaaende Autoritet. Han saa klart, han var maaske nok tilbøjelig til at betragte lidt for dristige Planer som Svindel, og han har aldrig vovet sig længere ud, end han kunde bunde. Han var ensidig og med Aarene blev han mere og mere stædig. Da Heide blev slaaet ud og de Folk, der før havde hyldet ham og kaldt ham den nye Tietgen, nu sværtede ham til, kom Damms Navn igen mere i Forgrunden. Saadan skulde altsaa en Bankmand være. Hvordan det nu var eller ikke var: Det Resultat, Damm kunde pege paa, var, at han havde faaet Handelsbanken fra et respektabelt, pænt Bankinstitut gjort til et højt renommeret første Klasses Foretagende. Sjældent har vel en Mand været mere indlevet med sin Virksomhed end Damm var det. Som Aarene gik, vænnede Folk sig til hans kantede Væsen og hans forskellige Særheder, og det er ikke for meget sagt, at han, der ikke kunde beskyldes for at ligne andre, for store Dele af Forretningsverdenen kom til at staa som netop Typen paa en Bankdirektør — hans Bank og saa Familielivet var faktisk de to eneste Momenter i hans Tilværelse, hele hans Syn paa Livet blev

dikteret heraf. Hvis nogen Mand kan siges gennem Ensidighed at have vokset sig stor, saa er det gamle P. N. Damm. Han bedømte alle Forhold ud fra den maaske noget snævertsynede Verdensopfattelse, som han havde erhvervet sig, og han brød sig det mindst mulige om andres Mening. Han var ganske usnobbet, selv om han utvivlsomt satte Pris paa de forskellige Anerkendelser af officiel Art, der fra Tid til anden blev ham til Del.

Naar man tager Handelsbankens Historie gennem de sidste to Menneskealdrer, kan man ikke undgaa at mærke P. N. Damms Aand over Vandene. Han prægede sin Bank. Han skaffede den et Navn, og han anglede aldrig efter Popularitet. Han holdt sig fjernt fra Verden og han lærte dog Menneskene at kende; der var ingen der kunde bluffe P. N. Damm, og det var svært at naa ind til Bankens Pengekasse. Han sad som en af de store Hunde i Eventyret og vogtede over den.

Der var det mærkelige ved ham, at han gennem mere end en Menneskealder stod for Offentligheden som en gammel Mand, men Alderen prægede ham egentlig aldrig rigtigt. I hans sidste Aar var det alligevel, som om Tiden overvældede ham, han kom til at opleve Verdenskrigen, de fantastiske Aar, hvor der tjentes Formuer paa Papiret paa en Eftermiddag, og han rystede paa Hovedet. Han skulde ikke naa at se Enden paa den vilde Kehraus. I Banken fandt han Afløseren i sin Søn og Etatsraad Nørgaard, men han fulgte lige til det sidste sin gamle Banks Dispositioner. Han havde skabt sig selv en Position, som ingen formaaede at rokke, han var et af disse gamle knudrede Træer, der kan staa for de værste Storme. Han levede til henimod Krigens Slutning og i de voldsomste Højkonjunkturdage, da ingen tænkte paa, at Forsigtighed ikke blot var en Borgmesterdyd, men ogsaa en god Ting for en Bankdirektør, døde han omtrent 79 Aar gammel.

Mænd af hans Type har altid deres Betydning, ikke mindst indenfor Erhvervslivet. Men de er sjældne.

MARTIN DESSAU
1865–1919

Arvidsson

NAVNET *Dessau* fik gennem de fem Brødre, der udgik fra Mægler Salomon Dessau's Hjem i Horsens, en udmærket Klang langt ud over Landet. Moderen Fru Flora Dessau sad tidlig ene tilbage med en stor Børneflokk, men de var allesammen usædvanlig energiske, og de fem Sønner naaede, inden Moderens Død, frem til betydelige Stillinge. Det var *Hartvig, David, Harry, Martin* og *Benny* Dessau. Af disse fem lever nu kun den sidstnævnte, den yngste og den, der er naaet videst, ligesom sikkert den betydeligste, Direktøren for »De Forenede Bryggerier«. Af de afdøde vil *Martin Dessau* absolut være den, man først fæstner sig ved. Han spillede paa et vist Tidspunkt en dominerende Rolle herhjemme, han var alsidig som faa og praktisk talt med i alt Nyt.

Martin Dessau var født den 22. Januar 1865 i Horsens. Han gik i Horsens Latinskole, som han forlod med Præliminæreksamen, og han ansattes derefter i Firmaet *Philip W. Heyman*, hvis Chef hurtigt kom til at sætte Pris paa den unge Mand, der havde et raskt Hoved og var overordentlig flittig. *Philip W. Heyman*, en af Datidens Storkøbsmænd, drev en omfangsrig international Forretning, dels med Smør i Fustager og i hermetisk pakkede Daaser og dels med Eksport af Flæsk og andre Svineprodukter. *Heyman* ejede dengang foruden sit Svinestogteri i København et Svinestogteri i Varde og et i Assens. — Alleerede i en Alder af 18 Aar, efter 4 Aars Tjeneste, blev *Dessau* sendt

ud som Firmaets Handelsrejsende, og da han varetog denne Virksomhed paa særdeles tilfredsstillende Maade, blev efter hans første Rejse Firmaets Provinsforretning overgivet til hans Ledelse. To Aar efter overdrog Heyman ham Ledelsen af sit Slagteri i Assens, og han bragte dette, som en Tid havde været undergivet en mindre dygtig Ledelse, paa Fode igen. Under sit Ophold i Assens var Dessau blevet velkendt i Landbokredse, bl. a. blev han benyttet som Dommer ved Dyrskuer. Paa dette Tidspunkt fandtes der her i Landet seks private Slagterier, men kun ét Andelsslagteri, men rundt omkring puslede det med Andelsslagterier, og paa Slagelseegnen var et Projekt om Anlæggelse af et saadant blevet til Virkelighed. Varmt anbefalet af Landmændene i Assens' Omegn blev Martin Dessau antaget til Leder af det ny Andelsslagteri i Slagelse, hvis Opførelse han forestod. Han berejste Eggen for at agitere for Tilslutning og for at faa Produktionen lagt om fra de dengang dominerende fede Eksportsvin til magre Slagterisvin. Ogsaa her valgtes han til Svinedommer ved Dyrskuer, og han holdt Foredrag og arbejdede med Liv og Lyst for at faa god Gang i Foretagendet, der fra Begyndelsen af blev bekæmpet af de private Slagterier. Hans Virksomhed kom til at betyde overordentlig meget for Andelsslagterierne i disse Aar, hvor de første vanskelige Skridt skulde tages. Landboerne havde Tillid til ham. Martin Dessau var en af de Mænd, der kunde gaa i Folk. Han blev ganske overordentlig populær i vide Kredse indenfor Slagterierne, og indenfor Landbokredse i det hele taget; han var saaledes valgt til Dommer og Foredragsholder paa Landmandsforsamlingen i Randers i 1894. Under Arbejdet for at forbedre Slagterisvineavlen opstod et almindeligt Ønske om at faa nærmere Kendskab til det irske Flæsk og de irske Slagterier, idet det første da var det danske meget overlegent paa Markedet i London. Dessau blev opfordret til at foretage en Rejse til Irland for at studere Sagen, og Indenrigsministeriet bevilgede et Beløb til Rejsen, hvis Udbytte efter Tilbagekomsten blev offentliggjort, dels i Foredrag og dels i en trykt Pjece, der sendtes gratis til alle Landboforeninger og

Slagterier. Det er ikke for meget sagt, at han blev en af Pionererne for den Eksport, der i Dag staar som Danmarks betydeligste: Bacon-Eksporten til England. Intet Sted i Verden vil man kunne finde noget tilsvarende, at et Land til et bestemt Marked kan eksportere 99 pCt. af en bestemt stor Konsumartikel. Martin Dessau var med til at lægge Grundlaget for denne Eksport. I 1895 anlagde han blandt andet »Odense offentlige Slagtehus og Eksportslagteri«, som han imidlertid efter ca. 2 Aars Forløb overdrog til en S sammenslutning af ca. 4000 fynske Landmænd.

Ved denne Overdragelse tjente Dessau et efter Datidens Forhold betydeligt Beløb, og han vilde nu unde sig en Ferie — den første i mange Aar — for at komme til Hægterne efter en anspændt Tid. Ferien blev dog kortere end beregnet, idet han i Sommeren 1897 modtog en Henvendelse fra den fungerende Formand for A/S Burmeister & Wains Maskin- og Skibsbyggeris Bestyrelse, G. A. Hagemann, om at overtage den merkantile Ledelse af dette Selskab. Dessau slog efter kort Betænkningstid til. Han bevarede dog stadig et godt Forhold til Landboerne og var hele sit Liv i Forbindelse med dem.

I Burmeister & Wains Direktion indtraadte han sammen med cand. polyt. Ivar Knudsen, der blev Maskindirektør, og de to Mænd supplerede hinanden godt. Med sin Evne til hurtigt at sætte sig ind i en Sag, saa Martin Dessau ogsaa, hvor Chancerne laa for Burmeister & Wain, der omkring Aarhundredskiftet var langt tilbage i enhver Retning. Han og Ivar Knudsen fik Selskabet frem. De skaffede det Verdensberømmelse. Her er nemlig et Punkt, hvor Dessau stadig fulgte samme Maal: Eksporten. Han kendte det fra Slagterierne, at Eksport maatte der til, og han lærte Burmeister & Wain det: Udenfor Landets Grænser at hente Pengene hjem for danske Frembringelser. Han havde købt »Frederiksberg Metalvarefabrik«, som han interesserede sig meget for, og som i en hel Del Aar var at betragte som Burmeister & Wains Eksportafdeling. Centrifugerne, Mælkespande og en Række andre Artikler, der kunde anvendes til Mejeridrift, blev de væsentlig-

ste af Fabrikens Eksportartikler. Indtil 1918, Aaret før sin Død, var Martin Dessau knyttet til Burmeister & Wain; sammen med Ivar Knudsen har han Æren for de Resultater, der opnaaedes, da den nye Æra oprandt for det gamle Selskab. Det var saaledes Dessau, der købte Patenterne paa den af Diesel opfundne Motor, der senere bidrog saa meget til Burmeister & Wains store Fremgang.

Martin Dessau var den fødte Charmeur, han var en Mand, der altid var omtalt og i Besiddelse af megen Humor og Meneskeforstand. Han lod sig aldrig skræmme af Modstand eller Betæneligheder, og han kunde forhandle med alle Slags Mennesker. Det var saaledes ham, der i 1905 fik gennemført, at Landboforeningernes store Jubilæumsdyrskue blev afholdt paa Fælleden i København til Trods for, at Planen var opgivet, fordi man frygtede, at Dyrskuet vilde give et Underskud paa 70,000 Kroner. Martin Dessau lagde sig i Selen, han skaffede den fornødne Garantikapital, overtog den forretningsmæssige Ledelse af Dyrskuet og fik til Landboforeningerne et Overskud paa 50,000 Kroner.

Dessaus Interesser var mange, han havde til visse Tider et Utal af Hverv, baade private og officielle, han var en meget repræsentativ Mand og i Besiddelse af store agitatoriske Evner. Han blev da ogsaa opstillet af sine gamle Venner, Bønderne paa Slagelseegnen som Folketingsmand; det var mærkeligt at se, hvordan denne fuldblods Københavnervner, som han efterhaanden havde udviklet sig til, forstod at komme »on speaking terms« ikke alene med Sjællændere, men ogsaa med Vestjyder, om det skulde være.

Hans æstetiske Interesser bragte ham ind i Kredse som »Orkidéselskabet« — han selv var en af Landets betydeligste Dyrkere af denne sjældne Plante — og »Udvalget for Gobelin-Vævningen« til Raadhuset; han var teaterinteresseret som kun faa, og hans smukke Hjem »Eltham« i Hellerup blev Samlingsstedet for en stor Omgangskreds.

Han var rigtig den gode Borger, en af de bedste Typer fra Københavns Bourgeois i Aarene omkring Aarhundredskiftet, og selv om det

var en af den Slags Mænd, der stadig *maa* være med selv, for at Arbejdet kan virke, selv om han først og fremmest var en Øjeblikkets Mand, saa vil dog meget af det, han har været med til at skabe, overleve ham. Han har for dansk Eksport i al Almindelighed, det være sig Landbrugs- som Industrieksport, været en Pioner, og han var mere end det, han var en Formidler mellem de to ofte modstridende Parter, Landbrug og Industri. Han repræsenterede lige godt begge Dele.

Der havde altid været Fart over Martin Dessaus Liv, tidligt var han kommet med, og tidligt sluttede det. Han havde levet stærkt, bestandig været i Aktivitet. Nu, da han kun var 54 Aar gl., døde han pludselig i sit Hjem. En af de alsidigste Mænd indenfor dansk Offentlighed døde med ham.

CHR. FILTENBORG
1852–1919

DA Aarhus i Midten af forrige Aarhundrede for Alvor begyndte at udvikle sig til Storby, var det naturligvis først og fremmest Erhvervslivets Mænd, der gjorde deres til Udviklingen. Over dem alle straalte Navnet *Hans Broge*, Jyllands Kong Hans, og ingen har haft en Betydning for Aarhus som denne Matador. Siden kom hans Svigersøn, *Otto Mønsted* og flere andre, Mænd som *Joh. Baune*, *Frichs'* og Aarhus Oliemøllens Mænd og de andre store Fabrikers Ledere. Blandt dem, der energisk tog sig af Byens Udvikling ved Siden af den Forretning, de var sat til at varetage, og som navnlig gjorde et stort Arbejde for at faa rejst Landsudstillingen i Aarhus i 1909, var *Chr. Filtenborg*. Aarhus-Udstillingen samlede hele Danmarks Opmærksomhed om Jyllands største By, og Udstillingen kom faktisk for Aarhus' Udvikling til at betyde det samme som Udstillingen i 1888 for København.

Chr. Filtenborg var født i Randers den 31. Maj 1852 som Søn af Konsul Niels Filtenborg. Han gik i Aarhus Latinskole og fik sin første handelsmæssige Uddannelse i Onklens I. C. Filtenborgs Firma, — en Forretning, der hovedsagelig handlede med Uhre en gros — og siden hen ved Ophold i Tyskland, Schweiz og Frankrig. Ved Onklens Død 1891 blev han Indehaver af Firmaet og ligesaa af Firmaet Valdemar Holst i København. Desuden drev han Forretningen Hans Jensen & Co., der handlede med Guld- og Sølvvarer en gros, og han førte alle disse Forretninger fremad med ubestridelig Dygtighed. Filten-

borgs Position som Indehaver af landskendte store Forretninger bragte ham ind i adskillige Selskabers Bestyrelse. Men ikke alene i sin rent private Erhvervsvirksomhed — og i Forretningsverdenen overhovedet — forstod Filtenborg at skabe sig en solid Position, han har ogsaa paa andre Omraader end det rent forretningsmæssige vist sig i Besiddelse af Initiativ og Offervilje, dels i sine Kollegers, dels i sin Bys Interesse.

Efterhaanden blev han, der var en meget stor Bypatriot, Medlem af eller Formand for de forskellige Handelsforeninger, han fik Sæde i Byraadet og blev meget populær overalt i Aarhus som en rigtig god Borger. Han var efterhaanden blevet en meget velstaaende Mand, og han ydede rundhaandet Støtte til alle Formaal, der tilsigtede at bringe Aarhus Fremgang og Anseelse.

I Aarene før 1909 kom Planerne saa frem om en stor Landsudstilling i Aarhus, og her gjorde Filtenborg sit Livs Hovedindsats. Det var faktisk ham, der fik arrangeret Aarhus-Udstillingen. Det er altid vanskeligt at sige, hvor stor Betydning et saadant Stævne kan have for en By, men der er næppe Tvivl om, at Udstillingen betød ganske overordentlig meget for Aarhus paa den Tid af dens Udvikling. Filtenborg deltog i alle Planer vedrørende Udstillingen, og han gjorde et stort personligt Arbejde her. Ikke mindst finansielt set var det ham, man maatte ty til for at faa det hele bragt sikkert i Stand. Under selve Udstillingen var det ham, der havde den finansielle Ledelse, og han fik da ogsaa ved dens Slutning megen Anerkendelse derfor. Han blev en af de sidst udnævnte Etatsraader i Danmark, en Titel, som han satte stor Pris paa.

Den store Bypatriot blev ogsaa efter Udstillingen ved at virke energisk for sin By for at faa den gjort til Universitetsby, for dens Turistvæsen o. s. v., men det er først og fremmest som Aarhus-Udstillingens egentlige Skaber, at han vil blive mindet. I en Alder af 67 Aar døde han i 1919, endnu optaget af og midt i sin store Virksomhed og alle de Foretagender, han havde viet sine Kræfter.

ALEX. FOSS
1858–1925

Alup Foss

CEMENTEN og *Alex. Foss'* Navn er uløseligt knyttet til hinanden, og det er næppe helt tilfældigt. Det var maaske ikke fra Begyndelsen den unge Ingeniørs Tanke, at det skulde blive som Fremstiller af Cementmaskiner, at han skulde vinde Verdensry for den Virksomhed, han var med til at skabe. Det moderne Eventyr — hvis man kan bruge Ordet moderne i Forbindelse med Eventyr — maa forme sig som det, de tre Mænd, *F. L. Smidth, Alex. Foss og Poul Larsen* oplevede — og som Cementen er solid og anvendelig som Grundlag, blev den Virksomhed, disse tre Mænd, *F. L. S.* tømrede op, bundsolid. Det Foretagende, der voksede frem af deres Arbejde, har faaet Ry og bragt Danmarks Navn ud til de fjerneste Lande. Ja, man kan vist roligt sige, at intet dansk Foretagende er naaet saa vidt ud og har faaet Forbindelser saa mange Steder som *F. L. Smidth & Co.* I mange Lande, f. Eks. i Sydamerika, er *F. L. Smidth's* Virksomhed den eneste Forbindelse med og det eneste Kendskab, de paagældende har til det fjerne Land, Danmark, men det er ikke nogen daarlig Repræsentant at have derude.

Der var netop noget af Cementen eller maaske snarere Graniten over hele *Alex. Foss'* Personlighed. Et Hoved højere end alt Folket, stor, stejl og stærk stod han og mindede om, at Danmark dog ogsaa kan skabe Mænd af en anden Type end dem, der siden *Prins Hamlet's* Dage er blevet vort nationale Kendingsmærke: Vegheden.

Nogen almindelig dansk Type var Alex. Foss saavist ikke, og dog vil ingen nægte, at han var saa dansk som nogen.

Alt, hvad han udrettede, og de Udtalelser, han nu og da fremkom med, staar som mejslet i Granit: »Det, som det kommer an paa, er at begære det rette, at samle sine inderste Ønsker, sin dybeste Vilje om et stort værdifuldt Livsmaal. Er det et Maal, der er stort i det Indre, i Kærnen, da vil det Ydre forme sig derefter, og da vil Nemesis, da vil den guddommelige Retfærdighed lade Dig høste, som du har saaet.« Det var manende Ord, og de var karakteristiske for den Mand, der udtalte dem.

Einer Alexander Foss blev født den 1. Oktober 1858 i Viborg som Søn af Stiftslandinspektør D. C. Foss. Faderen døde tidligt, da Sønnen kun var fire Aar gammel, og Moderen flyttede saa med sine tre Sønner, af hvilke Alex. Foss var den mellemste, til København. Det var ikke let for den unge Enke at slaa sig igennem, men ved egen og ved Forældres og Svigerforældres Hjælp lykkedes det hende dog at give Børnene en udmærket Opdragelse. Alex. Foss kom i Haderslev Læreres Skole, hvorfra han knap 17 Aar gl. blev Student med Udmærkelse. Han kom derefter paa Polyteknisk Læreanstalt og blev seks Aar senere cand. polyt. som Bygningsingeniør. Efter at have gjort Tjeneste i Hæren, hvor han blev Secondløjtnant, tog han fat paa sin praktiske Uddannelse og begyndte som Tømrer ved Brobygnings- og Havnearbejder. I 1884 blev han knyttet til Hakkemose Teglværk ved København, hvor han skulde forestaa Oprettelsen af en Kakkelfabrik, og i denne Virksomhed fik han et indgaaende Kendskab til Teglværksindustrien. Men det var dog kun et Overgangsled. Fra sin Studietid paa Polyteknisk Læreanstalt kendte han Ingeniør *Poul Larsen*, der paa det Tidspunkt var gaaet ind i det af *F. L. Smidth* i 1882 stiftede Firma *F. L. Smidth & Co.*, og *Poul Larsen* opfordrede nu Foss til ogsaa at indtræde, hvad han gik med til i Oktober 1885.

Stifteren af dette Firma, *Verner Frederik Læssøe Smidth*, var en højst ejendommelig Mand. Han var en Byfogedsøn fra Kerteminde.

født 1850 og altsaa paa dette Tidspunkt midt i Trediverne. Han havde altid haft en Masse Planer og var samtidig udrustet med en sejt Energi. Han var i Besiddelse af et usædvanligt Regnetalent, men naaede aldrig at tage nogen Eksamen. Han havde en egen Evne til at komme i Forbindelse med Folk og faa dem til sine Venner, og der- til et sikkert Blik for Forretning, men med mange af hans Planer var det alligevel ikke rigtig blevet til noget. Han havde faaet Uddannelse paa forskellige Maskinfabriker, en kort Tid gaaet paa Polyteknisk Lærestanstalt, opholdt sig nogle Aar i Tyskland og senere i København, hvor han havde været Konstruktør hos et Firma, der beskæftigede sig med Fremstilling af Møllerimaskiner. Fra sin tidligste Ungdom havde han haft den Idé at ville oprette et selvstændigt Ingeniør- foretagende, et teknisk Bureau, som han selv kaldte det, og som saa ofte før brød han af, sagde sin Stilling op og begyndte sit eget Firma saa smaat som muligt 2. Januar 1882 under de beskednest mulige Forhold. Hele Forretningens Kontor udgjorde eet Værelse paa Mar- grethevej i Moderens Villalejlighed, og han selv repræsenterede hele Personalet. Det varede dog ikke længe. Men selv om F. L. Smidth har drømt aldrig saa fantastiske Drømme, har han dog næppe tænkt sig, at dette Firma i Løbet af en Menneskealder eller to kunde blive det Verdensforetagende, det er i Dag. I Løbet af tre Aar fik han altsaa to Kompagnoner, Poul Larsen og Foss, og de tre Mænd sup- plerede paa en fortrinlig Maade hinanden. Til at begynde med gik det meget smaat. Alex. Foss rejste i Sverige for at slutte Forbin- delser og faa Entrepriser overdraget til Firmaet, hvad der kunde være anstrængende nok. 6 Aar efter Starten, ved den store Udstilling 1888, kunde det notere sin første Anerkendelse udefra. Det fik en første Klasses Medalje for en Samling »fortrinlige Teglværksmaskiner« og dermed var Begyndelsen gjort til den senere industrielle Udvikling. Nu gik Firmaet fremad med Kæmpefart. Aar efter Aar knyttedes der nye Forbindelser. Man begyndte saa smaat at anlægge Filialer, man indrettede Hovedkontor i de tre store Ejendomme paa Vester-

gade, og Personalet, der i de første Aar indskrænkede sig til 5—6 Mennesker, var i 1921 nær op ved 400, foruden de utallige, der var løsere beskæftiget ved de forskellige Virksomheder rundt om i Verden. I 1899 døde F. L. Smidth, hvorefter Poul Larsen og Foss førte Firmaet videre.

I Enkeltheder vil det selvfølgelig være umuligt at gøre Rede for hele denne kæmpemæssige Udvikling: Anlægget af Cementfabriker har været Firmaets væsentlige Arbejde. I Begyndelsen var det saaledes, at Firmaet ikke selv leverede Maskinerne, men fik dem fremstillet efter egne Konstruktioner, mens det senere, da det havde faaet anlagt et Støberi og en Maskinfabrik i Valby, ogsaa gav sig af med at bygge Fabriker, baade i Tyskland, England, U. S. A. og en Række andre Lande. Maalet var naaet for Firmaet, det paatog sig alle Leverancerne ved et saadant Anlæg.

Da man begyndte i Danmark, var den danske Cementfabrikation yderst beskednen, og for at dække Forbruget, maatte der importeres mere end det Kvantum, Danmark selv fabrikerede. Her saa Firmaet en Chance for at tage fat, og i 1891 havde det bygget »Aalborg Portland Cementfabrik«. De unge Ingeniører forbedrede stadig Anlægene, ikke mindst gennem nye Opfindelser, og snart var der ikke Tale om Import af Cement til Danmark, men tværtimod Eksport herfra. Det gjaldt nu om at gøre den danske Cement bekendt ude i Verden, og her udførte F. L. Smidth et Kæmpearbejde. Man begyndte først med Europa, men tog senere fat i alle Verdensdele med at anlægge Cementfabriker efter dansk Mønster og med danske Ingeniører som Arbejdsledere. Det var fuldkommen overvældende Resultater, der opnaaedes, og dog var alt bygget op forsigtigt, uden Spekulation, men klogt beregnende i hvert enkelt Tilfælde. Det vil selvfølgelig altid være vanskeligt at sige, hvordan Æren for dette Resultat skal fordeles mellem de tre Ledere. F. L. Smidth var jo nok Manden med de højtflyvende Planer, men han havde næppe alene kunnet gennemføre, hvad de tre i Forening formaaede. Og man gaar næppe

nogen af dem for nær ved at sige, at Alex. Foss trak sin meget store Del af Læsset.

En Virksomhed af denne Art skabes ikke uden et meget maalbevidst Arbejde, ledet efter Principper, der kan staa deres Prøve. Fra den første Begyndelse var man i Firmaet klar over, at det var en absolut Betingelse for at naa frem at yde saa fortrinligt Arbejde, som det var muligt at præstere, og at dette Arbejde for at naa en saadan Standard maatte være fast videnskabelig underbygget. Naar man skulde medvirke ved et Anlæg, begyndte man med Undersøgelserne i Laboratoriet, om det stedlige Materiale var egnet for Formaalet, dernæst Undersøgelser om, hvorvidt der var gode Afsætningsmuligheder, Transportforhold, Forbrug, om Anlægget kunde svare Regning o. s. v. Det krævede nøje Undersøgelser, der i Reglen maatte foretages paa Stedet, men det var paa Hovedkontoret, at Afgørelsen og den endelige Udarbejdelse skulde træffes. Efterhaanden knyttede Firmaet til sig de bedst mulige Medarbejdere, saaledes at det saavel i teknisk som i kommerciel Henseende var sin Opgave voksen, men alligevel vilde alt dette ikke have været tilstrækkeligt til at skabe en Verdensvirksomhed af de Dimensioner, F. L. Smidth efterhaanden fik. Bag den rent materielle Stræben var der en Aand, der besjælede Arbejdet. Der var ikke mindst hos Alex. Foss en levende Følelse af, at det Arbejde, han og hans Kompagnoner var sat til at gøre, ikke alene skulde tjene dem selv, men ogsaa deres Land til Ære. Foss var en Mand, der krævede meget af sine Medarbejdere, som han krævede det af sig selv, og han havde ganske specielle Principper, han gik frem efter ved Ansættelsen af Folk, ved Indledelsen af Forbindelser o. s. v.

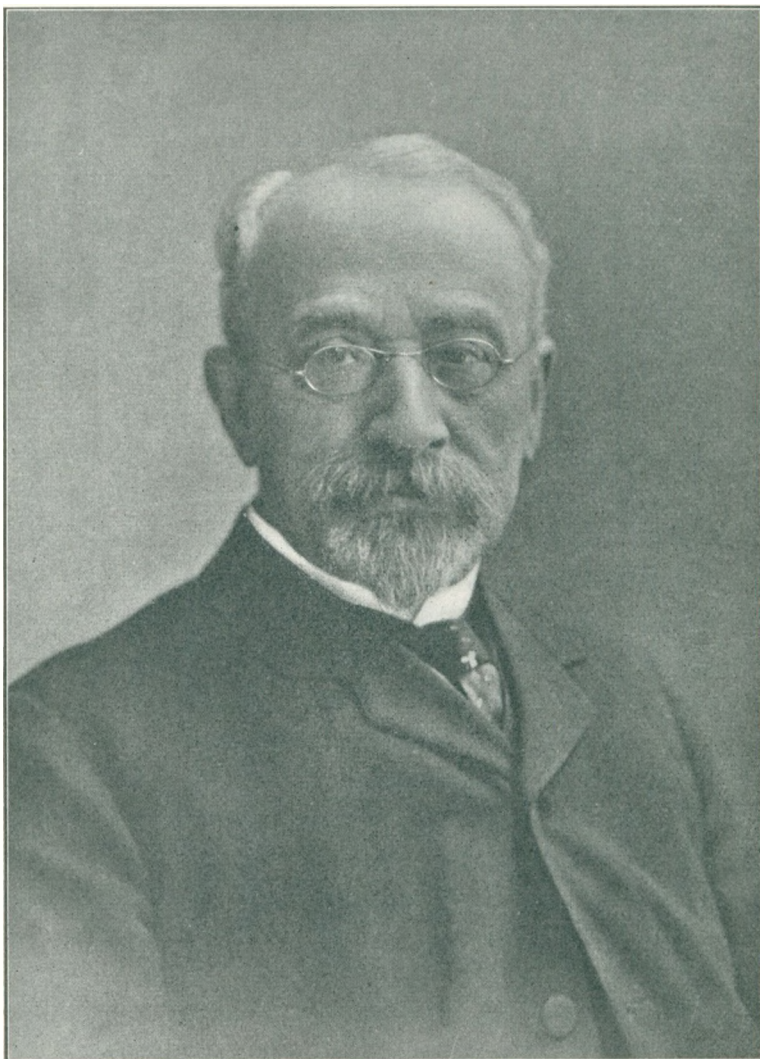
Han var en meget betydelig Mand, og han blev da ogsaa anvendt paa en Række fremtrædende Poster udenfor sin Virksomhed. Det lykkedes ham at lægge den i et fast Leje, og de Fremtidsmuligheder, Firmaet F. L. Smidth & Co. har, kan sikkert i Øjeblikket slet ikke overses. Selv blev han Formand for Foreningen af Fabrikanter i Jern-

industrien, for Industriforeningen og for Industriraadet, for Erhvervenes Fællesudvalg o. m. a. Han tog Del i aktiv Politik, var Borgerrepræsentant, overalt ledende, herskende og ordnende, altid meget klar og grundig.

Alex. Foss blev selve Viljen i dansk Industri, faa Mænd indenfor dansk Offentlighed har domineret mere end han. Som Politiker vandt han Respekt om sit Navn, selv hans haardeste Modstandere maatte anerkende, at de stod overfor en Mand, og en Mand af usædvanlig Retfærdighedssans og med en Jernvilje. Han havde levet sit Liv efter det gamle Ord: »Where there is a will, there is a way«. Han var selvbevidst og klar over sin Betydning, han vidste fuldt ud, hvad hans Arbejde var værd.

Et saa intensivt levet Liv som Foss' slider paa sin Mand, og forholdsvis tidligt blev han nødsaget til at trække sig tilbage fra sin offentlige Virksomhed. Hans sidste Aar var triste. Han var udslidt. Noget af det sidste, han oplevede, mens han endnu var i Besiddelse af sin fulde Kraft, var Sønderjyllands Genforening med Danmark, og han var Medlem af den sønderjydske Delegation, der tog til Paris for at forhandle med de Allierede i 1919. Men de sidste Aar var han næsten ude af alt; der kunde af og til indtræde en kortvarig Bedring, men hans gamle Kraft vendte ikke tilbage, og han døde saa paa sin Gaard i Jylland 24. November 1925. En Høvdingeskikkelse, en Personlighed af et usædvanligt Format gik ud af Tiden med ham. Men det Livsværk han fik skabt, vil til sene Tider staa lysende og manende for enhver ung Dansker, der vil frem i Verden.

ISAK GLÜCKSTADT
1839–1910

J. Thomsen

TRE store, gode Gerninger, tre store og betydningsfulde Virksomheder er først og fremmest knyttet til hans Navn: Landmandsbanken, Frihavnen og Ø. K. Den Mand, der har været med til at skabe saadanne Værdier for et Samfund som det danske, maa have Betydning. Og unægtelig, han var den eneste, der formaaede at staa Maal med Tietgen. Den store Handelsfyrste var klar over, at han her stod overfor sin jævnbyrdige, og Glückstadt havde sine haarde Kampe med Tietgen, der daarlig taalte ham; men i denne Strid var det ofte Glückstadt, man fik mest umiddelbar Sympati for.

Isak Glückstadt var født i Fredericia den 22. April 1839 som Søn af Købmand Hartvig Joseph Glückstadt. Som ganske ung kom han til København og her fik han sin Uddannelse i G. A. Gedalias Bankierforretning, nogle Læreaar, der blev af den allerstørste Betydning for ham. 1865 rejste han til Norge, hvor han i Kristiania grundlagde en Bankierforretning, som han dog allerede nogle Aar efter opgav for at modtage Stillingen som Direktør i den norske Kreditbank. Han var i Besiddelse af megen Energi og Selvfølelse. Han havde de store Evner, og hans Talent var af den særegne Art, der netop kom til sin ypperste Udfoldelse paa den Plads, hvor han blev sat. Det var et udpræget finansielt Talent. Han var Fagmand i Ordets bedste Forstand. De første Aar i København og Tiden i Norge var som Forberedelses-Aar til den store Gerning, han siden skulde tage op.

Maaske har han ment, at der ikke var Plads til ham i København ved Siden af Tietgen. For allerede tidligt var han klar over, hvad han selv evnede. Skulde han ikke i Danmark straks faa Lejlighed til at demonstrere sine Evner, vilde han udefra vise sine Landsmænd, hvad han duede til. Det var nu adskillige af dem i Forvejen klar over, og da Landmandsbanken blev stiftet af Gedalia, N. C. Frederiksen og flere, ønskede hans gamle Chef Gedalia, at han skulde være Bankens Leder. Han gik ogsaa ind paa det, men kunde ikke straks forlade Norge. Landmandsbanken manglede en virkelig Ledelse, men næppe var han traadt til, før der kom System i hele Forretningsgangen. Der var ikke nogen teknisk Enkelthed i en Banks indviklede Maskineri, som han stod fremmed overfor, men det var selvfølgelig ikke nok. Foruden Kendskabet til Faget maatte Lederen være i Besiddelse af det store Overblik, og det havde Glückstadt. Hans Held beroede ikke alene paa, at han i en forholdsvis ung Alder kom ind i en Stilling, hvor hans særlige Evner og grundige Kundskaber kunde komme til at gøre sig gældende, men ogsaa derpaa, at han endnu ung blev Leder af en nylig skabt Institution, saaledes at den kunde vokse med ham og han med den. Hele Bankens Virksomhed skabtes under hans Ledelse, og han kendte enhver Sags Tilblivelses-Historie. Ved saaledes at begynde fra Grunden, var han i Stand til at konsolidere Grundlaget, før han lod Banken vove sig ind i de store Foretagender.

I adskillige Aar blev hans Virksomhed præget af, at Tietgen med sit finansielle Geni og kraftige Initiativ skabte og ledede de store industrielle Foretagender, som i den Periode fik Liv og Vækst. Glückstadt og hans Bank maatte tage andre Opgaver op, og det blev da især saadanne, der passede med Arten af hans Begavelse og med det, han havde lært. Han indførte f. Eks. før nogen anden Bank Kasse-Krediterne. Han oparbejdede Bankens Sparekassevirksomhed og kastede sig over Forretning i Obligationer og Emission af Statslaan. Lidt efter lidt blev Landmandsbanken paa denne Maade en virkelig Storbank, der kunde tage andre Opgaver op, efter at den

havde faaet det rette Grundlag. I alle Arter Bankforretning var han banebrydende. Han indførte saaledes ogsaa Box-Systemet, og han anlagde talrige Filialer i København og Provinserne.

Overfor Tietgen stod han i mange Aar i et meget skarpt Forhold. Tietgen havde efterhaanden vokset sig ind i den Tro, at alle store økonomiske Foretagender i Danmark engang for alle hørte ind under ham og Privatbanken. Glückstadt og andre var naturligvis i deres gode Ret, naar de forlangte deres Del af Initiativet. For Alvor brød Krigen ud, da Spørgsmaalet om Københavns Frihavn blev taget op. Tietgen var en Modstander af Frihavnen. Da Frihavns-Aktieselskabet skulde dannes, udpegede Nationalbankdirektør Moritz Levy overfor Indenrigsminister Ingerslev Isak Glückstadt som den, der bedst evnede at føre Sagen igennem. Indenrigsministeren fulgte hans Raad, og det resulterede i, at Tietgen blev rasende, saaledes at f. Eks. i Begyndelsen »Det Forenede Dampskibsselskab«s Skibe slet ikke søgte Frihavnen. Man staa nu helt uforstaaende overfor Tanken om, at København ikke skulde have en Frihavn, og dens stadig voksende Betydning for dansk Handel og Søfart har da ogsaa vist, at det var Glückstadt, der saa rigtigt og Tietgen, der saa forkert. Efter nogle Aars Forløb kom det dog til Forsoning mellem dem, men om Venskab eller et nærmere Forhold mellem dem, blev der aldrig Tale.

Ogsaa paa et andet Felt viste Glückstadt klar Forudseenhed i Mod-sætning til sin store Modstander. Da Kaptajn, Direktør H. N. Andersen kom hjem fra Østen, efter at han i Siam havde lagt Grunden til og derovre faaet oparbejdet sin Forretning, Andersen & Co., henvendte han sig forgæves til Tietgen for at faa denne og andre danske Forretningsmænd til at deltage i Stiftelsen af »Det Østasiatiske Kompagni«. Det blev derfor Glückstadt, der traadte til og lagde Grunden til denne verdensomspændende, berømteste af alle danske Virksomheder. Det Samarbejde, der indlededes mellem Ø. K. og Landmandsbanken, fik i Tidens Løb den største Betydning for begge Parter og kom ogsaa siden hen til at staa sin Prøve. For Glückstadts egen

Udvikling fik Samarbejdet sin store Betydning. Ved dette Foretagendes Start forlod han den jævne Forretningsvej og slog ind paa det dristige Eventyr. Det var store Summer, Banken vovede, og Udfaldet var til Tider tvivlsomt, men Glückstadt gjorde Vovestykket i Tillid til Selskabets ledende Direktørs ualmindelige Handelsklogskab. Og han blev som bekendt ikke skuffet. Foretagendet blev til Gavn for Banken og til personlig Glæde for Glückstadt, ikke mindst fordi det tilfredsstillede en Trang hos ham til Bevægelse og Aktivitet ogsaa udenfor Kontorlokalet og Børsen. De mange og store Rejser, som hans Forbindelse med Selskabet affødte, var i hans senere Aar næsten bleven en Nødvendighed for ham.

Saa kom Aarene med Bankkriserne og de alvorlige Tider for Landet, men Glückstadt førte sin Bank igennem med sikker Haand. Han kastede sig aldrig ind i vilde Spekulationer, og saa længe han stod som Leder af Landmandsbanken, kunde ingen sige, at den havde vovet sig for langt ud.

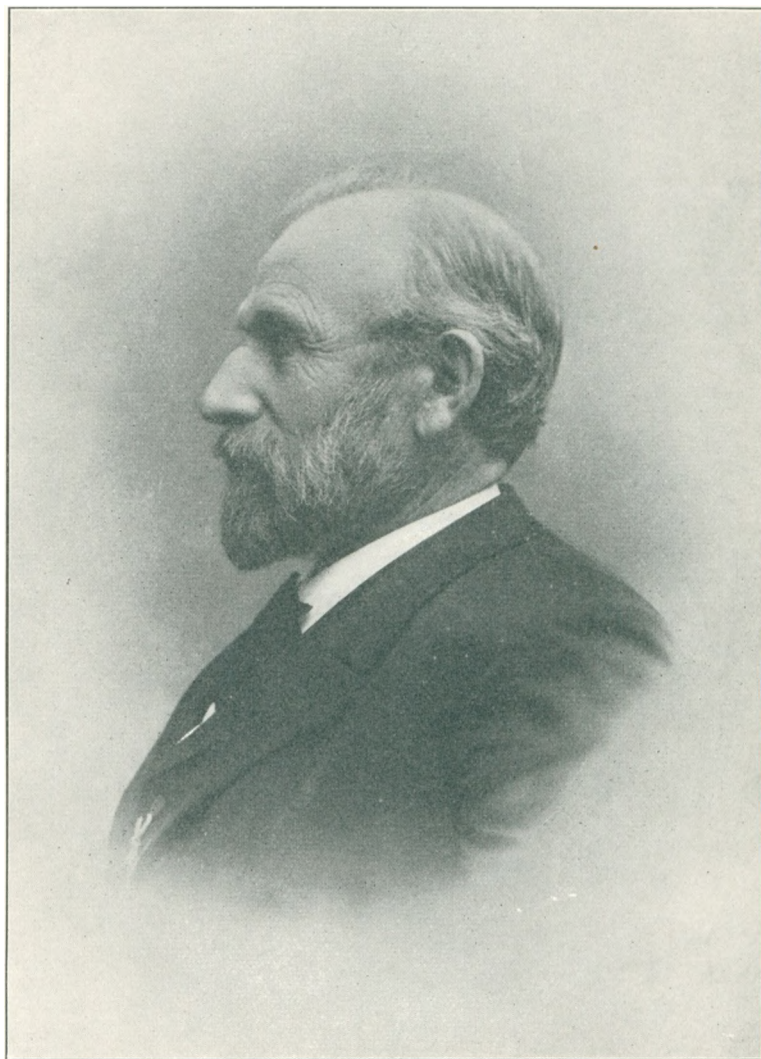
Som saa mange betydelige Mænd af hans Race, forbandt han en udpræget dansk Nationalfølelse med en ligesaa udpræget Følelse af at være Jøde og at skulle virke for Jødernes Vel og Rettigheder. Han havde i sit lange offentlige Liv erhvervet sig en Optræden, der svarede til hans Stillings Betydning, men ikke destomindre brød Hjerteligheden let igennem. Paa Bunden var Glückstadt en overmaade hjælpsom Mand, og hans Væsen var elskværdigt, men denne Betegnelse er dog langt fra udtømmende for hans Karakter. Han havde en betydelig Selvstændighed, og han manglede langt fra Temperament. Trods al Venlighed og Elskværdighed kunde han bruse op. Han taalte ikke, at man gjorde ham Uret, og hans Vredesudbrud kunde tit findes sig ved Lejligheder, hvor Aarsagen var ringe. Det var vistnok faa Mennesker, der i Forretningslivet eller i andre Anliggender havde forhandlet med ham, som ikke ved en eller anden Lejlighed var udsat for en saadan Storm. Men desto større Værdi havde hans Elskværdighed. Den var ingen Maske, men et Udtryk for en virkelig

hjertelig Følelse og et Ønske om paa alle Maader at hjælpe de Mennesker, der søgte hans Bistand.

Han var med til det sidste og fulgte Bankens Sager med levende Interesse, ikke mindre efter at han havde faaet sin Søn, den unge Emil Glückstadt, som Meddirektør. Han maa have været en lykkelig Mand, og han døde paa et lykkeligt Tidspunkt, i 1910, flere Aar før Ulykkerne brød ind over det stolte Foretagende, han havde skabt, længe før den vilde Dans om Guldkalven begyndte, medens Millionerne rullede. Han blev forskaanet for at se sin Bank gaa de frygtelige Kriser igennem, blive slaaet ned og alt det, der derefter fulgte. Men han saa heller ikke sin Søn og Efterfølger Emil Glückstadts Stormløb mod de højeste Toppe. Paa et vist Tidspunkt saa det ud, som om Sønnen skulde overgaa Faderen og stille hans Betydning i Skygge. Ogsaa Emil Glückstadts Levnedsløb er jo forlængst afsluttet, men ikke destomindre vil det uden Tvivl være for tidligt nu at fælde en retfærdig Dom over denne omstridte Mand, hvis Betydning i Krigstidens Aar og i Efterkrigstiden blev saa overordentlig stor for Danmark. Men der skal ikke tales om ham her.

Landmandsbankens Skaber var gamle Glückstadt; med Stolthed kunde han se tilbage paa sit Værk. Ingen kunde kritisere noget der. Han var den betydeligste danske Erhvervsmand efter Tietgen, og paa adskillige Punkter viste han sig som en større Mand end sin Modstander.

G. A. HAGEMANN
1842—1916

L. A. Hagemann

SAA lille, saa uanselig af Skikkelse han var, blev han dog en af dansk Erhvervslivs Giganter. Han var den gode Borger med det rette Borgersind, en af dem, der, da han lukkede sine Øjne, kunde se tilbage paa »fuldgjorte Gerning«. Et vel udført Arbejde, et Livs Værk, der vil bevare hans Navn til sene Tider.

Gustav Adolf Hagemann var født den 16. Maj 1842 paa Herregaarden »Rodstenseje« som Søn af Godsejer O. W. Hagemann. Paa Grund af Svagelighed — en alvorlig Rygsygdом — hvis Følger blev en Deformitet, der fulgte ham Livet igennem — blev han sat noget tilbage, og først 17 Aar gammel fik han Præliminæreksamen i Aarhus, hvorefter han begyndte sit polytekniske Studium. I sit Hovedfag Kemi blev han snart saa dygtig, at han blev Kammeraternes Raadgiver under Øvelserne i Laboratoriet. Han studerede ivrigt, og indtil Krigen kom 1864 var der en Skare unge Mænd ved Forelæsningerne. Men Krigen tømte Læresalene, og snart var Hagemann eneste Tilhører ved Professor Wilkens' Forelæsninger. Blandt de mange Indkaldte var ogsaa Kryolitfabriken »Øresund«s Kemiker, cand. polyt. V. Storch, og da Fabriken ikke kunde undvære en Kemiker, henvendte dens Leder, den senere saa berømte Professor Jul. Thomsen, sig til Polyteknisk Lærestalt og bad om en Afløser, og Valget faldt da paa G. A. Hagemann, der endnu ikke havde faaet sin Eksamen. Han maatte nu samtidig læse til den og passe sin Kemikerplads paa

»Øresund«. Det gik godt. I Januar Maaned 1865 bestod Hagemann sin Eksamen med Udmærkelse og samtidig skaffede Jul. Thomsen ham en Plads som Kemiker i Amerika ved det nystiftede Firma »Kryolith- og Minehandels-Selskabet«.

Denne Amerikarejse blev Eventyret i Hagemann's Liv. Han var fuldt udrustet til at paatage sig Arbejdet, men han var ukendt med alle Forhold i det nye Land. Ikke desto mindre: Han blev Vejleder for Kryolit-Industriens Mænd i Amerika. Kryoliten, der er et sjældent Mineral, findes kun i større Mængder ved Ivigtut i Grønland. Det blev af de Indfødte knust til Pulver og brugt som Snus. I 1860'erne fandt Jul. Thomsen paa at udvinde Soda deraf, og derved var Muligheden for Anvendelse af Kryolit i Praksis givet. Men mange og store Vanskeligheder maatte overvindes, før det lykkedes at bringe den nye Industri under faste Former. Det var Firmaet Thbd. Weber & Co., der opnaaede Eneret til at bryde Kryolit ved Ivigtut og anlægge Fabrikken »Øresund« i København. Efterhaanden blev man interesseret i denne nye Industri ude i Verden, bl. a. i Tyskland og Amerika. Et stort amerikansk Firma i kemiske Produkter »The Pennsylvania Salt Manufacturing Co.« blev opmærksom paa Metoden og sluttede Kontrakt med Kryolitfabrikken i København om Levering af flere Tusind Tons Kryolit aarlig. Dermed fik Kryolit-Soda-Fabrikationen Indpas i Amerika. Kryoliten, der solgtes til Amerika, passerede ikke Danmark, men gik direkte dertil fra Grønland. Prisen rettede sig efter Kryolitens Renhed, og det var derfor nødvendigt for de danske Sælgere at have en dygtig Kemiker i Amerika til Undersøgelserne, Analyserne o. s. v. Det var det Hverv, der blev overdraget Hagemann. Han havde en udmærket Støtte i den danske Gesandt i Amerika, General Raasløff, der havde været Mellemand ved Afslutningen af Kontrakten.

Paa Raasløffs Raad rejste Hagemann først til Natrona i Nærheden af Pittsburg i Pennsylvania, hvor det amerikanske Selskab vilde anlægge en stor Fabrik til Sodafabrikationen. Til at begynde med førtes

Kryoliten til Cleveland i Ohio opad St. Lawrence-Floden, og her foretog Hagemann sine Analyser. Samtidig byggede man i Natrona paa Fabriken, men det gik mindre godt. Hagemann kritiserede, men Amerikanerne syntes ikke at ville tage Hensyn dertil. Selv General Raasløff mente, at Amerikanerne havde større Erfaring end Hagemann. Der skete imidlertid et brat Omsving heri, idet Fabrikens Direktør efter godt et Aars Tids Forløb forstod, at det ikke gik efter de Metoder, han og hans Folk anvendte, hvorfor man anmodede Hagemann om at komme og bistaa med sine Raad.

Det var unægtelig en smuk Oprejsning for Hagemann, der nu blev antaget som Kemiker ved Fabriken og vendte tilbage til Natrona. Fabrikens Direktion var klar over de Fejl, den havde begaaet, og tog gerne imod Hagemann's Raad. Direktøren og Hagemann blev siden trofaste Venner.

Indenfor Kryoliten fandt Hagemann flere nye Følgemineraller. En amerikansk Mineralog opkaldte et af disse efter Opdageren, saaledes at det nye Mineral kom til at hedde Hagemanit, et Mineral der er nær beslægtet med et andet Følgemineral, Thomsenolit, opkaldt efter Julius Thomsen.

Paa flere andre Omraader søgte Hagemann nu at gøre et Arbejde. Den Bromfabrik, som han fik anlagt ved Natrona, kunde ikke tilfredsstille den Efterspørgsel, der efterhaanden var blevet efter dette Stof. Brom anvendtes tidligere kun ved Fotografien, men ved denne Tid havde Lægerne opdaget Bromsaltenes beroligende Virkning paa Nerverne, hvad der gav betydelig forøget Efterspørgsel. Hagemann fik i de følgende Aar bygget flere Bromfabriker. Sommeren 1869 vendte han tilbage til Danmark paa Besøg, ledsaget af Natronafirmaets Chef, Mr. Pemberton.

Hagemann havde gennem sin Virksomhed reddet den amerikanske Kryolitindustri i et kritisk Øjeblik og vist sin Dygtighed paa anden Maade. Han havde allerede faaet Navn herhjemme. Blandt dem, der havde lagt Mærke til ham var Tietgen, der opfordrede ham til at del-

tage i Købet af Fabriken »Øresund«. Udsigterne for Kryolitindustrien var imidlertid ikke lyse paa dette Tidspunkt, og Hagemann sagde nej. Han blev alligevel paa Tilbagevejen til New York ombestemt, idet en tysk Forretningsmand, Robert Müller, der var Bromimportør, spaaede Kryoliten en stor Fremtid. Ved en Auktion i November 1869 købte Hagemann derfor sammen med Vilh. Jørgensen Fabriken »Øresund«. Kort efter vendte han tilbage til Danmark, efter at han havde overdraget sin Stilling i Natrona og ved Bromfabriken til en gammel Studiekammerat.

Der fulgte nu nogle Aar, hvor der arbejdedes rastløst paa »Øresund«, og det varede ikke længe, inden de to dygtige Forretningsmænd havde drevet Fabriken i Vejret. De nærmere Omstændigheder vil blive omtalt i den Biografi, der findes andet Steds om Vilh. Jørgensen. For Kryolitindustrien, hvis Produkter fandt Afsætning paa Verdensmarkedet, udførte Hagemann den ene Del af det Kæmpearbejde, han præsterede herhjemme i Industriens Tjeneste. Den anden Del kom Sukkerindustrien tilgode.

Den 20. April 1872 dannedes A/S. »De danske Sukkerfabriker«, og Hagemann blev knyttet hertil som Overkemiker, d. v. s. at hele den tekniske Side af Driften kom til at hvile paa ham. Han forestod de indledende Dyrkningsforsøg og Opførelsen af den første Fabrik i Odense. Han arbejdede energisk for Opdyrkningen af den danske Sukkerindustri. Samtidig havde han i høj Grad Opmærksomheden henvendt paa de vestindiske Øer og Rørsukkerindustrien der. Han foretog flere Rejser til St. Croix og de øvrige Øer og saa hurtigt, at Sukkerfabrikationen der i høj Grad manglede rationelle Metoder. Under overordentlig store Vanskeligheder lykkedes det ham at faa anlagt Sukkerfabriker paa St. Croix, og han blev faktisk Pioneren for Sukkerindustrien efter moderne Metoder paa de vestindiske Øer. Gennem en Aarrække var Hagemann Direktør ved De danske Sukkerfabriker, og mere end nogen anden er han Skyld i den fornemme Position, Fabrikerne nu indtager. I 1897 traadte Hagemann tilbage

som Direktør, men omtrent samtidig blev han Formand i Selskabets Bestyrelse. Han vedblev daglig at beskæftige sig med Sukkerfabrikationen, og til sine allersidste Aar kunde man finde ham i Laboratoriet i Gang med et endnu uløst Sukkerproblem.

Ved Siden af Kryolitfabriken var »De danske Sukkerfabriker« den industrielle Virksomhed, hvor Hagemann traadte stærkest personlig frem, og hvor han udførte et dagligt Arbejde. Men fra mange andre Sider havde man ganske naturligt Bud efter ham, og han sad da ogsaa i Bestyrelsen for mange andre industrielle Virksomheder, saaledes i 12 Aar som Formand for Burmeister & Wain, hvor hans Virksomhed satte dybest Spor. Endvidere var han Medlem af Bestyrelsen for »Tuborg«, »De danske Spritfabriker«, »Fakse Kalkbrud«, en Tid tilige Medlem af Privatbankens Bankraad o. s. v.

For sine Standsfæller Ingeniørerne udrettede han meget. Han tog Initiativet til Stiftelsen af »Dansk Ingeniørforening« og var en Tid Foreningens Formand. I det offentlige Liv traadte han ikke frem som aktiv Politiker, men Aarene i Amerika havde givet hans Anskuelse et meget liberalt Tilsnit. Han tilhørte det radikale Parti og støttede dette paa mange Maader. I 20 Aar sad han som Medlem af Borgerrepræsentationen og deltog ivrigt i Arbejdet paa Byens Udvikling, der netop skred frem med Kæmpeskridt i disse Aar (1882—1902).

Heller ikke Hagemanns filantropiske Arbejde bør lades uomtalt. Han havde altid interesseret sig for Arbejdet for de Syge, og bl. a. Opførelsen af Vejlefyord Sanatorium har han sin store Del i. Men det er dog især til Finsens Lysinstitut, at hans Navn sammen med Vilhelm Jørgensens er knyttet. Ogsaa »Hjemmet for Vanføre« nød godt af hans Velvilje. For »Den polytekniske Lærestalt«, især for de unge Studerende, gjorde han meget godt. Han sad i en Aarrække som Direktør for Lærestalten, og i de 10 Aar, han havde denne Stilling, gennemgik Anstalten en overordentlig betydelig Udvikling.

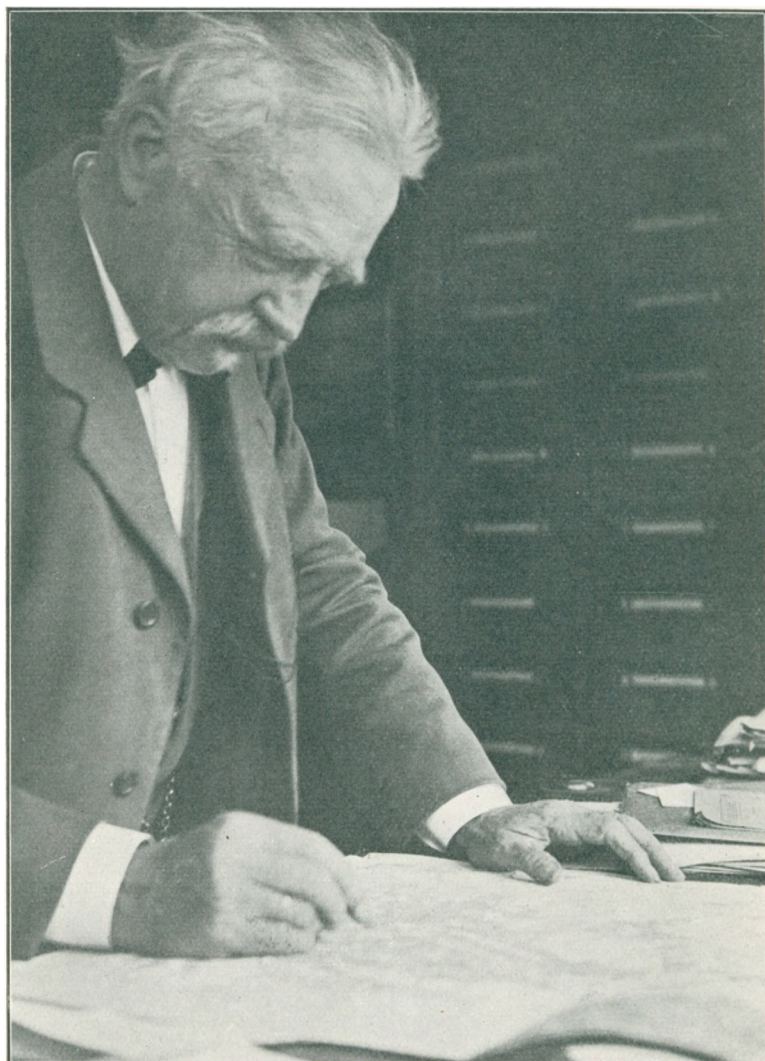
Men Slutstenen paa hans Arbejde for andre blev dog Oprettelsen af Hagemanns Kollegium og det i Forbindelse dermed staaende Stu-

diefond. Paa Kollegiet bor til Stadighed en Række unge Mennesker, ikke blot polytekniske, men ogsaa andre Studerende, og de hjælpes paa alle Maader frem til den afsluttende Eksamen. Kollegiet vil til alle Tider vidne om Hagemanns store Samfundsfølelse, og megen Gavn er allerede udrettet gennem Oprettelsen deraf.

Til Slut skal blot omtales Hagemanns store Kunstinteresse; Krøyer og Willumsen, for blot at nævne to af vore store Malere, modtog af ham en Række Bestillinger, og paa Hagemanns Kollegium hænger bl. a. Willumsens Tinde-Bestigerske. Krøyers to berømte Billeder: Børsbilledet og Industriens Mænd er blevet til paa Hagemanns Initiativ. Da Hagemann fyldte 70 i 1912 trak han sig tilbage fra sine forskellige Virksomheder. Han levede endnu i nogle Aar og døde saa efter nogen Tids Svagelighed den 26. April 1916 paa sin Gaard »Borupgaard«.

I en Grav paa Vestre Kirkegaard er G. A. Hagemanns Aske nedsat ikke mange Skridt fra Finsens Grav. Paa Graven er rejst en Bautasten af Granit.

HOLGER HAMMERICH
1845–1915

Holger Hammerich,

I sin Tid repræsenterede han ligefrem den nye Generation i Danmark, Ingeniøren, der vilde ud af det hjemlige trange, ud af Andedammen, bort fra det æstetiserende, nationalliberale Milieu for at bane nye Veje, bygge Broer og Maskiner paa fjerne Steder. Der er noget ejendommeligt i, at det blev denne Mand, der ganske rigtigt kom ud, kom til Amerika og lærte, men senere ogsaa kom tilbage, at det blev ham, der kom til at skabe den mest berømte Idyl, vi har i Danmark, nemlig Langelinie. Det er med god Ret, han har faaet sit Monument derude, men de færreste tænker vist paa, at Bevarelsen af denne berømte populære Strækning af København, Ordningen af denne Promenade, der efterhaanden har faaet Verdensry, skyldes ham.

Han var i høj Grad en alsidig Mand, ivrig Politiker, fanatisk Højremand og interesseret i praktisk talt alle Tidens Spørgsmaal. Han var som Tekniker en af dem, der skabte de nye Banegaardsforhold i København. Han har betydet umaadeligt meget for Hovedstadens Udvikling til den By, den er idag.

Holger Hammerich blev født 20. November 1845 i København. Han voksede op i et nationalliberalt Hjem, hvor der næredes stærke Interesser for dansk Politik og Aandsliv. Hans Fader var den bekendte Professor Martin Hammerich, Forstander for Borgerdydskolen paa Christianshavn, og Mænd som Hall, Monrad, Ploug og flere var hyppige Gæster i Hjemmet. Efter at være blevet Student tog han fat paa Lægevidenskaben og fik i 1865 medicinsk Forberedelseseksamen.

Men Studiet interesserede ham ikke rigtigt. Han var meget vaagen, næsten altid i Opposition og følte sig underlig rodløs i det Milieu, han voksede op i. Han besluttede sig nu til at blive Polytekniker og fra 1868 til 71 studerede han Ingeniør-Videnskab ved den polytekniske Lærestanstalt, men heller ikke det førte rigtigt til noget. Til sidst brød han af, sagde Danmark Farvel og tog til U. S. A., hvor han virkede som Civilingeniør til 1874. Dette Amerikaophold blev af stor Betydning for ham. Han havde ikke rigtig kunnet finde sig tilrette hjemme, han tvivlede tit om sine egne Evner og vidste ikke rigtig, hvad det hele skulde blive til. Det var ganske naturligt, om Faderen, præget af den gamle nationalliberale Aand og udelukkende interesse for Livets æstetiske Sider, ikke kunde følge denne Søn, der havde faaet Teknik og Mekanik paa Hjernen.

Men i Amerika blev Hammerich klar over, at det var som Ingeniør, han skulde gøre et Arbejde. Efter de 3 Aars Ophold derovre tog han saa hjem igen. Han havde store Planer for og troede vel, at man i Danmark laa og ventede paa ham. Det var nu langt fra Tilfældet. Han havde ret stor Vanskelighed ved at skaffe sig Ansættelse, men fik dog en Plads som Ingeniør-Assistent ved Anlægget af »De sydfynske Baner«; det tilfredsstillede ham dog heller ikke helt. Han vilde have sin egen Fabrik. I 1876 var han saa med til at starte Maskinbyggerfirmaet Tuxen & Hammerich i Nakskov, en Virksomhed, der senere undergik allehaande Forandringer, flyttedes til København og under Navnet Tuxham eksisterer den Dag i Dag og har et udmærket Navn som Fremstiller af Motorer, specielt Baadmotorer o. l. Hammerich var en meget levende Aand, og under sit Ophold paa Lolland kom han ind i en Række Virksomheder. Han var især ivrig for at fremme Sukkerroedyrkningen. Han agiterede voldsomt blandt de lollandske Landmænd for den nye Kultur, og han har sin meget store Del af Æren for, at Sukkerroedyrkningen for Alvor slog igennem, og at den gjorde det paa det fede Lolland. I 5 Aar var han Medindehaver af Maskinbyggerfirmaet i Nakskov, saa gik han over i ny Virk-

somhed. Da der i Aarene 1881—85 opførtes Sukkerfabriker ved Nakskov, Stege og Assens, var Hammerich ledende Bygningsingeniør ved disse Anlæg.

Der var noget springende, en Lyst til stadig Forandring over hans Levnedsløb. Han var fuld af Energi, vilde stadig bygge noget Nyt, og han fandt da ogsaa i Tidens Løb Beskæftigelse ved en Række Jernbaneanlæg. Saaledes var han ledende Ingeniør ved Bygningen af Masnedssund—Kallehave-Banen og Præstø—Næstved-Banen. I Midten af 80'erne var Hammerich flyttet til København, og 1887 blev han Medlem af Borgerrepræsentationen. Politik havde altid interesseret ham, det var vel nok en Arv fra hans Hjem, men han gik her sine egne Veje. De nye Frihedsrørelser i Tiden gik han skarpt imod. Han var og blev konservativ til det yderste. 1890 blev han Folketingsmand. Paa Rigsdagen samlede hans Interesse sig hovedsagelig om Spørgsmaal, der vedrørte hans Fag. Han var den naturlige Ordfører i alle tekniske Sager, og det var ikke faa Problemer, som Folketinget i de Aar paa dette specielle Felt havde til Behandling. Her, i Indretningen af det nye, var han alt andet end konservativ; det havde sin store Betydning paa det Tidspunkt, hvor der laa som en død Haand over altfor mange af Rigsdagsforhandlingerne, at en Mand af det Parti, der opretholdt Magten paa Trods af al Parlamentarisme, var saaledes indstillet, som Hammerich var det overfor alt Nyt indenfor Tekniken. Da Frihavnsselskabet i 1891 stiftedes, blev han straks Medlem af dets Bestyrelse og samme Aar valgtes han til Medlem af Københavns Havneraad. Da Loven om Frihavnen blev vedtaget, dukkede med det samme Spørgsmaalet om Langelinie op, og Hammerich fremsatte da i Folketinget den Plan til den nye Langelinie, som siden blev vedtaget. Der var mange Vanskeligheder ved dens Gennemførelse, men Hammerich kunde saa meget lettere bidrage til at jævne Vejen, som han da paa samme Tid var Medlem af Folketinget, Borgerrepræsentationen, Københavns Havneraad og Frihavns Bestyrelse. Overalt havde man Brug for denne energiske Agitator,

der gik op i en Sag med Liv og Sjæl, og som havde en sjælden Evne til at faa netop sit Standpunkt gennemført.

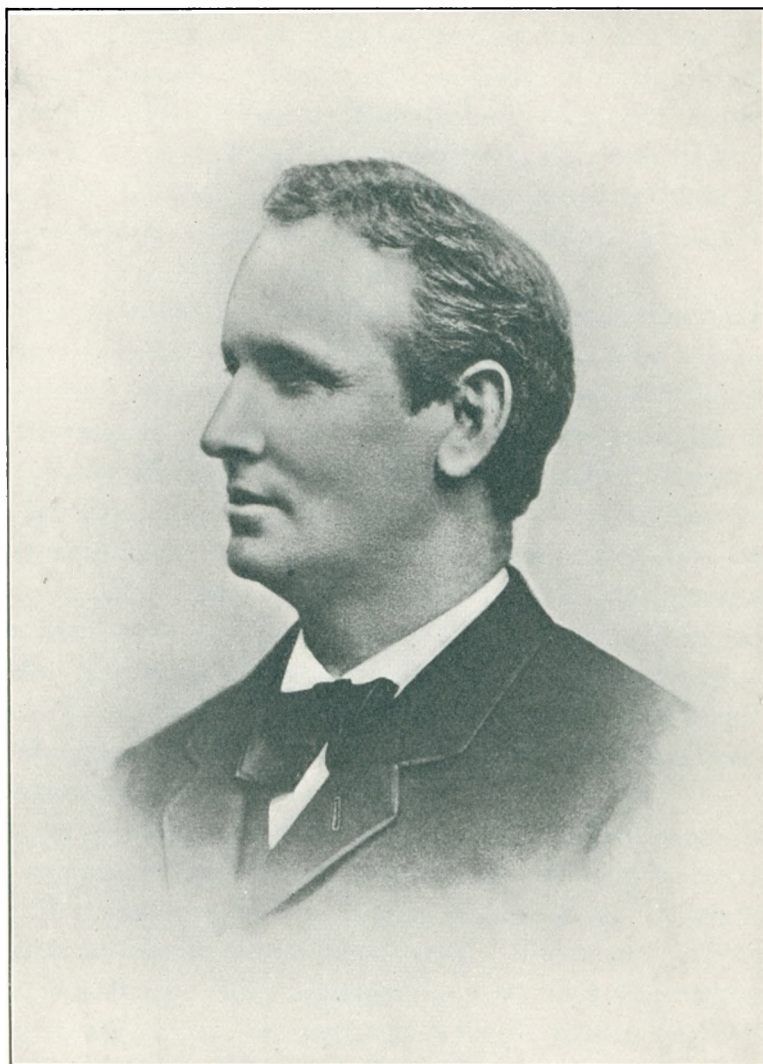
Ogsaa for Københavns Bebyggelse nærede han den største Interesse; han var Medlem af den i 1892 nedsatte Regeringskommission for et nyt kongeligt Bibliotek, Frederiksberg Hospital, Garderhusarskasernen o. s. v.; overalt var det Hammerich, der kom til at sige det afgørende Ord. Ganske stille, uden at nogen kunde forklare hvordan, havde denne Mand arbejdet sig frem og havde nu en saadan Position, at man uvilkaarlig lyttede til ham.

Sit største Arbejde paa et enkelt Punkt udførte Hammerich dog for at skabe en bedre Ordning af Banegaardsforholdene i København. De var omkring Begyndelsen af 80'erne mildest talt skandaløse. Alleerede 1885 fremsatte han et Forslag om en ny Banegaard og nye Indretninger af hele Jernbanenettet. Det vakte betydelig Opsigt og medførte, at Hammerich kom til at udarbejde det Forslag, der ledsagede Flertalsbetænkningen fra den i 1886 nedsatte Kommission. Det vilde føre for vidt her at gøre Rede for alle Hammerichs Banegaardsforslag, men han havde sin store Del af Æren for, at de blev saa gode, som de blev, da de endelig, efter utallige Aars Forhandlinger og Tovtrækning, blev til Virkelighed. Det moderne København har meget at være Hammerich taknemlig for. Han satte sit Præg paa mange Anlæg, Nybygninger o. s. v.

Politik var efterhaanden kommen til at optage ham mere og mere. Fra 1885 repræsenterede han uafbrudt indtil sin Død 6. Kreds i København. Han var Formand for Højres Arbejders og Vælgerforening, var desuden Indehaver af et stort Antal Tillidshverv i Foreninger, Selskaber, industrielle Virksomheder o. s. v. Det var utroligt hvad han kunde overkomme. Alt nationalt Arbejde deltog han i med stor Interesse, og særlig Dansk Vestindien arbejdede han energisk for.

Det var en Mand fuld af Liv, en Mand der var med i alt, ivrig og fanatisk, men ogsaa en Mand, der fik udrettet noget. Han var slet ikke færdig med Livet, da han knap 70 Aar gl. døde i 1915.

CHR. D. A. HANSEN
1843–1916

Christiansen

VERDENSBERØMMELSE er det de færreste danske Erhvervs- mænd givet at opnaa. Men ejendommeligt nok er det tit de Mænd, der herhjemme nævnes sjældnest, og som den store Offentlig- hed kun lige kender Navnet paa, der rundt i Verden har opnaaet en enestaaende Anerkendelse for det Arbejde, de har udført, for det Navn, de bærer, og først og fremmest for Danmark.

Dette gælder ogsaa *Chr. D. A. Hansen*. Han blev, for at adskille ham fra den anden store Opfinder Emil Chr. Hansen, oftest omtalt som »Osteløbe-Hansen«, efter sin epokegørende Opfindelse, der fra 1874 udnyttedes fabriksmæssigt i Chr. Hansens teknisk-kemiske La- boratorium og snart efter fra en tilsvarende Fabrik i Amerika.

Chr. D. A. Hansen blev født den 25. Februar 1843 paa »Kragssberg« ved Odense, en Gaard, som hans Fader ejede. Senere hen i Livet var han nær knyttet til det praktiske Landbrug gennem sine Besid- delser »Mullerup« og »Bødstrup«, og han har spillet en betydelig Rolle indenfor Svendborgs Amts landøkonomiske Selskab, hvis mangeaarige Formand han var.

Først og fremmest var *Chr. D. A. Hansen* Farmaceut. Som saadan havde han faaet sin Uddannelse. Han var Discipel paa det gamle Fre- deriks-Hospitals Apotek, og det var et strengt Arbejde. Hospitalet gav megen Natteuro, en Discipel fik ikke altid den Søvn, han havde Brug for, og Arbejdsdagen var lang. Fra København kom han til Højer Apotek i Sønderjylland i Aarene lige før Krigen 1864. Her var Forholdene unægtelig heller ikke rolige. Apotekeren, Nagel, var til-

lige Postmester, hans Medhjælper Postassistent og Apoteker. Postmesteren og hans Medhjælper stod ikke paa god Fod med Tyskerne. Befolkningen var meget blandet, talte mindst lige saa mange tysksindede som danske. Apoteker Nagel var en god Patriot, og derfor blev Tilstandene under Krigen ubehagelige. Apoteket maatte ligefrem befæste sig med Skedevandsballoner, og Tyskerne bombarderede det med Sten. Nagel blev fordrevet fra sit Postmesterembede, og da Tyskerne havde besat Højer var der stærk Tale om at arrestere den unge Chr. Hansen, der ansaas for yderst farlig, da han var en Broder til Jules Hansen, Skribenten og Diplomaten, der paa det Tidspunkt virkede i Paris. Han undgik dog Arrestationen, og trods al ydre Uro fortsatte Chr. Hansen i Højer paa egen Haand at studere bl. a. analytisk Kemi. Efter Krigen kom han til København med et Par Hundrede Rigsdaler og paa $\frac{3}{4}$ Aar lykkedes det ham at tage sin farmaceutiske Eksamen med Laud. Hans ualmindelige Evner fandt snart Anvendelse ved Manuduktion, han blev den mest søgte Manúduktør, og i denne Virksomhed begyndte han den aldrig senere svigtede Kamp for at højne sit Fagstudium og hæve sin Stands Anseelse.

Han fik et godt Navn som Kemiker, og i Aarene 1871—72 var han Assistent hos Julius Thomsen, der satte stor Pris paa ham og hjalp ham frem. Paa dette Tidspunkt vandt han, som den første af alle Ikke-Akademikere, Universitetets Guldmedalje for en kemisk-krystalografisk Opgave. Tillige stiftede han et nyt farmaceutisk Tidsskrift, som han en Tid lang var Redaktør af. Iøvrigt indlagde han sig Fortjeneste ved sine Arbejder med den danske Pharmacopæe, over hvilken han ogsaa holdt Forelæsninger paa Universitetet og paa den polytekniske Læreanstalt. 1873 var han Medstifter af »Fonden til det farmaceutiske Studiums Fremme« og sad siden i dens Bestyrelse, fra 1891 som Formand. Han havde hurtigt erhvervet sig en usædvanlig Position som Farmaceut, og i 1876 fik han Bevilling paa at anlægge og drive »Kroneapoteket« paa Gammelholm i København.

Nogle Aar forinden havde han grundlagt »Chr. Hansens teknisk-kemiske Laboratorium« og var allerede langt inde paa sin store industrielle Bane. Han var ivrigt optaget af Studier over Fermenter, særlig Pepsinet, hvis praktiske Fremstilling han i lang Tid eksperimenterede med, og han kom efterhaanden ind paa Undersøgelse af det Ferment, som bringer Mælken til at oste. Hans Maal var at fremstille en holdbar og konstant virkende Osteløbe. Dette lykkedes i 1874, og det følgende Aar fremlagde han Resultaterne af sine Eksperimenter for Landhusholdningsselskabet. Nu begyndte han sin Kamp for at skaffe sin Opfindelse Anerkendelse rundt om i Verden, saavel som herhjemme. Det gik ikke af uden alvorlig Modstand. I 1878 havde han oprettet en Fabrik i New York, men Amerikanerne mødte det nye Præparat med Mistillid. Paa et stort Møde i New York, hvor Chr. Hansen var tilstede, lød der Røster om, at Osteløbe var giftigt, men nu viste Chr. Hansen sin sjældne Evne til at beherske en Situation. Han gik op paa Katederet med sit Præparat og stod nu Ansigt til Ansigt med sine Modstandere; han skænkede saa ganske rolig et Glas Osteløbe op i Glasset og drak det til Forsamlingens Forbløffelse ud til Bunden. Det smagte vistnok modbydeligt, men giftigt var det i alle Tilfælde ikke; snart slog Begejstringen sammen om Chr. Hansen, han blev hyldet af hele Forsamlingen som den geniale Opfinder — Slaget var vundet.

Fra nu af gik det bestandigt fremad. Chr. Hansens Laboratorium i København fik Filialer og oprettede Fabriker adskillige Steder. I Reading i England, i Paris, i Lybæk, Budapest, Milwaukee og Toronto i Canada er Chr. Hansens Laboratorium nu repræsenteret. Fabriken i Little Falls ved New York var begyndt 1878, og her sad i mange Aar J. D. Frederiksen som den udmærkede Leder. Chr. Hansens Laboratorium blev efterhaanden et verdensomspændende Foretagende; fra Danmark eksporteredes Osteløbe til en lang Række europæiske saavel som oversøiske Markeder. Det er i Tidens Løb blevet en vidt forgrenet Organisation.

Fra sin Ungdom havde Chr. Hansen, der stadig følte sig som Farmaceuten, kæmpet for at skaffe dette sit Fag-Studium bedre Vilkaar. Hans Maal var Oprettelsen af en særlig farmaceutisk Læreanstalt med selvstændige Lærere. Ikke som hidtil en Gæsteoptræden rundt om ved Universitetets og Polyteknisk Læreanstalts Laboratorier. Der maatte endeløse Forhandlinger til for at naa til et Resultat. Gennem mange og lange Kampe opnaaede man omsider en lille Bevilling af Rigsdagen paa tre selvstændige Lærere, men om nogen særlig Læreanstalt var der ikke Tale. Saa blev det Chr. Hansen for meget, han tog selv Sagen i sin Haand. Han lod den udmærkede Arkitekt Andreas Clemmensen bygge den smukke Bygning i Stockholmsgade, »Den farmaceutiske Læreanstalt«, og han skænkede den kvit og frit til Staten paa den Betingelse, at Staten vilde drive den. Dette storslaaede Tilbud kunde Staten ikke andet end tage imod, efter at Chr. Hansen havde erklæret sig villig til foreløbig at være Anstaltens Direktør. I 1892 indviedes saa »Den farmaceutiske Læreanstalt«. 3 Aar senere overdrog Chr. Hansen hele Ledelsen af en velorganiseret Læreanstalt med 4 Professorer og 2 Docenter, Assistenten og Inspektør til Professor Kofoed. Anstaltens Grundlægger betænkte rigeligt de Studerende med Stipendier. »Den farmaceutiske Læreanstalt« er helt og holdent Chr. D. A. Hansens Værk. I Forhallen findes en Broncebuste af ham, rejst af taknemlige Standsfæller, ligefra den ældste Apoteker til den yngste Discipel.

Personlig var Chr. D. A. Hansen ikke stærkt fremtrædende overfor Offentligheden, han havde sine Resultater at pege paa, og de gav ham al fornøden Autoritet. Da han fyldte 70 Aar, blev han fra alle Sider hyldet som en af sit Lands betydelige Mænd. 3 Aar efter, i 1916, døde han. Hans Livsværk fortsættes, og Chr. Hansens Laboratorium har paa udenlandske Mejeriudstillinger og lignende erhvervet sig Guldmedaljer og Anerkendelse i en enestaaende Maalestok. Ved Siden heraf vil ingen dansk Farmaceut glemme, hvad han skylder Chr. D. A. Hansen.

JOHAN HANSEN
1838–1913

Oleav Hansen.

DANSK Erhvervsliv har haft mange stille, fornemme Personligheder, der har gjort et Arbejde paa en mere eller mindre fremskudt Post for at føre de Virksomheder, hvortil de var knyttede, frem. Maaske er de Resultater, der er blevet opnaaet, tit opnaaet i Firmaets Navn, men Lederen har sin store Andel deri. Forbindelsen mellem England og Danmark har sine Pionerer, og blandt dem, der har bidraget til at fremme Handelssamkvemmet, staar ogsaa det store Rederifirma C. K. Hansen, hvis Indehaver gennem mange Aar, *Johan Hansen*, Faderen til den nuværende Leder af samme Navn, paa mange Maader ligesom hans Fader før ham og hans Søn efter ham har været knyttet til England.

Johan Hansen var født 6. Februar 1838 i København som Søn af det Selskabs Grundlægger, i hvis Tjeneste han stod som Leder hele sit Liv, nemlig C. K. Hansen. Efter en god Skoleuddannelse blev Johan Hansen kun 19 Aar gl. optaget som Associé i Firmaet. I en meget lang Aarrække var han Leder af denne omfattende Forretning, der med Hovedkontor ved Toldboden, ved sine vidtforgrene Forbindelser i Udlandet og ved sit hele engelske Tilsnit blev blandt de Virksomheder, der aabnede vort Erhvervslivs Vinduer for frisk Luft ude fra den store Verden. Personlig var Johan Hansen en stille Mand, der ikke tog stærk Del i det offentlige Liv, og i Forretningen var han mere den kontrollerende end den initiativrige Leder, men

hans Forretningsmetoder og hele hans Ledelse var præget af saadan Finhed og Dygtighed, at han herigennem saavel som ved selve sin Personlighed kom til at staa som et Mønster paa en dansk Forretningsmand.

Da han i 1857 blev optaget i Faderens Forretning, var det, at Dampskibsfarten stod overfor et vældigt Opsving. Pionerarbejdet i England blev gjort i disse Aar, og de engelske Forbindelser knyttedes fastere og fastere. De store engelske Rederier begyndte at aabne regelmæssig Fart paa København, og det blev C. K. Hansen, der i de fleste Tilfælde fik Agenturet for dem. Samtidig udvikledes Firmaets egen faste Rutefart som Følge af den stigende Landbrugsekspport. Kulforretningen udvidedes, der knyttedes faste Forbindelser med den engelske Marine. Den fri Fragtfart tog Opsving, og det ene Dampskibsselskab efter det andet fik Domicil eller Filialkontor i C. K. Hansens Bygning ved Toldboden.

Johan Hansen var her den overordentlig repræsentative Leder; de engelske Forretningsfolk følte sig tiltrukket af denne Mand, der slet ikke forekom dem fremmed, og han havde i *Oluf Hansen*, der indtraadte i Firmaet ved C. K. Hansens Død i 1868, en meget værdifuld Støtte. De to Mænd supplerede hinanden fortrinligt, og det blev til et udmærket Samarbejde, der varede lige til Oluf Hansens Død i 1897. C. K. Hansens Navn fik god Klang i England, og det skyldtes først og fremmest Johan Hansen. Hans Kompagnon var sikkert i Besiddelse af større Initiativ, men udadtil var det altid Generalkonsul Johan Hansen, der repræsenterede. Ved Oluf Hansens Død traadte Sønnen Johan Hansen jun. og Robert Hansen til, og efterhaanden gled Ledelsen over i deres Hænder. Men der er ikke Tvivl om, at Johan Hansens Personlighed har betydet overordentlig meget for Udviklingen af det gamle Firma. Han havde Grundlaget at bygge paa, og han førte det kendte Dampskibsrederi frem til en enestaaende Position. Ikke blot herhjemme, men ogsaa ude paa Verdensmarkedet.

Hvis ikke Johan Hansen saa at sige fra Fødslen havde været be-

stemt til at føre den af hans Fader grundlagte Kulforretning i Forbindelse med det store Skibsrederi videre, er det et stort Spørgsmaal, om han var blevet Forretningsmand. Men allerede som ganske ung havde han faaet Foden under eget Bord, var dels blevet Associé i Firmaet og dels Familiefader, og Forretningerne optog nu hans Tid. Men oprindelig havde han haft stærke kunstneriske Interesser. Han var i Besiddelse af megen musikalsk Sans og havde en glimrende Sangstemme, der blev uddannet i Paris af selve Garcia, og han følte sig nær knyttet til en Række Scenekunstnere, Mænd som Høedt, Ferslev, Liebe og Schram. Hele den Kreds, der den Gang samledes om Selskabet »Det gode Sindelag«. Han interesserede sig stærkt for den danske Ballet og var med til Grundlæggelsen af »Nordisk Musikforlag«. Ved Siden heraf havde han store kirkelige og sociale Interesser. Han sad i Bestyrelsen for Indre-Mission og i forskellige Sømands-Missionsforeninger.

Han ønskede ikke personlig at træde stærkt frem, hele sit Liv holdt han sin Person i Baggrunden, men hans Arbejde og Indsats var ikke mindre af den Grund. Der er et engelsk Ord, der bedst af alle karakteriserer Johan Hansen: Han var i et og alt en Gentleman.

CHR. HASSELBALCH
1851–1925

Ulf Wierjebalen

NAAR dansk Arbejde som Begreb i saa høj Grad har kunnet opvise Resultater af Værdi, skyldes det naturligvis i første Række den energiske Agitation, der er blevet drevet derfor. Men dertil kommer, at adskillige Pionerer indenfor forskellige danske Virksomheder har fremstillet Varer, der kunde tilfredsstille den naturlige Efterspørgsel. Hvad det først og fremmest gjaldt om, var at koncentrere sig om forskellige Forbrugsvarer, der hørte med til det daglige Livs Behov; det var ofte Varer, der tidligere slet ikke havde været fremstillet her i Landet, hvor nu en Fabrikant tog fat. Der maatte tit mange Aars Forarbejde til for at vinde frem, men det er interessant at følge, hvordan man paa enkelte Omraader har kunnet naa fremragende Resultater. Det gælder saaledes blandt andet Gardiner. Før i Tiden fabrikeredes Gardiner overhovedet ikke her i Landet. Alt importeredes, de billige Varer saavel som de kostbare Arbejder. Hvorfor, var der ingen, der kunde sige. Men der skulde altsaa en Mand til, der vilde tage Arbejdet op med danske Gardiner. Han maatte være Pioner for denne Sag. Han vilde faa mange Vanskeligheder at overvinde — men kunde han staa dem igennem, var der ogsaa Mulighed for, at det kunde blive til Held for ham. En saadan Mand var Chr. Hasselbalch, den første Fabrikant i Danmark af Gardiner.

Chr. Hasselbalch var født i Randers 27. Februar 1851 og udgaaet af

en gammel Købmandsfamilie. Hans Fader var Købmand Steen Hasselbalch, og det faldt ganske naturligt, at Sønnen ogsaa skulde være Forretningsmand. Han var kun 14 Aar, da han efter endt Skolegang blev sat i Handelslære i Aarhus. Her blev han udlært og kom siden som Kommiss til den kort i Forvejen grundlagte Vett & Wessels Filial i Horsens. De to Grundlæggere af Magasin du Nord var i de Aar i bestandig Aktivitet, ikke blot for at drive de forskellige Hovedforretninger i Vejret, men ogsaa for at anlægge Filialer rundt om i de danske Provinsbyer. Der havde man Brug for dygtige unge Mænd. De fik hurtig Færten af, at Hasselbalch var en Mand, de kunde bruge. Han blev snart efter ansat som Bestyrer af Vett & Wessels Filial i Nakskov, og her var han saa i nogle Aar. Han var dog kun 25 Aar gammel, da han begyndte helt for sig selv. I 1876 grundlagde Hasselbalch sin selvstændige Forretning i Manufakturbranchen, og han havde gode Forbindelser i England og andet Steds. Alt syntes at gaa godt for den initiativrige Købmand. Men det var ikke nok for Hasselbalch at være Manufakturhandler; han vilde ogsaa være Fabrikant, og lidt efter lidt modnedes den Tanke hos ham, som han førte ud i Livet, da han grundlagde den første danske Gardinfabrik. Det begyndte yderst beskedent; Hasselbalch vidste, hvad for Varer der brugtes, og blev efterhaanden klar over, hvad der kunde fabrikeres med Fordel herhjemme. Han havde ikke paa den Tid »Dansk Arbejde«-Bevægelsen til at hjælpe Fabrikationen frem. Han var helt overladt til sig selv og sin egen Dygtighed. Men han tog fat. Han begyndte med een Væv, men det varede ikke længe, før Virksomheden udviklede sig, og der blev anlagt Fabriker rundt omkring. I Aarens Løb vandt de danske Gardiner mere og mere Indpas, og det var bestandig Hasselbalch, der var Mesteren for dem. I 1912 var han naaet saa vidt, at han kunde flytte hele Fabriken i Danmark til de store Anlæg i Lyngby, hvor Fabrikationen fra nu af koncentreredes for Danmarks Vedkommende. Samme Aar anlagdes der selvstændig Fabrik i Malmø og 5 Aar efter en lignende i Frederikshald.

Det var en hurtig og smuk Udvikling, Hasselbalch kunde se tilbage paa. Alene Fabriken i Lyngby beskæftigede til Tider over 1000 Arbejdere, og i 1910 var tillige anlagt »Dansk Merceriseringsanstalt«, den første her i Landet af sin Art.

Som Arbejdsmand var han simpelt hen enestaaende. Ingen var i Besiddelse af hans Energi. Der maatte selvsagt til Tider hobe sig Vanskeligheder op, men tilsyneladende blev de alle overvundet. Hasselbalch stod i adskillige Aar som den myndige, fremragende Leder af disse forskellige Virksomheder. Han havde skabt dem fra Bund. De var helt og holdent hans Værk, og han gik da ogsaa ganske op i Arbejdet for sin Forretning. Han optog senere sine to Sønner, Erik og Hugo Hasselbalch, i Firmaet, og det var paa hans gamle Dage et haardt Slag for ham, da den førstnævnte, Erik Hasselbalch, døde i en ung Alder.

Hasselbalch er Typen paa den gode danske Fabrikant, der førte den Vare, han har kastet sig over, frem til almindelig Anerkendelse. Der var, da Hasselbalch begyndte Fabrikationen af danske Gardiner, meget Snobberi for udenlandske Varer, megen Tradition at overvinde -- men de Kvaliteter, der udgik fra Hasselbalchs Fabrik, vandt efterhaanden det rette Ry. Han blev en Pioner her, der fik Betydning langt ud over sin egen Forretning. Der er noget forbilledligt i den Maade, hvorpaa han først gennem sin Manufakturhandel fandt, hvad der var Brug for af Varer, og derefter tog fat paa Fremstillingen af en Special-Artikel.

Udenfor Fabriken var der dog ogsaa Bud efter Hasselbalch, der tidligt havde vundet sig et godt Navn som Erhvervsmand. I 15 Aar var han saaledes Medlem af Sø- og Handelsretten og i adskillige Aar Formand for Privatbankens Bankraad. Desuden var Hasselbalch interesseret paa en Række andre Felter, bl. a. havde han udprægede kunstneriske Interesser. Saaledes var han Formand for den meget omtalte franske Kunstindustri-Udstilling paa Charlottenborg. Og

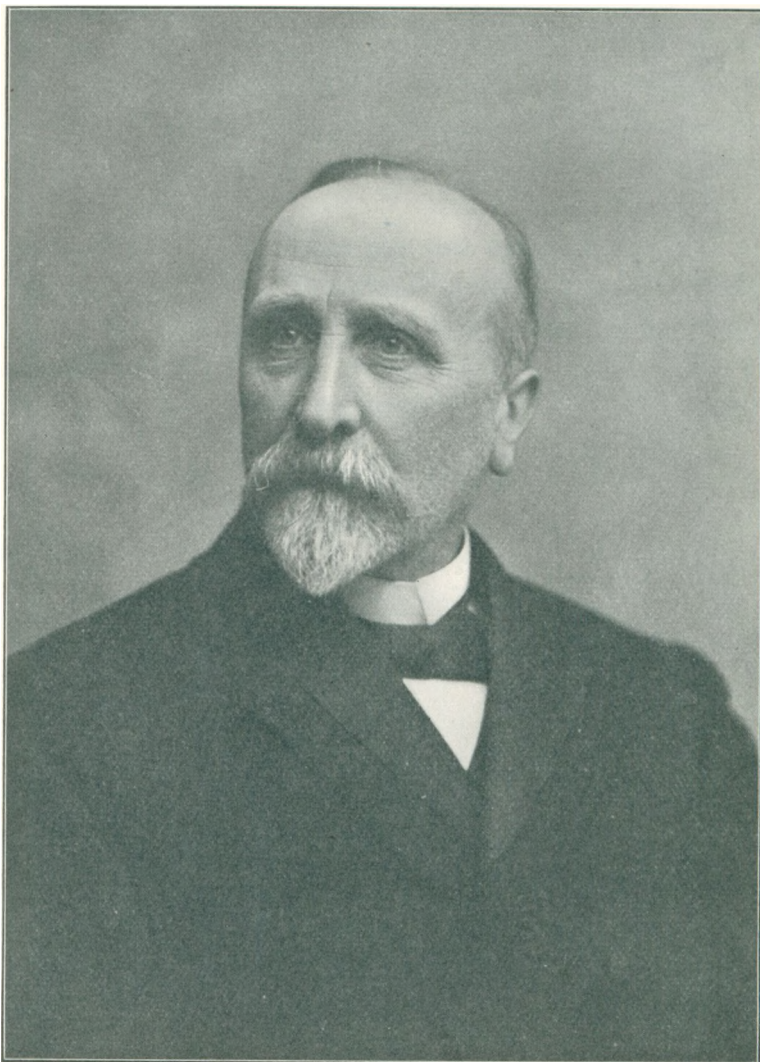
saa stærke sociale Interesser havde han og gjorde meget godt bl. a. for »Fængselshjælpen«.

Han syntes at være ukuelig. Hans Energi, der først og fremmest kom Forretningen til Gode, var umaadelig. Han vedblev at være den store Virksomheds Leder, og det var først ved Sønnens Død, at han for Alvor blev slaaet ned. Faa Maaneder efter døde han, i 1925, 74 Aar gammel.

Ligesom man paa andre Felter kan tale om Pionerer, kan man med fuld Ret karakterisere Chr. Hasselbalch som en Pioner indenfor dansk Erhvervsliv. Han forstod tillige den svære Begrænsningens Kunst; han koncentrerede sig om det Arbejde, han ønskede udført, og det blev udført godt. Et smukt, helstøbt Livsværk efterlod han sig.

SOPHUS HAUBERG

1848–1920

C. Haubner

FAA Mænd har været mere omtalt end han. Bestandig ude i den offentlige Debat, optaget af Forhandlinger med Arbejdsgivere og Arbejdere, en myndig Leder og dog tillige i Besiddelse af saa megen Smidighed, at han fra alle Sider blev anerkendt som en god Mand for dansk Erhvervsliv. Han fyldte sin Plads ud, og han har slidt som maaske ingen anden.

Sophus Christopher Hauberg var født den 28. December 1848 i København som Søn af Assessor pharm. J. C. Hauberg. 19 Aar gl. blev han Student fra Sorø og tog fat paa det polytekniske Studium. Han blev exam. polyt. og traadte saa ind i Forretningslivet. Han var Medstifter af Firmaet »Hellrung og Haubergs Maskinfabrik«, som han ledede i nogle Aar. Det tilfredsstillende ham dog næppe helt, og i 1885 byggede han paa Tagensvej sin egen Fabrik for elektriske Anlæg. Hermed blev Grunden lagt til en stor Virksomhed, der eksisterer den Dag i Dag paa samme Sted. 3 Aar efter hans nye Virksomheds Grundlæggelse sluttedes den sammen med A/S H. Rudolph Kofoed & Co. Der blev dannet et Aktieselskab, Kofoed & Hauberg med S. C. Hauberg som Enedirektør og endelig 1897 gik dette Aktieselskab tilligemed Firmaet Marstrand & Helweg op i Aktieselskabet »Titan«, for hvilket Hauberg derefter var Direktør indtil Udgangen af 1915, da han traadte tilbage.

Han blev Arbejdsgivernes store Organisator, som saadan vil han

blive husket. Hans forskellige Virksomheder ledede han paa udmærket Maade, dog uden at det vilde have givet Anledning til nærmere Omtale, men i mere end en Menneskealder ofrede Hauberg praktisk talt alle sine Kræfter paa Arbejdsgivernes Organisation. Det var indenfor »Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien« i København, der stiftedes i 1885, at Haubergs første organisatoriske Virksomhed faldt. I 1889 valgtes Hauberg, der allerede under Smede-Lockouten i 1885 havde vakt Opmærksomhed om sit Navn, ind i Bestyrelsen, hvor han sad i en Aarrække, indtil han i 1900 valgtes til Fabrikantforeningens Formand. I denne Stilling efterfulgtes han, da han i 1903 af Helbredshensyn trak sig tilbage fra alle offentlige Hverv, af Alex. Foss. Paa dette Tidspunkt havde han allerede ydet en væsentlig Indsats i Arbejdsgivernes Organisation ved at samle hele Jernindustrien til én Sammenslutning. Men desuden havde han i 1899 under Snedker-Strejken, der udbrød i Begyndelsen af Maj og i Løbet af 3 Uger førte til den store Lockout, maattet trække en meget betydelig Del af Læseset indenfor Arbejdsgiverforeningen, som da kun var et Par Maaneder gammel, og som var ganske uforberedt paa at optage en stor Kamp. Arbejdsgiverforeningens Personale bestod af en enkelt Sekretær, for hvem denne Virksomhed endda kun var en Bibeskæftigelse, og ved Lockoutens Udbrud stillede man pludselig overfor en Opgave, der krævede et mægtigt Arbejde. Hauberg, som paa dette Tidspunkt endnu ikke var Medlem af Forretningsudvalget, anvendte nu al sin Energi for sin Organisation, og det fik den allerstørste Betydning for denne. Under den første Del af Lockouten var Arbejdsgiverforeningens daværende Formand, Etatsraad Niels Andersen, syg og opholdt sig i Udlandet. Men Hauberg stillede sig til Forretningsudvalgets Disposition. Han konfererede tidligt og silde med Offentlighedens Repræsentanter, han forhandlede med Medlemmer og Arbejdere, han stod i Spidsen for Udgivelsen af de 10 Flyveblade, som fremkom, og af hvilke han personlig skrev nogle Stykker. I »Arbejdsgiveren« fik han da ogsaa den Anerkendelse, at man skrev, »at det

er vanskeligt at tænke sig, hvorledes man vilde være kommet over denne Tid, hvis man ikke havde haft Hauberg«.

Han havde nu gjort et Arbejde, der halvvejs havde slidt ham op. Han havde virkelig aldrig haft Hvile og maatte nu tage Hensyn til sit Helbred. Paa sin Læges bestemte Opfordring nedlagde han derfor i 1903 alle sine Hverv og trak sig tilbage fra al offentlig Virksomhed. De følgende Aars Ro gav ham hans Sundhed tilbage. Da det rygtedes, at Hauberg paany var blevet rask, var man fra mange Sider straks ude med Opfordringer til ham om paany at træde til, og i 1906 valgtes han til Medlem af Arbejdsgivernes Hovedbestyrelse og Forretningsudvalg. Da Etatsraad Niels Andersen i 1907 traadte tilbage som Formand, og Kasper Rostrup valgtes i hans Sted, blev Hauberg enstemmigt valgt til Viceformand, og ved Rostrups Død kort efter til Formand. I denne Stilling virkede han siden og gjorde et kæmpemæssigt Arbejde, der blandt andet resulterede i, at Foreningen uafbrudt voksede.

Hvad Hauberg i Aarenes Løb kunde byde sig selv af Arbejde, var simpelt hen utroligt. Under den store Bygnings-snedker-Konflikt i 1907 deltog han saaledes i nogle og fyrretyve Møder, indtil det lykkedes ham sammen med den senere Overpræsident J. Jensen at faa den haarde Konflikt bilagt. Selv til sine sidste Aar formaaede han at forhandle Dag og Nat igennem og efter faa Timers Søvn tage fat paa ny. I Foraaret 1916, i det allervanskeligste Krigsjaar, var det saaledes ikke ualmindeligt, at 3—4 af Ugens Nætter gik til Forhandlinger, og Hauberg var lige frisk og klar om Morgenens, efter en Snes Timers Forhandlinger, som ved Begyndelsen.

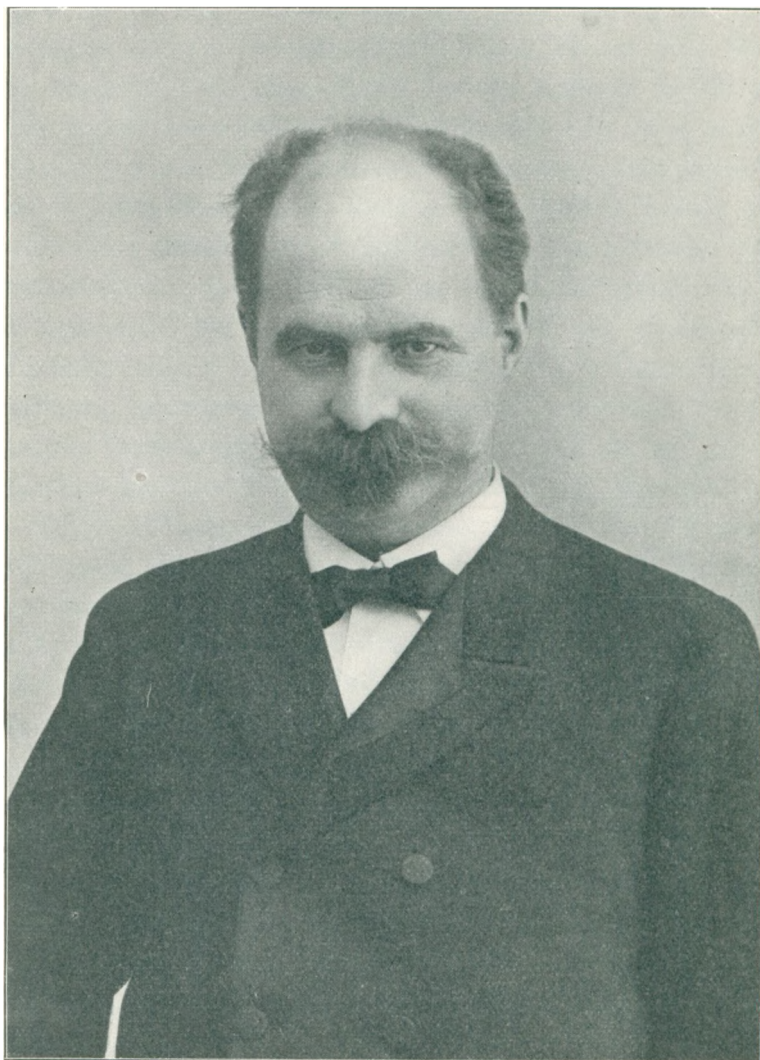
Det var et mægtigt Arbejde, der af denne ene Mand blev udført for Arbejdsgivernes Interesser, men dermed tillige ogsaa til Samfundets Tarv. Det maa nemlig siges, at naar Hauberg forstod at føre Arbejdsgiverforeningen frem til den betydelige Position, den nu indtager, saa skyldes det, at han altid formaaede at have det rette Overblik over Situationen. Det var ikke de enkelte Personer og den en-

kelte Sag, det var ikke det øjeblikkelige Resultat, han interesserede sig for, det var en i sin Helhed stor og rigtig Løsning. Han blev da ogsaa betragtet som en fuldstændig Høvding blandt sine Standsfæller. Over den store, alvorlige Mand var der udbredt en vis Højtidelighed, der gjorde Indtryk. Selvfølgelig maatte han være ensidig, fordi han havde den ene Parts Interesser at varetage udelukkende, men Arbejderne respekterede ham, ligesom han vistnok havde den største Anerkendelse tilovers for Arbejdernes Organisationer. Det ejendommelige Forhold var jo det, at det var Arbejderne, der var begyndt at organisere sig og derigennem naaede saa glimrende Resultater. Hauberg forstod, at han i den defensive Stilling, som han og Arbejdsgiverne bestandig maatte indtage, i meget høj Grad maatte følge samme Fremgangsmaade, som Arbejderne havde gjort. Enighed og Sammenhold gør stærk, det vidste Hauberg, og han var utrættelig i sit Arbejde for at tømre Arbejdsgivernes Forening sammen til en Organisation, der kunde faa Betydning, ikke blot i Forhandlingen med Arbejderne, men ogsaa udadtil paa andre Felter. Han blev eet med Arbejdsgiverforeningen, hverken før eller senere har der været en Fører for denne Forening, der paa en Maade som Hauberg kunde det, fik ført de endeløse Forhandlinger til lykkelige Resultater. Det var tit en vanskelig og i allerhøjeste Grad utaknemlig Opgave at staa overfor, men Haubergs Afgørelse var meget sjælden Genstand for Kritik.

Ved Siden af sit Arbejde i Arbejdsgiverforeningen havde han en Række andre Tillidshverv, han var saaledes Formand i Industrifagernes Sammenslutning, Formand for Repræsentantskabet i Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring og Pensionsforsikringsanstalt, Formand for Kontrolkomitéen for Frederikshølm's Tegl- og Kalkværker og Bestyrelsesmedlem for en Række industrielle Foretagender.

Han sled sig op, og han sled til det sidste. I 1920 døde han pludselig, og han blev hyldet som en Høvding af sine Standsfæller.

AXEL HEIDE
1861–1915

A. Munk

MAN skal lede længe efter mere forskelligartede Typer end to af vore ledende Bankmænd herhjemme i Aarene omkring Aars hundredskiftet: P. N. Damm i Handelsbanken og *Axel Heide* i Privatbanken. Den første forsigtig og grundig, den anden alsidig, impulsiv, bestandig fuld af Liv. Maaske skal en Bankmand slet ikke være alsidig. Men Heide var det. Han har været ude i stærke Storme, været ombejlet af Smiger. Løftet til Vejrs, som vel ingen anden paa det Tidspunkt. Hyldet som den nye Tietgen, og siden forhaanet. Men en stor Mand var Heide, en usædvanlig Personlighed.

Hans Fader var ved sin Død Byfoged i Odense, men indtil 1864 var han Herredsfoged i Haderslev, og her blev *Axel Heide* født den 19. Marts 1861. Herredsfoged Heide var en sjælden dygtig Embedsmand, der navnlig i Sønderjylland havde rig Lejlighed til at dokumentere sit praktiske Greb paa at administrere sikkert og hurtigt. Da han i 1866 døde i Odense, sad hans Enke tilbage i beskedne Kaar, og Barndommen blev ikke særlig glædelig for Sønnen. I 1879 blev *Axel Heide* Student fra Haderslev Læreres Skole i København, gav sig til at studere Jura, og blev 1885 cand. jur. Efter forgæves at have søgt den efter Forfatteren Carit Etlar (Carl Brosbøll) ledigblevne Plads som Assistent paa Det kgl. Bibliotek, blev han ansat som Fuldmægtig paa Københavns Søndre Birks Kontor paa Frederiksberg. I næsten 10 Aar sad Heide her, men det var ikke en Plads, der til-

fredsstillede ham. Han havde Interesse for Bankvæsen, for Byggevirksomhed, for at skabe Liv om sig. I 1895 opgav han da saa denne for hans store Energi og Virksomhedstrang lidet tilfredsstillende Ger-ning og stiftede »Københavns Laane- og Diskontobank«. Han lagde Grunden til denne nye Bank, der allerede under hans Ledelse gik stærkt fremad, og han havde, indtil det uhyggelige Krak kom i 1908, stadig Føling med Banken; fra selve Ledelsen traadte han imidlertid tilbage allerede Aaret efter, da Tietgen paa det Tidspunkt ikke læn- gere vilde være Privatbankens Direktør.

Det havde været uhyre vanskeligt at finde Tietgens Efterfølger, men adskillige havde nævnt Heide. Den unge Bankdirektør havde allerede ved mange forskellige Lejligheder vist, at han var den Ini-tiativets Mand, hvortil den store Bank trængte, og da Bankraadet til-bød ham Pladsen, mente han ikke at burde afslaa Tilbudet, men gik ind som Bankens Direktør. Som den mægtige Direktør for den kø-benhavnske Storbank foldede Heide sig nu rigtig for Alvor ud. I adskillige Aar indtil omkring 1906 stod Heide, endnu en ung Mand, i sin fulde Kraft, som Foregangsmanden i Datidens Forretningsliv. Ingen større Virksomhed, der skulde startes, blev til uden at Heide blev taget med paa Raad. Mange ældre Foretagender konsolideredes af ham. Man behøver blot at nævne nogle af de Selskaber, som Heide har været interesseret i, for at faa et Indtryk af, hvor be-tydelig hans Position var: Det Østasiatiske Kompagni, Københavns Telefonselskab, Københavns Telefonkiosker, Gosch & Co.'s Tænd-stikfabriker, Frederiksberg Sporveje og Elektricitets-Selskab, Det nor-diske Forlag, A/S Dronninggaard, Frederiksberg Valseværk og ikke mindst De københavnske Sporveje. Endvidere den kommunale Kre-ditforening og udenfor Landet The Siam Electricity Company, A/S Det Vestindiske Kompagni o. m. fl. Hertil kom saa næsten utallige Byggeselskaber. København var paa det Tidspunkt ved at udvikle sig enormt, der byggedes praktisk talt overalt. Danmarks Hoved-stad vilde uden Tvivl have set anderledes ud, været længere tilbage

i Udviklingen, om ikke Heide paa det Tidspunkt havde siddet som enevældig Direktør i Privatbanken. Han kunde sætte i Scene, og han gjorde det.

Med næsten eventyrlig Hast forstod han at føre sine Planer ud i Livet. Det var enormt, hvad han kunde overkomme. Han havde Interesse for praktisk talt alt, og intet menneskeligt var ham fremmed. Som Forhandlingsleder var han i Kraft af sin Personlighed og sin store medfødte Elskværdighed simpelt hen enestaaende. Men selvfølgelig kunde Heide ikke være helt alene om at skabe alt dette. Mange dygtige Mænd rakte ham en hjælpende Haand, og den fornødne Kapital var altid disponibel, naar Heide lagde ud med noget nyt, men Ideerne var altid skabt i Heides Hjerne, og Tiden trængte til en Mængde Ideer, Mænd med Lyst til at træde nye Baner og Evne til at tilvejebringe nye Betingelser for Forretningslivet; og for hvert nyt af hans store Foretagender, voksede Beundringen for ham.

Det kunde selvfølgelig ikke undgaas, at Heide blev en velstaaende Mand. Gennem sit Ægteskab havde han lagt Grunden til sin Formue, og da han stod paa sin Magts Tinde, var han en efter Datidens Forhold rig Mand, men Heide var ingen Pengepuger, i alle Forhold var han umaadelig »large«. Han skænkede sin By København saa vel som Frederiksberg Gaver, der til sene Tider vil staa som Minder om denne Mand: Bissens Absalon Rytterstatue paa Højbroplads er Heides Gave til København og Schultz's Oehlenschläger-Statue ved Allégade skænkede han til Frederiksberg.

Offentligheden lagde i høj Grad Beslag paa hans Evner. Sammen med Herman Trier og Vekselerer Bing traadte han mæglende til i den store Lockout 1899, der havde lagt sin klamme Haand over Landet. Som Forhandlingsleder her gjorde Heide et Kæmpearbejde. Han kunde saavel med Arbejdsgiverne som med Arbejderne. Han var den fødte Charmeur, og det lykkedes først og fremmest ved hans Hjælp at faa Lockouten bilagt.

Mens Heide stod paa sin Magts Tinde var det, at H. N. Andersen

og Richelieu kom hjem fra Østen, hvor Grunden til Ø. K. var blevet lagt. Der etableredes i disse Aar et nært Samarbejde mellem dem, og Heide deltog sammen med de to Mænd i den Rejse til Siam, hvor »The Siam Electricity Company« blev dannet.

Alt var tilsyneladende gaaet saa let og glat for Heide. Han var en Mand, der var født til Medgang, og som i Medgangstider kunde udrette det utrolige. Men der kom svære Aar for Landet. Byggekriser, Bankkrak, Albertis Svindlerier, kort sagt Aaret 1908, der slog Heide ud, Laane- og Diskontobanken krakede, Byggespekulationerne blev, maaske med Rette, stærkt kritiserede, og den Mand, man hidtil havde hævet til Skyerne, begyndte man nu at skyde paa. Han var blevet hyldet som dansk Erhvervslivs førende, lysende Navn, og han blev siden unødigt haardt behandlet. Heide var Optimist, men ligesom det er sikkert, at man maa være Optimist for at sætte store Foretagender igang, ligesaa givet er det, at Optimisterne i mange Tilfælde i Modgangstider unødvendig let lader sig fælde. Heide faldt.

Der var noget af en Aladdinatur i Heide, Naturens muntre Søn, hvem alle gode Gaver var skænket ved Fødslen. Haardt kom han til at mærke det, da Modgangen meldte sig.

De sidste Aar blev triste.

I flere Aar havde han lidt af forskellige Sygdomme, der tog hans Kræfter. Men det var ogsaa, som om det tidligere Initiativ havde forladt ham. Konjunkturerne havde slaaet ham ud, og Vennerne, de saakaldte Venner, gjorde Resten. 54 Aar gl. døde han træt og trist, han havde maaske allerede gjort op med Livet. Men han var ikke skabt til Tragedien. Han hørte til paa Livets lyseste Side. Dommen over ham, som det gamle Hávamál hævder skal lyde over hver en død, var ikke helt blid. Men Eftertiden vil uden Tvivl ændre sit Syn paa ham: Han var en Mand i det store Format, en Banebryder, og meget af Betydning fik han udrettet i den forholdsvis korte Aar-række, han sad som en af Landets mægtigste.

FREDERIK HEY
1857–1925

Hes

ODENSE, Tietgens og Etatsraadernes gamle By, har jo altid haft Ord for at være et af Danmarks Erhvervslivscentrer. Hver Generation har haft sine betydelige Mænd at fremvise i Odense, og adskillige Navne derfra blev landskendte i Tiden omkring og efter Tietgen, Navne som Allerup, Blumensaadt, Bierfreund, Brandt'erne, Lotze, Esmann, Faber, Schnackenburg, Muus, Holbech, Weimann, for blot at tage nogle Navne i Flæng, og i de senere Aar Mænd som Albert Høeg i Fyens Diskontokasse og Thomas B. Thrige, Odense Ægforretnings Skaber H. Nielsen o. m. fl. I Reglen har det været hele Handelsdynastier i Odense, denne Formernes By, og den Mand, der her skal omtales, Frederik Hey, udgik da ogsaa af et saadant. Han var et sjældent klart Hoved og i Besiddelse af en usædvanlig Energi; han var en af dem, der bar Odense frem.

Frederik Hey var født i Odense den 21. Februar 1857, som Søn af Vinhandler F. W. Hey, og dermed Arving til en sikker Plads i det bedste Selskab i Byen, og til en af Provinsens højt ansete Forretninger. Han gik i Odense Kathedralskole, paa Grüners Handelsakademi og fik endvidere omhyggelig Uddannelse bl. a. under et langt Ophold i Bordeaux, og Frankrig blev et Land, som altid stod hans Hjerte nær, og hvis Kultur synes at have anslaaet beslægtede Strenge hos ham selv. Han var en rigtig Provins-Matador, en Søn af den danske Provinsby, og den mest typiske af dem allesammen, Odense.

der havde den ældste Tradition og var som et Hjemsted for kultiveret Tone og elskværdig Selskabelighed. I 1879 blev han optaget i Faderens Forretning, og 12 Aar efter overtog han den ved Faderens Død som Eneindehaver.

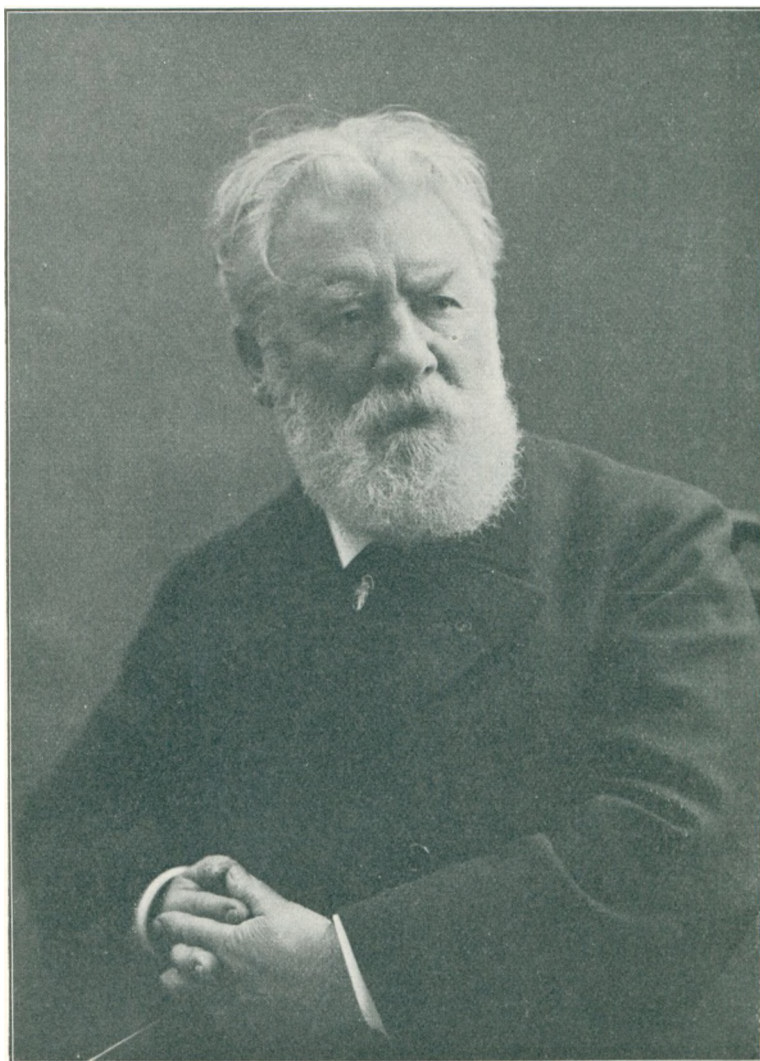
Den unge Vinhandler blev hurtig en Forgrundsfigur i Byens og hele Øens Liv. Den ene vigtige Tillidspost efter den anden blev ham betroet, og rundt om i Landet lagde man Mærke til ham, og han føjede snart mere landsomfattende Hverv til de lokale. Han var med til Opførelsen af det store Grand Hotel i Odense, Medstifter af Fyens kommunale Telefonselskab, Fyens Cycleværk, Arbejderundervisningen o. s. v. Af den allerstørste Betydning blev den Sammenslutning af danske Glasværker, som han fik etableret i 1907. Han var Byrådsmedlem og politisk interesseret. Han var meget selvstændig i sin Tankegang, en vindende Personlighed med alsidig Interesse og en Evne til at komme »on speaking terms« med Kredse og Mennesker af de forskellige Typer. Han fik som Erhvervsmand i Odense i de Aar, hvor Byen gik fremad med Kæmpeskridt, sin store Betydning som en af dem, der formaaede at udrette noget. Frederik Hey havde altid de rette Forbindelser, og han forstod at føre de Mennesker sammen, der skulde sammen, for at der kunde opnaas Resultater af Betydning.

Han var en udpræget Opportunist, og den nøgterne Virkelighedsans, som var den frikonservative Politiks Styrke, kendetegnede ogsaa hans Vurdering af Sager og Personer. Han maatte komme til at spille en Rolle i Politik. Han kom ind i Landstinget i 1902 — paa en ganske mærkelig Maade — idet Socialdemokraterne, som ellers ikke stod paa den allerbedste Fod med ham, kastede deres Stemmer paa ham for at undgaa Agrarforeningens Formand, Proprietær Andersen-Rosendals Valg. Som Byrepræsentant blev Hey valgt, og han meldte sig ind i den frikonservative Gruppe, hvori Godsejerne saa ubetinget var det herskende Element. Højest sandsynligt saa Hey en politisk Karrière, der tilfredsstillede hans Ærgerrighed, gennem den

frikonservative Gruppe og dens Politik. Det var i al Fald forstaaeligt, om han havde gjort det, og hans personlige Betingelser for at vinde frem var uomtvistelige, men det gik anderledes, end man den Gang forestillede sig. Tiltrods for en overmaade betydningsfuld realpolitisk Indsigt og en Grundbetragtning, som skulde synes at give sikkert Fodfæste i den økonomiske Interessefordeling her i Landet, blev de Frikonservative uden den Betydning for dansk Politik, som man havde ventet paa et vist Tidspunkt. Hans politiske Skæbne faldt sammen med hans Gruppens, og der er næppe Tvivl om, alle hans og Gruppens store og gode Gerninger ufortalt, at en Mand som Hey vil blive mindet mere som Erhvervsmand, som en af Foregangsmændene i Odense, end som Politiker. I 1918 gled Hey ud af Rigsdagen, uden nogen Sinde at have baaret den Ministertitel, til hvilken han kunde synes selvskreven, og som han sikkert vilde have baaret til Gavn for en fordomsfri Erhvervs politik.

Indenfor dansk Erhvervsliv staar Frederik Hey som en Type for sig selv. Provinsens Mand med Provinsens Traditioner bag sig, venlig stemt overfor det nye, en klar og kløgtig Hjerne, der naaede at udrette noget paa Trods af de utvivlsomme Skuffelser, han led. Man kan ikke sige, at han blev noget Samlingsmærke for sin By eller for sin Stand, men han blev en af dem, der i mangfoldige Tilfælde redede Traadene ud, og ved formaaende Forbindelser fik skabt Resultater, der kastede Glans over hans Navn. I sine sidste Aar var han svagelig, og i 1925 døde han, 68 Aar gl. Han vil blive erindret først og fremmest som den gode Fortaler og Forkæmper for sin By. 'Odense var jo før i Tiden Etatsraadernes By, og det var kun Etatsraadtitlens Afskaffelse, der gjorde, at Hey ikke fik denne Titel, der havde passet ham som den ægtefødte Søn af sin By, han var.

CARL JACOBSEN
1842–1914

Carl Jacobson

HAN var noget helt for sig selv. Det er en af dem, man kan sige om, at han havde sit eget Ansigt. Maaske skal han ikke først og fremmest medregnes blandt Erhvervslivets Mænd, og dog *maa* han ogsaa have sin Plads der, og han faar tilmed en dominerende Plads. Det er ligesom han sprænger alle Rammer, han hører ikke rigtig hjemme i noget Galleri. Han var en Renaissance-Skikkelse, stor og straalende, en Mand fuld af Fortrin og Fejl, et usædvanligt og oprindeligt Menneske, helt sig selv: Ingen skal sige om Carl Jacobsen, Bryggeren, Doktoren, at han minder om nogen anden. Han har betydet umaadelig meget for dansk Erhvervsliv, og han har betydet overordentlig meget for sin Tid, for hele Opfattelsen af Danmark som Nation; han blev vor Gesandt, hvor ingen andre formaaede at virke, han omgikkes Konger og Kejsere paa lige Fod, han færdedes i alle Kredse herhjemme, og bestandig var der Røre om ham. En Vitalitet som hans var uden Lige, han havde sig Venner og Fjender som faa. En Mand, der ragede op i Hverdagslivet, et Søndagsbarn indenfor Erhvervslivets korrekte Rækker, en Høvding og lidt af en Landsknægt samtidig. Alt i alt et usædvanligt Menneske.

Carl Jacobsen var ligesom flere af sine berømte Samtidige — Georg Brandes, Vilh. Thomsen, Hagemann og Suenson — født i 1842, den 2. Marts, som Søn af Bryggeren, Kaptajn J. C. Jacobsen, den store Mæcen, den store Industrimand. Det er altid vanskeligt at være Søn

af en stor Mand, men for Carl Jacobsen var det ingen Fare. Han vilde være naaet frem, hvorfra han saa end var startet her i Livet.

Som eneste Barn af den store Industrimand blev han 19 Aar gl. Student, og foretog kort efter sammen med Faderen sin første Udenlandsrejse til Italien. Hermed var Lysten vakt til at flyve ud af Bureauet, og kort efter sin Hjemkomst tiltraadte han en 4 Aars Studierejse til Tyskland og England for grundig at sætte sig ind i Bryggerifaget. Da Uddannelsen var færdig, kom han hjem og overtog det af Faderen til ham byggede Mellembryggeri. I nogle Aar arbejdede Fader og Søn Haand i Haand, men de to energiske Viljer brødes saa stærkt imod hinanden, at Rygtet derom fandt Vej ud til Publikum. Snart kunde det slet ikke skjules, at der var Stridigheder mellem Fader og Søn. Carl Jacobsen traadte ud af Samarbejdet med Faderen, og i 1871 rejste han paa Carlsbergs Grund sit eget Bryggeri, der fik Navnet Ny Carlsberg. Han havde studeret godt i Udlandet og Øllets forskellige Kvalitet bragte hurtig Omsætningen i saa stærk Stigning, at der stadig maatte foretages Udvidelser. 12 Aar efter dets Grundlæggelse stod det stærkt udvidede Ny Carlsberg færdigt, og om dets Størrelse gør man sig en Idé, naar man hører, at det blev betragtet som det største danske Privatbyggeføretagende. Ved dets Indretning gjorde Jacobsen alt, for i dette at skabe et Mønsterbryggeri og talrige Fremskridt blev her for første Gang anvendt. Resultatet udeblev ikke, man kunde notere en stadig stigende Omsætning. Jacobsens Varemærke, Hagekorset, blev hurtigt kendt og Ny Carlsbergs Ølsorter fik paa en Række Udstillinger de første Belønninger, saaledes i Nizza 1884, Antwerpen 1885, New Orleans 1886, København 1888, Paris 1889 og 1900.

Ved den store Udstilling i 1888 i København demonstrerede Carl Jacobsen for første Gang offentlig stærkt sine franske Interesser. Han var tidligere under et Ophold i Frankrig blevet grebet af en mægtig Interesse for dette Lands Kunst. De værdifulde Skatte, der er samlet i Glyptoteket, som Carl Jacobsen saa rundhaandet skæn-

kede Københavns Kommune, og som er det smukkeste Minde, en Mand kan sætte sig, bestaar da ogsaa først og fremmest af udsøgte franske Kunstværker. Men der er talrige Maader, Carl Jacobsen har virket paa til Hovedstadens Forskønnelse og den kunstneriske Smags Udvikling. Paa Thorvaldsens Fødselsdag i 1879 stiftede han saaledes Legatet Albertina paa 100,000 Kroner til Udsmykning af Københavns Haver og Pladser med Billedhuggerværker, og tre Aar efter var det, at han sammen med sin Hustru grundlagde Ny Carlsberg Glyptoteket. Det var først tænkt som et Hjem for dansk Billedhuggerkunst efter Thorvaldsen, men snart udvidedes det stærkt til især at omfatte nyere fransk Billedhuggerkunsts ypperste Værker. Endvidere den lange Række enestaaende Skulpturer fra Palmyra, antikke Buster og Sarkofager, ægyptisk Kunst o. s. v., og det stod som en Samling med europæisk Ry, da Jacobsen i 1888 gjorde det til en selvstændig Stiftelse, til hvilken Staten og Byen København opførte en Monumental-Bygning. I 1883 stiftede han Ny Carlsberg Legaterne: nemlig Kirkelegatet, Arbejderlegatet, Kunstlegatet og Museumslegatet.

Carl Jacobsen havde selv bevist, hvad han formaaede. Efterhaanden nærmede Fader og Søn sig paany hinanden, og ved gamle Brygger Jacobsens Dødsleje i 1887 stod Sønnen forsonet med hans Haand i sin. Faderen efterlod sig ved testamentarisk Bestemmelse hele sit Bryggeri Gamle Carlsberg som Gave til det af ham i Forvejen stiftede Carlsbergfond til Støtte for Videnskab og Kunst. I 1901 viste Carl Jacobsen den samme Storstilethed, idet han endnu i levende Live skænkede Ny Carlsberg, som det stod, til samme Fond. Begge Carlsberg Bryggerierne fik en fælles Overdirektion, blev en Tid drevet hver for sig, og for Direktionen blev Brygger Carl Jacobsen Formand. Ved en senere foretagen Sammenslutning mellem Carlsberg og de forenede Bryggerier blev Jacobsen ogsaa her Formand i den fælles Direktion.

Ligefra Ny Carlsbergs Oprettelse havde Jacobsen bestræbt sig for at skabe saa gode Forhold som muligt inden for Bryggerierne, ikke

mindst for Arbejderne. Her som paa alle andre Omraader havde han sine egne Meninger. Han ønskede at virke som Patriarken, der vaa-gede over alle de ham undergivnes Ve og Vel. Og paa mangfoldige Omraader indførte han Forbedringer og viste social Forstaaelse.

Han havde ikke ladet det blive ved de allerede skænkede Mindes-mærker og Samlinger. Bestandig syslede han med Tanken om Ud-smykningen af København og Oprettelsen af nye Samlinger. I For-bindelse med Kunstmuseet, fik han indrettet et helt nyt Museum, »Afstøbnings-Samlingen«, hvor han selv som Direktør samlede et uendeligt Antal Gibsafstøbninger. Ogsaa Kunstindustri-Museet har han sin store Andel i. Han lod Huitfeldt-Monumentet rejse paa Lange-linie, han lod Amberg bygge et Spir paa Nikolaj Kirke og i sine sidste Aar arbejdede han med stor Energi for ogsaa at skaffe Frue Kirke et Spir. Det mødte Modstand fra adskillige Sider indenfor Offentlig-heden og avlede megen Bitterhed hos ham. Bestandig kastede Jacob-sen sig ud i Diskussioner. Han var voldsom i sine Virkemidler, stærk og impulsiv. Hvad han skabte, havde altid noget af det vældige For-mat over sig, der var næppe nogen enkelt Person, om hvem der stod det Røre, som om ham. Altid var han paa Færde, stadig med nye Ideer, rundhaandet kunde han være og skarp og haard tillige, hvis han syntes det var passende.

Carlsberg Bryggerierne er ikke helt og holdent hans Værk, det var Faderen, der her lagde Grunden og angav visse Retningslinier, lige-som den gamle Kaptajn og Brygger jo unægtelig virkede med andre Midler end Sønnen. Men man kommer ikke uden om Carl Jacobsens store Betydning for Bryggerierne i deres Helhed, specielt hans Ar-bejde med at slaa Ny Carlsberg op, var en Kraftpræstation uden Lige. Heller ikke i offentlig Virksomhed kommer man uden om ham. Han fyldte som ingen anden, han sled og sloges, han vandt sig trofaste Tilhængere og mange Fjender, han var aldrig bange for at udfordre, og han udtalte sin Mening uden Hensyn til nogen Sider. Han kunde

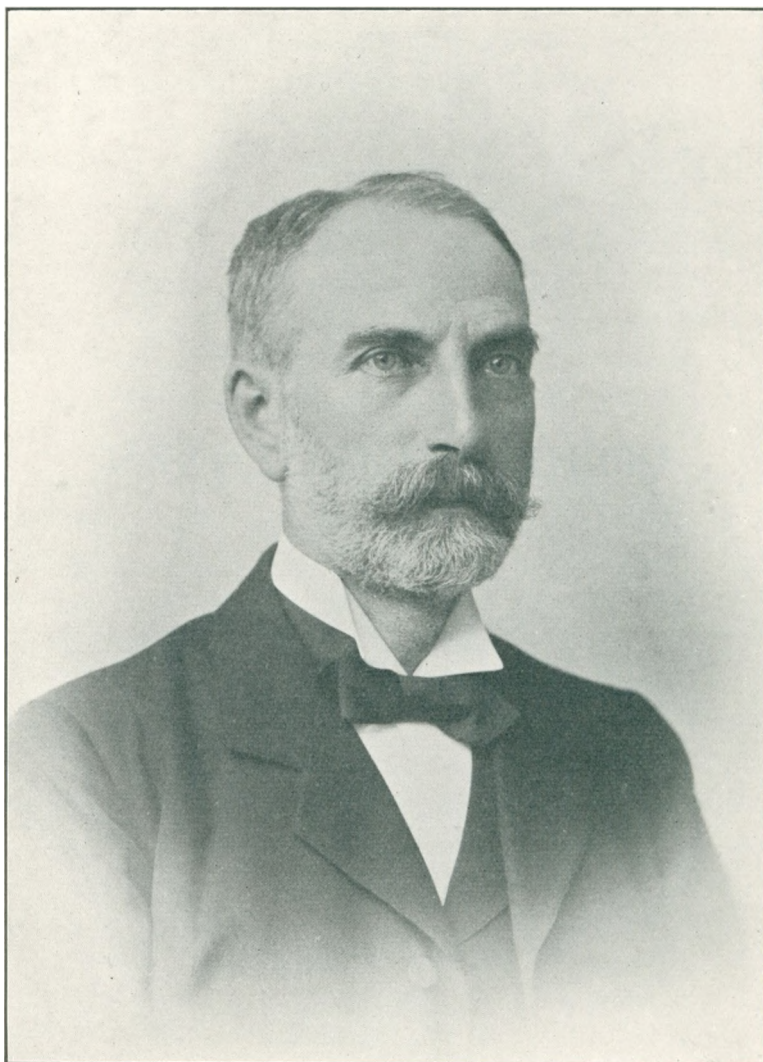
ikke tie, vilde heller næppe undvære den stadige Omtale af sig selv og det, der optog ham.

Carl Jacobsen kan slet ikke maales med almindeligt Maal, han var, som allerede nævnt, saa helt ud over det sædvanlige, og hans Indflydelse i Samtiden var overordentlig stor. Alt, hvad han skabte, staa fast og godt. Som fremragende og dygtig Erhvervsmand vil han altid blive mindet gennem Arbejdet for Ny Carlsberg, et Mandsværk af Betydning, langt ud over Tiden. Som Mæcen vil han først og fremmest gennem Glyptoteket blive erindret som sin Tids store, ædle Giver, en Mand der forstod, at Rigdom forpligter. Carl Jacobsen vilde sidst af alt ønske at blive omtalt som en af alle elsket og agtet Mand, han ønskede selv Striden til enhver Tid, han afskyede Ro og Lige-gyldighed.

Han var saa langt fra færdig med Livet, da han efter en Operation døde en Januar-Dag i 1914, knap 72 Aar gl. En vældig Stridsmand, et Navn, der naaede videre ud end de fleste af hans Samtidiges, var dermed gaaet ud af Tiden. Nogen fuldt retfærdig Bedømmelse af ham og hans Gerning kan sikkert først en langt senere Eftertid afgive. Men han var en af dem, der betød noget for Landets Udvikling, en af de Mænd, der fik Udlandet til at lytte og til at forstaa, at Danmark var et gammelt Kulturland. Han havde det gamle Høvdingepræg over sig.

VILHELM JØRGENSEN

1844—1925

W. Jensen

MAASKE kan man sige, at Vilhelm Jørgensen har staaet noget i Skygge af G. A. Hagemann, hans gode Ven og Kompagnon Livet igennem. Men Vilh. Jørgensens eget Livsværk var saa betydeligt, hans Personlighed i en saa sjælden Grad sympatisk og menneskelig, at han udmærket kan virke alene og vilde have kunnet skabe sig sin sjældne Position alene. Nu blev det til et harmonisk Samarbejde med Hagemann hele Livet, og Vilh. Jørgensen kan med Rette betegnes som en af dansk Erhvervslivs betydeligste Mænd, en af de dygtige, maalbevidste Arbejdere i en Idés og en Virksomheds Tjeneste.

Vilhelm Jørgensen var født den 2. Maj 1844 paa »Tidselholt« som Søn af Godsejer Carl Ulrich Jørgensen. 19 Aar gl. tog han polyteknisk Adgangseksamen og blev 1867 cand. polyt. Han blev kort efter knyttet til Fabriken »Øresund« som Kemiker, den samme Stilling, som Hagemann tidligere havde haft. Der var mange Vanskeligheder ved Fabriken »Øresund«, der i disse Aar var under Administration. Fabrikens Indtægtskilde skulde jo være Kryoliten, men Fabrikationen gav stadig Tab, og i 1869 blev det bestemt, at Fabriken skulde sættes under Auktion. Den 25. November 1869 blev Fabriken »Øresund« saa solgt til G. A. Hagemann og Vilh. Jørgensen som højstbydende, for en Sum af 80,200 Rigsdaler. Den nye Virksomhed antog Navnet »Øresunds chemiske Fabrik«.

Mens Vilh. Jørgensen var Kemiker paa »Øresund«, overtog han sammen med Firmaet Adolf Trier & Goldschmidt, der forhandlede Fabrikens Soda, en af Th. Weber startet Straamassefabrik, hvor Halm kogtes med Natronlud for at danne Cellulose, der var Raamateriale for Papirfabrikationen. Samtidig byggedes en Papirfabrik. Jørgensen var interesseret i at købe »Øresund«, ikke mindst fordi han og hans Svoger Tietgen havde en fast Tro paa Kryolitindustriens Fremtid.

Den 1. Januar 1870 blev Fabriken overtaget af de nye Ejere. Driften fortsattes i omtrent samme Spor som hidtil, men der blev dog indført Forbedringer i Fabrikationen. Det første Aar blev en Skuffelse, idet Sodafabrikationen gav et betydeligt Tab, og Papirfabrikationen maatte helt opgives. For at forøge Udbyttet gjorde Ejerne nu en Del Forsøg med Sodafabrikationen. Det viste sig nemlig, at ved en intimere Blanding af Kryolit og Kridt foregik Glødningsprocessen fuldstændigere. Hovedbetingelsen var, at Kalkstenen var saatør, at den pulveriseredes og ikke klumpede, og man byggede derfor Tørreovne for Kridtsten; der blev gjort en Mængde Forsøg, men foreløbig var der ikke Tale om Udbytte; ogsaa Fabrikationen af raffineret Allun blev taget op. Det var ikke smaa Mængder Svovlsyre, der aarlig brugtes til denne Allun, og Svovlsyren var meget dyr; derfor besluttede de nye Ejere at bygge deres egen Svovlsyrefabrik, og denne opførtes allerede 1870. Fabriken havde afsluttet en Aarskontrakt med »Kryolith-Mine- og Handels-Selskabet« om Levering af Kryolit. I de første 2 Aar fabrikeredes der slet ikke Soda af Kryoliten, men for at bevare denne Forretning, købtes nogle Partier Krystalsoda i England. Man vilde meget gerne i Gang med det, der var tænkt som Hovedvirksomheden, Kryolitsodafabrikationen, men Priserne paa Krystalsoda var meget lave og viste ingen Tilbøjelighed til at stige. Den saakaldte Ammoniaksodafabrikation gik sin Sejrs-gang Jorden over og slog alle andre Metoder ud. Der førtes nu nogle Forhandlinger med Mineselskabet om Købet af Raakryolit mod Ene-

ret til Salg i Europa, og disse Forhandlinger førte til det Resultat, at »Øresund« fik Lov at sælge ren Kryolit i Europa, men uden Eneret. Salget begyndte straks og øgedes stadig, men generedes af Konkurrencen fra selve Mineselskabet. Det var ikke muligt at opnaa den ønskede Eneret, og nogle Aar gik nu med Forhandlinger og Køb uden Kontrakt.

I Begyndelsen af Halvfjerdserne fandt man Anvendelse for den ved Kryolitsodafabrikationen fremkomne Fluspat, der hidtil havde været betragtet som Affald, og dette Salg gav i Aarenes Løb »Øresund« en smuk Indtægt. Jo mindre Kryolit, der omarbejdedes til Krystalsoda, jo mindre Allun fremstilledes der, og da hele Svovlsyresystemet i Midten af 80'erne trængte til en grundig Fornyelse, sluttedes der en Overenskomst med »Fredens Møllens Fabriker«, efter hvilken Øresund opgav sin Svovlsyrefabrikation, overlod Fredens Mølle sine Kunder og sikrede sig en meget billig Leverance af Svovlsyre til Allunfabrikationen. Den store Svovlsyrefabriks Bygning anvendtes derefter til Lager af færdig-emballeret Kryolit. Med lange Mellemrum fabrikeredes herefter Krystalsoda af Kryolit, sidste Gang i 1894. Man arbejdede med Kryolitsalget, man fik Eneret paa Salg af Raakryolit i Danmark, Tyskland og Østrig, og man sluttede Kontrakter med udenlandske, specielt tyske Fabriker, om Kryoliten. I Aarenes Løb forhandlede og afsluttedes Kontrakter med Mineselskabet, og trods Vanskeligheder, Krak blandt de Firmaer i Udlandet, man havde allieret sig med, gik det dog fremad; det havde været vanskelige Aar, men henimod Slutningen af 80'erne var der god Forretning at konstatere.

Ved en Virksomhed som »Øresunds kemiske Fabriker« gaar teknisk og kommerciel Dygtighed i en sjælden Grad Haand i Haand. Hagemann var den fremragende Kemiker, men hans Virksomhed andetsteds, bl. a. paa »Sukkerfabrikerne«, lagde stort Beslag paa hans Arbejdsevne, og man gaar næppe Sandheden for nær ved at sige, at Hovedarbejdet paa »Øresund«, saavel af teknisk som af kommer-

ciel Art, i disse Aar blev udført af Vilh. Jørgensen. Han viste fremragende Egenskaber, baade som Kemiker og som Forretningsmand; de utallige Forhandlinger, Afslutning af Kontrakter o. s. v., var han for Størstedelens Vedkommende Lederen af. »Øresunds chemiske Fabriker« blev efterhaanden en udmærket Forretning, men sjældent er vel et Foretagende af saa speciel Art blevet begyndt under saa vanskelige Forhold som her. Naar der blev en virkelig Forretning ud deraf, saaledes at Ejerne blev formuende Mænd derpaa, skyldtes det i første Række Vilhelm Jørgensen.

Han var ikke en saa fremtrædende Mand som sin Kompagnon, men han udførte dog ogsaa fortjenstfulde Arbejder andet Steds end i sin Virksomhed. Han nærede ligesom Hagemann stor Interesse for Lægen Niels R. Finsens Studier og Eksperimenter. Han var i 1896 med til at stifte Finsens Lysinstitut, og var dets økonomiske Leder til 1916. For Lysinstituttet var det af uvurderlig Betydning, at denne fremragende Forretningsmand tog saa intim Del i Arbejdet. For den store Offentlighed blev det da ogsaa dette Arbejde, man fæstnede sig ved, naar Vilh. Jørgensens Navn nævnedes. Der skulde store økonomiske Ofre til, for at føre Sagen igennem, men Vilh. Jørgensen var parat dertil.

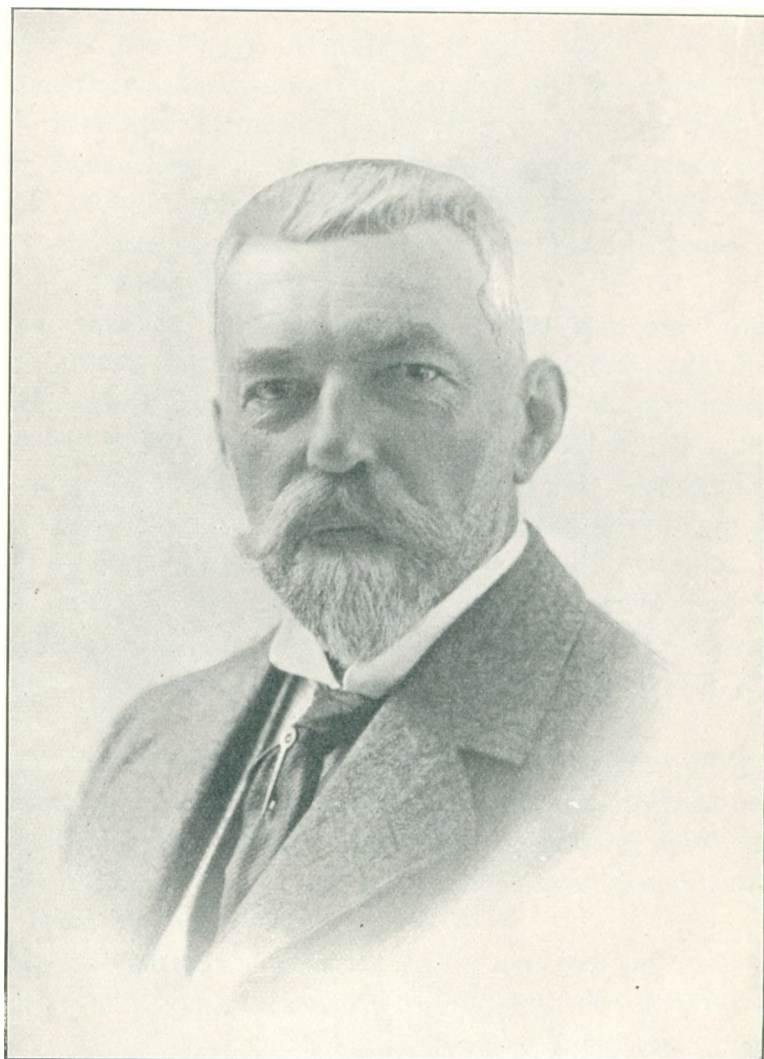
Ligesom sin Svoger Tietgen, var han stærkt knyttet til grundtvigske Kredse, og han viede særlig Frederikskirken sin Interesse. Han bidrog til Udsmykningen af Kirken, ved at skænke de Statuer hans Søn, Billedhuggeren Viggo Jarl udførte af Kingo, Knud den Hellige. Ansgar, Hans Tavsén o. fl.

Da Vilh. Jørgensen var omkring de 70, trak han sig ud af den daglige Ledelse af »Øresunds chemiske Fabriker«, der derefter gik over til hans Søn, C. F. Jarl. Han kunde her se tilbage paa et smukt udført Arbejde, og Fabriken havde erhvervet sig en smuk Stilling ved sin Specialvirksomhed.

Han overlevede sin Ven og Kompagnon, Hagemann i 9 Aar, og døde efter længere Tids Svalgelighed i 1925, 81 Aar gl.

IVAR KNUDSEN

1861–1920

J. van Renswoude

HAN er blevet kaldt Danmarks Robert Fulton. Der var noget hurtigt, noget usædvanlig over dette Levnedsløb. Saaledes former det moderne Eventyr sig, det der opleves af Ingeniøren, af Opfinderen. For alle raske Dreng, der vil frem i Verden, er der noget inciterende i at læse om denne Mand, der et saa forholdsvis kort Spænd af Tid før vore Dage gjorde en Opfindelse, der skulde komme til at virke indgribende paa utallige Felter, og som skulde føre Danmarks Navn ud over Havene.

Ivar Knudsen var født i Følle ved Kalø den 1. April 1861 som Søn af en stor Landkøbmand. Allerede i sine Barneaar viste han Interesse for Mekanik; det var derfor meget naturligt, at han, efter at have taget Præliminæreksamen i 1876, blev sat i Kleinsmedelære i Vejle, hvor han var i 2 Aar. Han kom derefter paa »Caroc & Leth's Maskinfabrik« i Aarhus, hvor han arbejdede i et Aar, efter at han var blevet Svend. Mens han var i Aarhus kom han, som saa mange Opfindere uden stærk teoretisk Viden, ind paa Konstruktionen af et *perpetuum mobile*, men Eksperimenterne førte naturligvis ikke til det ønskede Resultat. Imidlertid forstod Ivar Knudsen, at han manglede adskillige Kundskaber, og hans Maal var nu at komme paa »Den Polytekniske Lærestanstalt«; det lykkedes ham da ogsaa i Sommeren 1882 at tage Adgangseksamen. Efter 4½ Aars Studietid blev han cand. polyt. med Udmærkelse. Det var Maskiningeniøreksamen, han hav-

de taget. I sin Studietid var han ved Siden af optaget af den praktiske Mekanik og gjorde flere Smaaopfindelser, bl. a. interesserede han sig stærkt for Cyclerne, der paa det Tidspunkt var ved at vinde frem. Som ung cand. polyt. sad han nu inde med en fortrinlig, saavel teoretisk som praktisk Viden, og efter at have haft nogle mindre Stillingen, fik han hos daværende Stadsingeniør Ambt en Plads under Københavns Kommune som Ingeniør til Projektering af og Tilsyn med Maskiner og Varmeinstallationer ved Hospitaler, Slagtehus, Skoler o. s. v. Ambt satte stor Pris paa ham, og da der ved Anlægget af de elektriske Stationer i København 1891 skulde ansættes en Maskiningeniør til at føre Tilsyn med Damp- og Maskinanlæggets Installation, gav Stadsingeniør Ambt ham en glimrende anbefaling, saa han fik Stillingen.

Han var overordentlig energisk. Skønt Maskinanlægene lagde megen Beslag paa hans Tid, fik han dog ogsaa Lejlighed til at give Privatkonsultation ved Fabriksanlæg og til at sysle med flere Opfindelser. Han konstruerede bl. a. paa dette Tidspunkt en Dampkedel med dobbelt Rør, som »Burmeister & Wain« erhvervede Patentet paa og anvendte ved Kedelanlægget i Frilagerbygningen, ligesom han lavede en forbedret Ampèremeter-Konstruktion. Man begyndte at lægge Mærke til ham, han fik Forbindelse med Kredse, der betød noget, og i 1895 knyttedes han til »Burmeister & Wain«, hvis Ene-Direktør, Englænderen Halley, paa det Tidspunkt pludselig var død, saaledes at Værftet stod uden Direktør. Ivar Knudsen fik nu Stillingen som Underdirektør — Direktøren for Orlogsværftet, Kommandør Nielsen blev Direktør — og som saadan blev han speciel Leder af Maskinværkstederne paa Kristianshavn. Der fulgte nu ti strenge Arbejdsaar for Ivar Knudsen. Han nyskabte faktisk Værkstederne og forsynede dem med Maskiner af de nyeste og bedste Typer. Han indførte en bedre teknisk Organisation af Arbejdsledelsen i Værkstederne, og det var ikke mindre end en Nyordning, der fandt Sted.

Men først og fremmest var Ivar Knudsen dog Opfinderen. Hvad

der særlig havde interesseret Burmeister & Wain i Aarene før Knudsens Indtræden, var Fabrikationen af Centrifuger. Burmeister & Wain's Centrifuger blev en Tid de almindeligst anvendte i Andelsmejerierne, der i disse Aar skød op Landet over, men Konkurrencen udefra havde været stærk, det store svenske Selskab »Separator« med »Alfa-Laval« Centrifugen havde langt overgaaet »Burmeister & Wain«s og var begyndt at vinde stærkt Indpas. Nu tog Ivar Knudsen for Alvor fat paa Fabrikens Centrifugefabrikation. Han udtog en Række Patenter paa Enkeltheder i Centrifuge-Konstruktionen, og det var især hans Verdenspatent paa den selvbalancerende Centrifuge, der atter bragte Firmaet Burmeister & Wain frem i første Række. Ogsaa andre Opfindelser for Selskabet bestyrkede Knudsens Stilling indenfor dette, og i 1907 blev han, sammen med Etatsraad *Martin Dessau*, Selskabets Direktør. Det skyldtes først og fremmest Ivar Knudsen's store tekniske Kunnen, hans Opfindergeni, at Burmeister & Wain, efter en Nedgangsperiode, paa ny vandt frem og vandt frem som aldrig før, saaledes at det nu staar som en verdensberømt dansk Virksomhed med Forbindelser paa selv de fjerneste Steder.

Den Opfindelse og den Begivenhed, der gav Ivar Knudsen et saa enestaaende Navn, var dog Bygningen af Motorskibet »Selandia«. Den tyske Ingeniør Diesels Opfindelse af Eksplosionsmotoren interesserede Ivar Knudsen stærkt; han saa straks, hvilken Fremtid der laa deri, og han sørgede for, at »Burmeister & Wain« sikrede sig Patentretten for Danmark. Der gik dog adskillige Aar efter at Firmaet — i 1897 — havde erhvervet sig Patentretten, før Dieselmotoren blev en i Praksis brugbar Maskine. Det store Fremstød kom først, da Etatsraad H. N. Andersen forespurgte, om Burmeister & Wain kunde bygge et stort Dieselmotorskib til »Det Østasiatiske Kompagni«, og Ivar Knudsen svarede ja. Man maa betænke, hvad det betød. Det var enestaaende i sin Art, noget helt nyt i Søfartens Historie. Det var ikke alene hos Burmeister & Wain, at man mærkede Spændingen, da »Selandia« skulde paa sin første Prøvetur i Februar 1912, hele Landet og tekniske

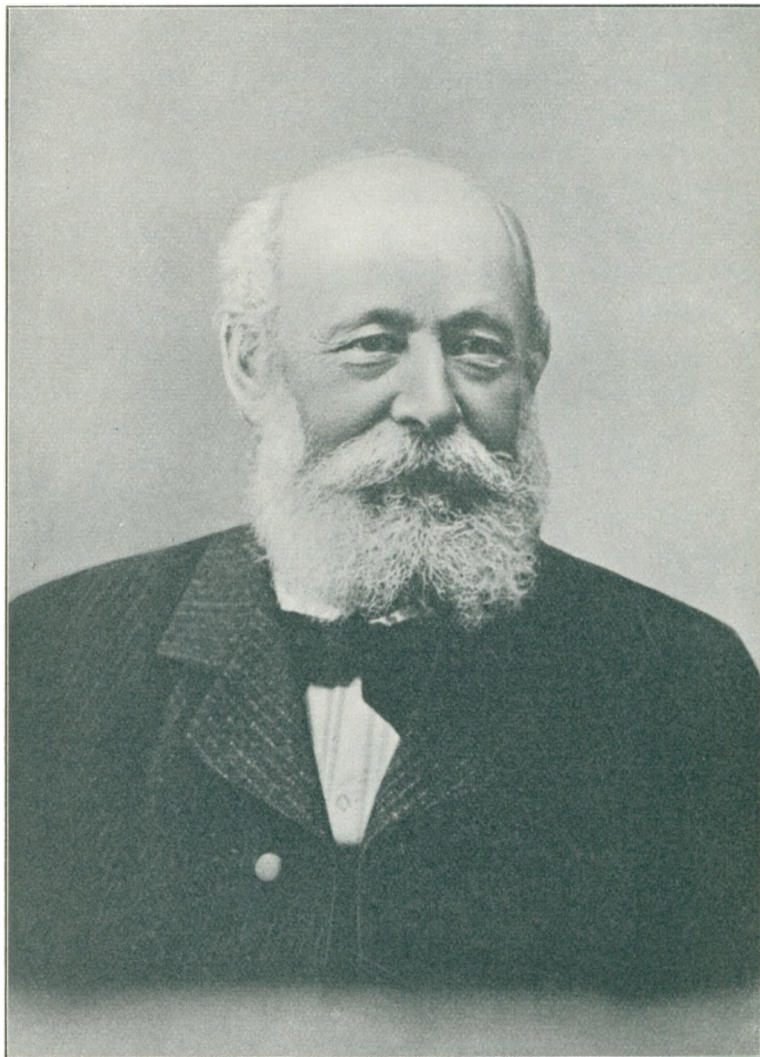
Krese Verden over fulgte med Interesse dette Forsøg. De færreste var vel klar over, hvad det kunde komme til at betyde for Udviklingen, men Aarene, der er gaaet siden da, har vist det. Skibet bestod glimrende sin Prøve. Dansk Industri og dansk Ingeniørkunst havde vundet en stor Sejr, baade Prøveturen i de hjemlige Farvande og den senere i høj Sø og Storm ude paa Havet gik udmærket. Ivar Knudsen blev her Pioneren; overalt, hvor han kom hen i Verden, og ikke mindst i England og Tyskland, blev han hilst med Begejstring; han skabte for Burmeister & Wain det Speciale, der hed Motor-Skibsbygningen, som fik den største Betydning for dansk Industri i sin Helhed. Han selv vandt sig et stort Navn som Opfinder, og Burmeister & Wain blev verdensberømt. Siden da er over 125 Dieselmotorskibe — efter bestandig forbedret Konstruktion — sat i Søen fra Burmeister & Wains Værfter.

Ivar Knudsen havde naaet sit Maal — han var blevet den store Opfinder, der hyldedes fra alle Sider, den fremragende Industrimand, der fik Forbindelse med Udlandets betydeligste Koncerns. Forskellige store engelske Finansselskaber benyttede sig af hans Indsigt ved Starten af store nye Foretagender, og han foretog nu adskillige Rejser rundt om i Verden.

Ganske uventet indløb en Dag et Telegram fra Indien, at Direktør Ivar Knudsen pludselig var død i Bombay af en Ptomain-Forgiftning en Martsdag i 1920, endnu knap 59 Aar gl. Det var et meget betydeligt Tab for dansk Industri og dansk Ingeniørvidenskab, til hvis første Mænd han hørte. Men hans Livs Bedrift, Bygningen af Motorskibet »Selandia«, vil overleve ham og i mange Aar vil Erintringen om dette stolte Skib og dets Skaber leve.

HERMAN A. KÄHLER

1846–1917

Ysac Mühler

EN ejendommelig Blanding af Kunstner og Industrimand var han, en Mester, ikke af den gamle Skole, for han var en Foregangsmand, men en Mester af den gamle Type.

Herman A. Kähler var født 6. Marts 1846 i Næstved som Søn af Pottemager, Kakkellovnsfabrikant J. C. Kähler. Han kom i Lære hos Faderen og tog derefter til København, gik paa Teknisk Skole og lærte siden at modellere paa Bissens Atelier. 1865—67 rejste han i Tyskland og Schweiz, vandrede til Fods og arbejdede paa de største Lervarefabriker, f. Eks. Charlottenburg ved Berlin og i Zürich. Derefter kom han tilbage til Næstved og overtog Fabriken i 1872. Indtil da var Fabriken saa at sige udelukkende beskæftiget med Fabrikation af Fajance og Bygningsornamenter.

Det vilde ikke have givet Anledning til nærmere Omtale, men Kählers store Betydning ligger deri, at han blev Pioneren for den danske Keramik. Den rent ydre Anledning var en Henvendelse fra Arkitekten og Maleren Vilh. Klein om Brænding af Majolikafade og Tallerkener, udført som Kopier efter Renaissance af Elever paa Kleins Tegneskole for Kvinder. Forsøget mislykkedes, men Kählers Interesse var vakt, og han gav sig til at eksperimentere med Farver og Glasurer. Derved fandt han bl. a. paa Fremstillingen af de metal-skinrende Lustrer, »i Aarhundreder en tabt Kunst«, som han selv sagde. Berømt blev især hans røde Lustrer. Kähler var en højst

original Personlighed. Han havde hos sin Fader lært Behandlingen af Leret, den rent tekniske Færdighed, som han magtede til Fuldkommenhed, og Respekten for Stoffet. Da han gik paa Bissens Atelier, følte han, hvordan hans Evner udvikledes, og han tog fat paa Fremstillingen af dekorative keramiske Arbejder.

Det var denne Blanding af en Kunstner og en Pottemager, der kom hjem til Næstved for at føre Fabriken videre. Unægtelig, Fabriken blev ført videre, men det blev rigtignok under noget andre Former end hidtil. I 1886 begyndte Kähler Samarbejdet med Maleren Carl O. J. Lund fra den kgl. Porcelainsfabrik, og 2 Aar senere knyttedes Hanssen-Reistrup til hans Fabrik som kunstnerisk Leder. Samtidig havde Kähler et stadig intimere Samarbejde med en Række af Tidens kendteste Kunstnere, Mænd som Th. Bindsbøll, Frølich, Svend Hammershøi, Knud Kyhn, L. A. Ring og Brendekilde. Af stor Betydning for ham blev en Japansamling af Keramik, som han saa i Paris i 1889. Stor Opmærksomhed vakte hans kæmpemæssige Flisedekorationer, saasom »Ægir og hans Døtre« af Frølich i Københavns Raadhus og Frontespicen paa Aarhus Teater, men det var de store Arbejder. Og vel er hans Keramik blevet berømt langt over Landets Grænser og ført ind i fremmede Kunstindustri-Museer, men ikke mindst er Keramiken gennem ham blevet en Kunst, som de tusind Hjem bedst forstaar, og hvor den ogsaa er stærkt repræsenteret. I Tusindvis af smukt udførte Vaser, Krukker, Skaale og Figurer udgik fra Käblers Værksted. Det var som nævnt særlig de skønne Lustrer, Glasur i gyldne Purpur- og violette Toner, der samlede Opmærksomheden om Käblers Arbejder og med fuld Forstaaelse af Samarbejdet mellem Kunst og Industri søgte han i stadig stigende Grad kunstnerisk Samvirke med de bedste danske Kunstnere. Disse fandt hos Kähler den lydhøre, aldrig smaalige eller trevne Forstaaelse og det lyse tillidsfulde Syn paa Kunstindustriens Fremtid. Det var netop de gamle Mestres Dyder, den kunstneriske Medfølelse og Ildhu, der prægede Kähler.

Kähler udstillede og vandt Anerkendelse rundt om i Verden. Han begyndte med Udstillingen i 1888 i København, hvor Keramiken for første Gang vandt almindelig Paaskønnelse, men senere har Kählers Keramik været fremme paa næsten alle Verdensudstillinger og altid vundet Opmærksomhed. En stadig stigende Eksport viste, at man i Udlandet interesserede sig for hans Arbejder. Han forstod, at det skønne i Kunsten skulde bringe Glæde ind i Menneskers Liv. Han hævdede, at hans Arbejder skulde sælges for Priser, der var overkommelige for de mange. Vel skabte han ogsaa sjældne Kunstværker, der gik i svimlende Priser, men Størstedelen af Keramiken kan erhverves af enhver, der har Sans derfor og vil smykke sit Hjem dermed.

Kähler blev hele sit Liv ved Fabriken i Næstved, og han havde den Glæde at se, hvordan Forstaaelsen af og Glæden ved Keramik voksede. Han blev her den store Pioner og skabte mange smukke Ting, som Lervareindustrien senere kopierede. Hans Betydning laa først og fremmest deri, at han paa en Tid, da den danske Kunstindustri begyndte at vaagne, gjorde sin store selvstændige Indsats med den Kunststart, Keramiken, som han havde viet sit Liv, og som han arbejdede for til det sidste. Som han levede Størstedelen af sit Liv i Næstved, hvor han blev betragtet med en Blanding af Beundring og Nysgerrighed, døde han ogsaa her, 71 Aar gammel i 1917. Men Fabriken førtes videre; i en Række Aar var Hansen-Reistrup knyttet til Fabriken som kunstnerisk Leder; ogsaa Kählers Søn og andre Slægtninge arbejdede her. I de senere Aar har Rasmus Grønholdt været den administrerende Direktør for Fabriken, der arbejder videre paa det af den gamle Pioner skabte Grundlag.

JOHANNES LAURIDSEN

1847–1920

John Louisa

LANDBRUG og Industri forenede sig i ham — han var en af de Mænd, der byggede op, hvor han saa færdedes. Først og fremmest byggede han Vejen, den store jyske Stationsby, op; den skyldte helt og holdent ham sin Tilblivelse. Og i Vejen skabte han nogle af de Foretagender, der gjorde Byen og hans Navn kendt ud over Landet.

Johannes Lauridsen var født den 9. Maj 1847 paa »Grønvang« i Nærheden af Vejen, som Søn af Gaardejer Peter Lauridsen. Han uddannedes som Landmand og ved Dræningsarbejde, var i 2 Aar paa Askov Højskole og overtog i 1877 Faderens Gaard »Grønvang«. Snart kom han ogsaa i Besiddelse af »Dalagergaard« i Vorbasse Sogn. Han var en anset Landmand, der drev Eng- og Drænings-Entreprise i stor Stil. Han anlagde et Mejeri paa »Grønvang«, og han fik startet Vejen Andelsmejeri, som han blev Formand for. Vejen var paa det Tidspunkt en ganske lille Landsby, men i Løbet af faa Aar lykkedes det Johannes Lauridsen at skabe en hel By her. Det var tydeligt, at man var smittet af Esbjerg; man saa, hvor hurtigt en By kunde skyde i Vejret, naar de rigtige Vækstbetingelser var der.

Johannes Lauridsen, der var en sejt og energisk Jyde, tog fat; det var ikke nok for ham at være Landmand, al Slags Handel og Industri interesserede ham, og allerede tidligt havde han faaet sig et godt Navn paa Egnen. 1878 begyndte han paa Cikorietørring og op-

rettede nogle Aar efter Cikoriefabriken »Nørrejylland«, som han fik arbejdet godt frem, og som senere gik over til »De danske Cikoriefabriker«. Med Hensyn til Cikoriedyrkningen var Johs. Lauridsen absolut Pioner. Da »Nordjylland« overgik til »De danske Cikoriefabriker«, indtraadte Lauridsen i sidstnævnte Virksomhed som Direktør.

Han havde altid et aabent Blik for, hvad det var, Befolkningen skulde bruge. Han havde været Vidne til Otto Mønstedts Margarinefabriks kæmpemæssige Vækst, og i 1897 begyndte han saa paa Margarinefabriken »Alfa«, der nu er en af Landets største Margarinefabriker og kendt over hele Danmark. I de sidste 20 Aar har denne Fabrik været ledet af hans Søn Olav Vang Lauridsen. Saa stiftede han endvidere Lundgaard Fiskeri og i 1907 Tagpap og Cementfabriken »Phønix«. Alle disse Virksomheder havde til Huse i Vejen og trak ganske naturligt en hel Del Mennesker til sig. Byen voksede Aar for Aar, og de forskellige Fabriker gik godt. Hver Gang noget nyt skulde startes, kom man til Johannes Lauridsen for at søge Raad. Han blev som en Fader for hele Byen. Han sørgede for Oprettelsen af Vejen Bank, af Realskolen og kort Tid efter en teknisk Skole, han stiftede forskellige Legater til Hjælp for de Unge i Vejen; han interesserede sig stærkt for Egnens Jernbaneforhold, han var med til at grundlægge »Sydjysk Telefonselskab«, han var Sogneraadets formand, og det kunde naturligvis ikke vare længe, før hans Ry bredte sig ud over hele Landet. Politik interesserede ham ogsaa. Han hørte til det gamle Venstres trofaste Støtter, og indenfor sit Parti var han kendt som en besindig og nøje overvejende Mand. Men han havde i Vejen vist, at han havde et endogsaa usædvanligt Initiativ. I en Aarrække sad han i Landstinget, hvor han hørte til de sidste Kongevalgte, og ved den nye Grundlovs Ikrafttræden i 1918 gik han ud af dansk Politik.

Han var som Jyde af den brede, tilforladelige, stoute Type, der altid vækker Tillid. Han var Grundtvigianer og stærkt nationaltføle-

de, nær knyttet til Askov og Kredsen omkring denne Højskole. Han var Formand i Skibelundforeningen og en af Stifterne. Han var saaledes en Mand, der paa mange Omraader havde gjort et solidt og dygtigt Arbejde. Da Bankkrakene i 1908 kom, og mange af de Mænd, der hidtil havde haft store Poster, enten faldt eller trak sig tilbage, gik der fra Nationalbanken Bud til Johannes Lauridsen. Det var en smuk Anerkendelse fra det offentlige Side, at man tilbød ham at blive landbrugskyndig Direktør i Nationalbanken, og han tog imod Stillingen. Som Nationalbankdirektør fik han hurtig Autoritet. Han blev indenfor det store Pengeinstitut kendt som en handlekraftig Mand, og hans gamle Initiativ havde heller ikke i denne nye Stilling forladt ham. Det var en Mand, som man fra alle Sider havde den mest ubegrænsede Tillid til, og det har da ogsaa vist sig, at de Foretagender, han grundlagde, fik den rette Bund og var levedygtige.

Johannes Lauridsen var en meget alsidig Mand og en af de bedste Repræsentanter for det Befolkningsslag, han oprindeligt tilhørte. Alt, hvad han fik udrettet, havde Præg af det solide, som han selv havde det. 73 Aar gl. døde han i 1920 under et Ophold paa »Blendekildegaard« ved Slagelse. En god dansk Mand, blev det sagt om ham; og det var det, han først og fremmest var.

AXEL MEYER

1846–1914

Anders Beyer

DER er Mænd, der i den Grad hører Øjeblikket til, at deres Gerning, hvor betydningsfuld den end er, kun eller næsten udelukkende har Bud til den Tid, de lever i. Det kan skaffe dem Popularitet og Anerkendelse, mens de lever, men naar de er døde, er det, ligesom de glemmes. Det er tit uretfærdigt. De har betydet noget for deres Samtid, og meget af deres Arbejde overlever dem, mens Navnet maaske tit træder i Baggrunden. Dette kan synes at være Tilfældet med Axel Meyer, der i sin Tid, mens han stod midt i sin Virksomhed, hørte til de mest omtalte og mest populære Industriemænd, bestandig i Aktivitet, interesseret i alt og med til at skabe Resultater, som ogsaa Eftertiden maa paaskønne.

Axel Meyer var født 22. November 1846 i København som Søn af den gamle, kendte Voksdugfabrikant J. E. Meyer, og han uddannedes, efter at han var færdig med sin Skoletid, som Maler og Lakserer, og han fortsatte denne Uddannelse paa lange Rejser i Udlandet. Ved Faderens Død 1873 overtog han i nogle Aar Fabrikens Ledelse for Moderen, tog saa selv Borgerskab i 1877, hvorpaa han i 1882 traadte ind som Medindehaver af Firmaet E. Meyer, der senere helt overtoges af Broderen, Fabrikant Emil Meyer, en Mand der ogsaa paa mange Maader gjorde et anerkendelsesværdigt Arbejde for dansk Industri, en mærkelig, sammensat Personlighed, der døde for kort Tid siden.

Det blev hurtigt det offentlige Liv, der helt lagde Beslag paa Axel Meyers Evner og Arbejdskraft. Allerede i 1874 var han blevet Medlem af Industriforeningens Repræsentantskab. Han var en af dem, der gjorde et stort Arbejde for Udstillingen 1888. Da Direktør Philip Schou som Formand for Industriforeningen fremsatte Planen om Udstillingen, kom Axel Meyer med i Komitéen, og her fik han for første Gang Lejlighed til at vise sit organisatoriske Talent; sammen med Hofjuveler Carl Michelsen forestod han Ledelsen af Udstillingens Industriafdeling, og en stor Del af Æren for Udstillingens Sukces tilfaldt Axel Meyer. I 1882 havde han været med til at stifte og var siden Formand i Rejsestipendieforeningen, der under Udstillingen afholdt en Række Møder, hvor han samlede Landets Haandværkere og førte dem ud paa en Række oplysende og fornøjelige Besøg, der baade skaffede Axel Meyer Anerkendelse og gjorde ham populær Landet over.

Samtidig var Axel Meyer kommen i nær Forbindelse med »Fællesrepræsentationen for Dansk Industri og Haandværk«, der var blevet stiftet i 1879. Der var han i 1883 blevet valgt som Delegeret i den københavnske Afdeling, og indenfor denne Organisation var det, at han udførte sit Livs Hovedværk, der har haft Betydning langt ud over Tiden, idet det ganske simpelt blev et omfattende Arbejde til Hævdelse og Udvikling af Haandværkerstandens og den mindre Industris — alle Smaafabrikanternes — Betydning, indenfor det danske Samfund.

Aaret efter Udstillingen blev »Fællesrepræsentationen«s Love i nogen Grad ændret, saaledes at Formanden skulde vælges frit. Mens hidtil det for København indvalgte Medlem havde været født Formand, en Ordning, som man i Provinsen havde været meget utilfreds med, blev man nu stillet frit. Det var en smuk Anerkendelse til Axel Meyer, at han enstemmigt blev valgt til Formand, sikkert ikke mindst som Følge af hans Arbejde under Udstillingen.

Her var Meyer paa sin rette Plads. Han var sindig, rolig, klog og

beregnende, og i 25 Aar, lige til sin Død sad han som den indflydelsesrige Formand for »Fællesrepræsentationen« og skaffede den en stadig stigende Position indenfor dansk Erhvervsliv. Tallene viser bedst, hvad Betydning hans Arbejde havde; da Axel Meyer traadte til som Formand talte »Fællesrepræsentationen« 100 Foreninger med 24,300 Medlemmer, da han døde, var der 400 Foreninger med 61,000 Medlemmer. Saasnart der var et Spørgsmaal, der vedrørte den danske Haandværkerstands Interesser, tog »Fællesrepræsentationen« Affære. Det blev ikke gjort ved officielle Skrivelser eller Høflighedsudvekslinger, Axel Meyer mødte personligt og tog selv sin store Del af Arbejdet. Han fartede om fra Møde til Møde Landet over, Aar efter Aar, uden nogen Sinde at trættes. Selv til Sverige og Norge kom han. Overalt hvor det gjaldt om at gavne den danske Haandværkerstand. Han havde et sikkert Blik for, at alle Detaillerne maatte være i Orden, for at man kunde naa de store Resultater. Det var i Forstaaelse heraf, at han i 1906 sammen med Industriforeningens daværende Formand, Professor C. Nyrop gjorde et stort forberedende Arbejde for Oprettelsen af »Teknologisk Institut«, hvis Betydning nu alle anerkender. Det skyldes i Virkeligheden for en stor Del Axel Meyer, at Tanken med »Teknologisk Institut« blev til Virkelighed. Det tog Tid, men det lykkedes.

Det Arbejde, Axel Meyer i 25 Aar udførte for den Stand, hvis Interesser han var blevet sat til at varetage, kan ikke let udmaales. Han fik stor Betydning for mange af de enkelte Medlemmer, og han virkede gennem sin Personlighed og sit Arbejde ansporende.

Aar efter Aar blev han da ogsaa genvalgt som »Fællesrepræsentationens« Formand, og den 23. Juli 1914 valgtes han for 25. Gang under en enestaaende Hyldest fra de forsamlede Repræsentanters Side. Han var paa det Tidspunkt en af Døden mærket Mand, og de fleste forstod sikkert, at det var sidste Gang, han kunde modtage Valget som Formand, men Forsamlingen fik Lejlighed til at takke ham for hans uselviske Livsarbejde. Det var ikke nogen Bygning, Axel Meyer hav-

de rejst, ikke nogen Virksomhed i almindelig Forstand, han havde arbejdet frem, men det var en Hævdelse og en Højnelse af en enkelt Stand indenfor Samfundet, og mange Haandværkere har haft den allerstørste Nytte af det Arbejde, Axel Meyer her i »Fællesrepræsentationen« fik udført.

Det var dog ikke alene i »Fællesrepræsentationen«, at man havde Nytte af Axel Meyers mægtige Arbejdskraft. I en Række Aar sad han i »Industriforeningen«s Repræsentantskab, senere i Bestyrelsen, han var Medlem af Eksportforeningens Bestyrelse og Formand for »Den industrielle Kreditforening«, som han havde været Medstifter af i 1898. Naturligvis var han ogsaa Medlem af »Teknologisk Institut«s Bestyrelse og af endnu en Række Institutioner, Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring, De samvirkende Byerhvervsorganisationer, Varelotteriet, Tivoli o. s. v. I henved en halv Snes Aar var han tillige Medlem af Borgerrepræsentationen, og heller ikke her sparede han sig selv.

Han var netop Typen paa den gode Borger, der gjorde et grundlæggende Arbejde, der sled for sin Stand og lod den nyde godt af de Resultater, han opnaaede. Han passede ind i et roligt, velordnet Samfund, til hvis solide Støtter han hørte. Netop da Verdenskrigen var brudt ud og vendte op og ned paa alle vedtagne Forhold, gled han ud af Tilværelsen. En Efteraarsdag 1914 døde han, og en god Mand gik bort med ham.

LOUIS MEYER
1843–1929

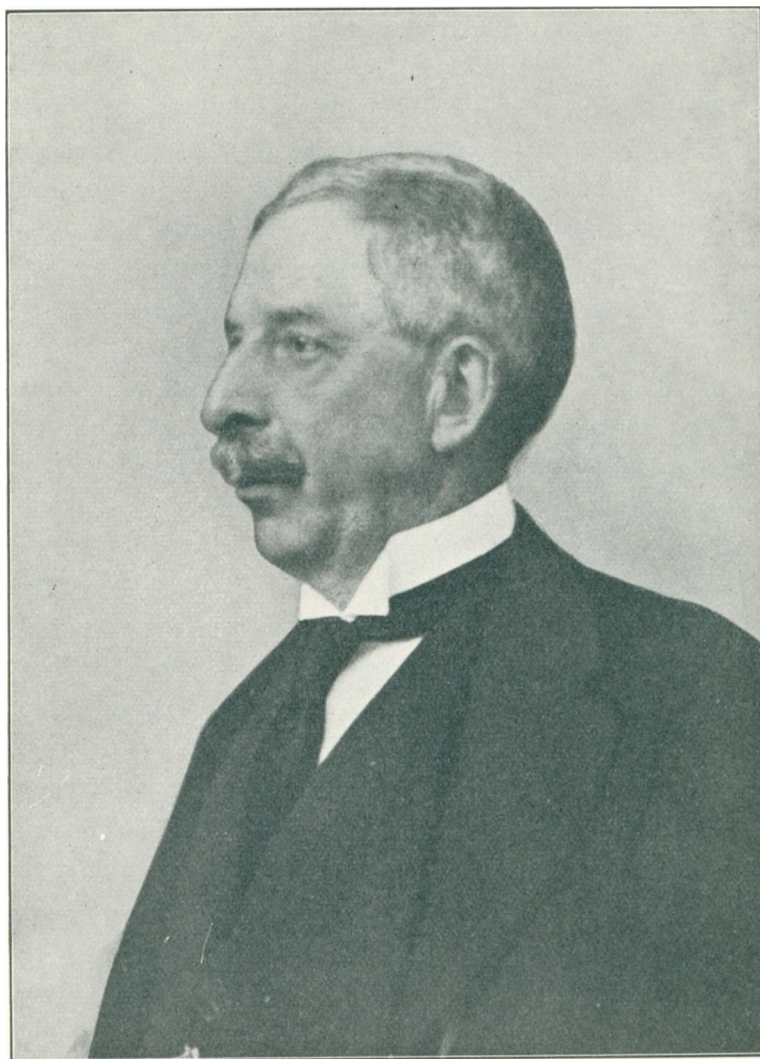
HAN var Typen paa den gode, solide Købmand. Den Maade, han byggede sin Forretning op paa, kan tjene til Forbillede for alle unge Forretningsmænd, der skal begynde deres Virksomhed. Efterhaanden blev Louis Meyer Patriarken, ikke blot for sin store vidtforgrenede Slægt, men for hele Handelsstanden. Han blev tilsidst den eneste tilbageværende Repræsentant for den gammeldags Købmand, saaledes som man nu engang forestiller sig ham, men mere gammeldags var Louis Meyer ikke, end at han stadig havde Blikket opmærksomt rettet mod det nye, der viste sig, — ogsaa derved var han den rigtige Købmand, — der var klar over Pligten, baade til at følge og være med til at bryde de nye Baner for Handelen.

Louis Meyer var født den 6. Marts 1843 som Søn af Grosserer Alfred Jacob Meyer. Efter endt Skolegang fik han sin Uddannelse i det gamle Handelshus Moses & Søn G. Melchior. Men han havde tidligt Lyst til at begynde for sig selv. Han havde gjort Bekendtskab med en jævnaldrende Forretningsmand H. L. Beckett, og de stiftede sammen i 1866 Firmaet »Beckett & Meyer«, der eksisterer den Dag i Dag og har en meget anset Position indenfor den københavnske Forretningsverden. Louis Meyer var fuld af Initiativ og sjældent udholdende. Det blev ham, der kom til at sætte sit Præg paa Firmaet, der hurtigt voksede stærkt fremad. Det var Importforretning, de slog sig paa, og den første Artikel, de kastede sig over, var Sukker.

I adskillige Aar blev Beckett & Meyers Firma et af de førende i den danske Sukkerhandel. Men det var paa det Tidspunkt, G. A. Hagemann og andre tog fat paa Skabelsen af »De danske Sukkerfabriker« og snart saa Louis Meyer, at den indenlandske Industri vilde være i Stand til at dække Landets Behov. Resolut lagde han derefter Forretningen om og tog fat paa Handelen med Kaffe, der siden har været Firmaets Hovedvirksomhed. I 1884 begyndte Louis Meyer Importen af Kunstgødning, senere indstilledes denne Virksomhed for hans Vedkommende, idet Forretningen blev sammensluttet med »Dansk Svovlsyre & Superfosfatfabrik«. Yderligere optog Firmaet Fabrikation af Melassefoder, ligesom man drev oversøisk Im- og Eksport. Ogsaa andre Fabrikationer var Beckett & Meyer interesseret i, saaledes kan bl. a. nævnes Københavns Hesteskofabrik. Det blev en stor og indbringende Forretning, Louis Meyer skabte. Skridt for Skridt gik han fremad — der var intet hasarderet i hans Dispositioner, og Resultatet blev da ogsaa en af disse bundsolide, traditionsfyldte, gammeldags københavnske Forretninger, der vandt Navn, ikke blot Landet over, men ogsaa i Udlandet. Forholdsvis tidligt var han blevet Eneindehaver af Forretningen, og han optog senere sin Søn Ernst Meyer, den nuværende Formand i Grosserersocietetet, i Firmaet, og Forretningen føres stadig videre i samme Spor.

Mange Æreshverv blev i Aarenes Løb tildelt Louis Meyer, og han udøvede stor Godgørenhed, var bl. a. Formand i det mosaiske Præmieselskab, et af hans kæreste Hverv. Han var Medlem af Grosserersocietetets Komité, Bestyrelsesmedlem i »De danske Spritfabriker« og flere Selskaber, og han blev, efterhaanden som alle hans Samtidige faldt fra, »den sidste af sin Generation« indenfor dansk Erhvervsliv og døde 86 Aar gl. i 1929.

CARL MICHELSEN
1853–1921

»**H**OFJUVELEREN«, som han altid kaldtes, var en Verdensmand i den bedste Betydning af Ordet. Han viste Udsyn og Førers evne. Det var dette, der gjorde ham til den ypperligste Repræsentant for dansk Haandværk og Industri. Carl Michelsen er en af de Mænd, hvem det skyldes, at dansk Kunstindustri har vundet saa megen Anerkendelse i Udlandet. Enhver Tid har sine Typer paa Førere. Carl Michelsen var en udpræget Type. Han var Forretningsmanden med den sikre Forstaaelse af de forskelligartede Værdier i det kunstprægede Haandværk. For dansk Produktion i sin Helhed fik han den største Betydning.

Carl Michelsen var født 30. September 1853 i København som Søn af Hofjuveler Anton Michelsen. I 1872 blev han Student. Det var Faderens Hensigt, at han sammen med en Broder skulde overtage Forretningen, men da Broderen døde 1876 gik hele Virksomheden ved Faderens Død over til Carl Michelsen. Han fik sin første Uddannelse hos G. A. Gedalia og hos Istel frères i Paris. Ved Faderens Død var han 24 Aar gl. Den Forretning, han overtog var landskendt og i de nærmest følgende Aar blev han Ordens- og Hofjuveler. Hans Virksomhed var paa det nøjeste knyttet til Haandværket og Kunstindustriens Udvikling her i Landet. Sit første virkelig store Arbejde udadtil, et Arbejde, der iøvrigt bragte ham megen Anerkendelse, var Ordningen af Kunstindustrien paa den store Udstilling i 1888. Her var

Michelsen en af de Mænd, der gik i Spidsen og ikke skaanede sig selv for noget Arbejde. Han havde sin store Andel i, at Udstillingen først og fremmest blev en Sukces for den danske Kunstindustri. Her blev Porcelainet for første Gang, efter lang Tids Dvale, paany anerkendt, og Grunden dermed lagt til den kommende straalende Udvikling for de to danske store Porcelainsfabriker. Her udstillede Kähler sin Keramik og Michelsen selv sine Guld- og Sølvarbejder. Michelsen blev siden Medlem af Næringskommissionen, 1890—93, Formand for Industriforeningen fra 1890—98, for Kunstindustri-Museet i samme Tidsrum og for den københavnske Afdeling af »Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk« i flere Aar, ligesom af det tekniske Selskabs Bestyrelse. Han gjorde et stort Arbejde for Danmarks Deltagelse i udenlandske Udstillinger, og den Propaganda, han til enhver Tid gjorde for dansk Kunstindustri, maatte tilsidst bære Frugt.

Han blev aldrig kaldt andet end Hofjuveleren, og selv om ogsaa andre havde Ret til denne Betegnelse, vilde ingen tænke paa nogen anden end Carl Michelsen, naar denne Titel nævntes. Da Carl Michelsen sad som Industriforeningens Formand i den særlige Kunstindustri-Periode, var der ikke et Aar, hvor han ikke fandt paa noget nyt til Hævdelse af sin specielle Industrigren. Han begyndte Udgivelsen af »Tidsskrift for Kunstindustri«, han lod holde Foredrag og først og fremmest var det Udstillinger og atter Udstillinger. Paa dette Felt blev Michelsen Ekspert. Han havde en sjælden Forhandlingsevne og paatog sig i Reglen, naar store Sager skulde udføres, alt det forberedende Slid.

Hans kunstneriske Interesser var ganske naturligt overordentlig stærke, og til sin egen Virksomhed knyttede han en Række af de bedste Kunstnere blandt Tegnere og Gravører. Alt, hvad der udgik fra hans Værksted, havde en vis kunstnerisk Værdi. Han har gennem sin Virksomhed her bidraget sit til at forbedre Smagen. Ved de forskellige kongelige Festsdage, saasom Chr. IX og Dronning Louises

Guldbryllup o. l., fremstillede Hofjuveleren altid bestemte Arbejder, Skeer e. l., der blev beundret viden om. Paa Udstillinger i Malmø, Chicago og Paris hævdede hans Virksomhed sig smukt som en af de første i Danmark. Det Stempel, A. Michelsen, som han gav sine Artikler, var en Garanti for, at det var kunstnerisk værdifulde Ting. Han var en Blanding af Haandværker, Kunstner og Storindustrimand. Men først og fremmest var han den fødte Verdensmand, der havde Forbindelserne i Orden, forstod at gøre et Arbejde for den Virksomhed eller de Artikler, der skulde frem. Uden ham var dansk Kunstindustri først hjemme og siden i Udlandet absolut ikke naaet saa vidt, som den faktisk nu er. Det, han først og fremmest formaede, var at gøre denne specielle danske Industri bekendt, og ingen kunde gøre det bedre end han.

Carl Michelsen var en karakteristisk Type fra det københavnske Bourgeoisi, i hvis Midte han befandt sig fortræffeligt. Han var med i alt. Levende interesseret, elskværdig, forhandlende og altid paa Færde. Sygdom slog ham ned, og han naaede ikke at blive en gammel Mand. 68 Aar gl. døde han i 1921, og en af dansk Kunstindustris bedste Mænd med ham.

OTTO MØNSTED

1838–1916

•

DER er faa Navne indenfor dansk Erhvervsliv, der er trængt ind i Offentlighedens Bevidsthed i den Grad som Otto Mønsted. Han var den helstøbte Industrimand og samfundsøkonomiske Banebryder. Det var hans Styrke, at han i sin Gerning helt holdt sig indenfor sit Arbejdes Rammer. Uanset det mindre Samfund, han tilhørte, kom Otto Mønsted til at staa som Verdenstype paa den moderne Storindustrimand, med hele sin Arbejdskraft, hele sin Begavelse koncentreret om et bestemt Maal: sin Forretning.

Otto Mønsted blev Skaberen af en stor og samfundsnyttig Forbrugsartikel. Han blev Pioneren for den danske Margarineindustri, hvortil hans Navn er uløseligt knyttet. Han greb en Idé, der endnu kun i sin Vorden var fremme i Udlandet; mødt med Haan, Mistillid og Modstand, arbejdede han sit Produkt frem, ingenlunde i rivende Medbør, men med en usædvanlig Energi. Da hans Venner foreholdt ham, at han spildte sin Arbejdskraft og sine Penge paa en haabløs Sag, svarede han: »Om 30—40 Aar vil hele Danmark spise Margarine, mens vort Smør vil strømme ud af Landet som en indtægtsgivende Eksport«. Gennem lang Tid var Otto Mønsted ene om at nære den Tro, men hans Taalmodighed og Energi hjalp til at overvinde Forbød. Stor Propaganda maatte der til, og samtidig med Margarine indførte Otto Mønsted Reklamen i større Stil her i Landet. Nye Propagandametoder maatte tages i Brug for at naa Maalet: Udbredelse af Produktet. Først efter Aars Forløb naaede han det ønske-

de Resultat, Banebryderen havde fuldført sin Mission. Hans Produkt var blevet uundværligt i Samfundshusholdningen.

Otto Mønsted fødtes 23. November 1838 paa »Lyngbæksgaard« ved Ebeltoft, hvor Faderen var Proprietær. I 1853 kom han i Konfirmationsalderen i Handelslære i Grenaa, og efter udstaaet Læretid var han Handelsbetjent i Roskilde. Han droges imidlertid atter tilbage mod Jylland, og i Slutningen af Aaret 1865 nedsatte han sig i Aarhus som Købmand med en gros Forretning i Smør, Korn og Foderstoffer. Ved sit Ægteskab med en Datter af Købmand Hans Broge styrkedes selv sagt hans Stilling, og han fik herved Forbindelser indenfor den bedste Del af den jyske Købmandsstand og Landbostand. Med stor Dygtighed førte han sin Forretning frem, medens han med utrættelig Initiativ lagde stadig nye Felter ind under sit Arbejde. I 1870 anlagde han en Dampmølle i Aarhus, og i 1876 grundlagde han under Firmanavnet »The Danish Preserved Butter Company« en Forretning med Smør i hermetisk Pakning til Eksport.

Paa det Tidspunkt var vort Smør langt fra præget af den ensartede og fine Kvalitet, der siden skabte dets Verdensry. Otto Mønsted sorterede det Smør, som Landbrugerne bragte ind til Aarhus til den store Købmandsforretning, efter Kvaliteten, og Firmaet vandt sig et godt Ry paa de oversøiske Markeder. Han indsaa tillige, at Forbedringen i Smørrets Kvalitet efterhaanden vilde skabe forøgede Af sætningmuligheder og sandsynligvis et højere Prisniveau, saaledes at der vilde være Plads for et billigere Næringsmiddel. Netop den Gang havde den franske Kemiker Mége Mouriés gjort en Opfindelse, som Otto Mønsted fulgte med største Opmærksomhed, og som skulde blive afgørende for Realiseringen af de Tanker, han syslede med. Det var Fremstillingen af det saakaldte Kunstsmør, Margarinen, et Surrogat for Natursmørret. Principet i Fremstillingen var i og for sig ret ligefremt. Margarinen fremstilledes af Oleo, den Del af Oksefedtet, som holder sig flydende ved en Temperatur af 25 à 30° Reamur. Efter en Rensning af Fedtet blev dette udpresset i en hydraulisk

Presse, saaledes at Oleoen flød ud, og Stearinen blev tilbage. Oleoen kærnedes sammen med sur Mælk og forskellige Olier, og naar den var afkølet æltedes den med Salt og tilsattes Smør. Saaledes var Mége Mouriés' første Fabriksmetode. Den var selvfølgelig langt fra saa fin som de nuværende Metoder i Margarineindustrien, men Produktet var baade nærende og billigt.

Kunstsmørret havde overalt mange Fordomme at bekæmpe, inden det vandt frem, og skønt den første Kunstsmørfabrikation foregik allerede Aar 1870, varede det dog helt til Begyndelsen af 1880'erne, før denne naaede at blive sat rationelt i System. Det var Hollænderne, der gjorde den første Begyndelse, nærmest for gennem en særlig Anstrængelse at hævde det engelske Fedtstofmarked, hvor deres Smørafsætning var ved at miste Fodfæstet.

Samtidig var imidlertid Otto Mønsted ogsaa naaet til at realisere sine Idéer. Gennem langvarige og kostbare Eksperimenter lykkedes det ham at naa frem til et antageligt Produkt, og i 1882 anlagde han i Aarhus den første Margarinefabrik her i Landet. Fabrikationens første Aar blev heller ikke nogen afgjort Dans paa Roser. Det fortælles, at Otto Mønsted satte alt, hvad han havde tjent paa sine øvrige Forretninger, til i den nye Virksomhed og endda maatte søge Støtte hos sin Svigerfader for at holde den oppe. Folk vilde ikke spise det nye Produkt til Trods for, at det var en Kendsgerning, at det i Næringsværdi stod fuldt paa Højde med Smørret og var betydeligt billigere. De mest fabelagtige Anskuelser herskede om selve Margarinens Fremstilling. Hertil bidrog den Omstændighed, at Margarineindustrien den første Snes Aar hovedsagelig anvendte animalske Raastoffer, nemlig som nævnt Oksetalg, Fedt el. l. I dette Begreb, animalske Raavarer, lagde man en odios Opfattelse, noget i Retning af Affald eller lignende. Ved den senere indtraadte Overgang til overvejende Anvendelse af vegetabiliske Raastoffer, nemlig Olie udpresset af fedtholdige Frugter, skete ogsaa i saa Henseende en Forandring i den populære Opfattelse af Margارينen.

Til Trods for Modgang og Vanskeligheder lykkedes det dog Mønsted, takket være det nye Produkts fordelagtige Egenskaber og støttet af en mægtig og herhjemme hidtil ukendt Reklamering, lidt efter lidt at fremme Margarineafsætningen. Fra meget beskedne Forbrugsmængder i de første Aar naaede man i 1889 op til 2 Mill. kg, hvorefter lidt over Halvdelen produceredes her i Landet, medens Produktionen i Begyndelsen af 1890'erne allerede var naaet til 8 Mill. kg aarlig og derefter jævnt steget til 16 Mill. kg aarlig ved Aarhundredskiftet. Det var Synd at sige, at denne Udvikling støttedes herhjemme. Landbruget havde straks fra Begyndelsen erklæret Margarinens Krig, og Loven af 1885 om Fremstilling af og Handel med Margarine, der fornyedes 5. April 1888, lagde den nye Industri saa mange Hindringer i Vejen, som man paa nogen Maade kunde gøre uden ligefrem at forbyde denne. Delvis tilskyndet af disse Forhold grundlagde Otto Mønsted, der allerede havde vundet et godt Marked i England, før Margarineloven kom, i 1888 en Fabrik i dette Land i Godley ved Manchester, hvilket Anlæg senere efterfulgtes af en anden og større Margarinefabrik i Southhall ved London. Gennem disse Anlæg blev han banebrydende ogsaa i den engelske Margarineindustri.

Som Storindustrimand fik Mønsted rigtig Brug for sit skarpe og storsynede Blik. Det blev sagt om ham ved hans Død, at han til Trods for den høje Alder, han naaede, vedblev at være moderne til sit sidste Øjeblik, og i alt Fald var han i hele sin Gerning altid paa Højde med Udviklingen, ja man tør godt sige det afgørende Skridt foran den. Hans Betydning for hele Margarineindustrien er fastslaaet. Han hørte til dens ubetingede Foregangsmænd og har som saadan øvet international Indflydelse.

Foruden at passe sin Korn- og Foderstofforretning og de hastigt voksende Margarinefabriker fulgte han med levende Interesse ogsaa Olieindustriens Udvikling. Længe før andre forudsaa han med sit vanlige Skarpsyn de vegetabiliske Oliers Udnyttelse, og denne Interesse førte ham til at være en stærkt medvirkende Kraft i Dannelsen

af Aarhus Oliefabrik i 1892 for Tilvirkning af saadanne Olier, som Margarineindustrien siden tilfulde har godtgjort, at han ogsaa her saa rigtigt.

Da Mønsted først havde lært Folk at spise Margarine, og da han havde forstaaet at tilvirke denne, saaledes at den blev tiltrækkende, gik Margarineforbruget frem med vældige Skridt.

Otto Mønsted ledede til Trods for Forretningernes mægtige Udvikling selv sin Margarinefabrik i Aarhus, indtil han i 1898 flyttede til København. Omtrent samtidig omdannedes de engelske Fabriker til et engelsk Aktieselskab, og Kornforretningen i Jylland overdroges til Korn- og Foderstof-Kompagniet, Aarhus. Kornforretningen paa Sjælland drev Otto Mønsted endnu i nogle Aar fra København samtidig med, at han stadig nøje fulgte Margarinefabrikationen i Aarhus, og først i 1909 omdannedes Margarinefabriken i Aarhus til et Aktieselskab med Otto Mønsted som Formand i Bestyrelsen.

Optaget af sit Arbejde brød han sig aldrig om at gaa udenfor dets Rammer. Men skønt han herved blev en for Offentligheden ret ukendt Personlighed, skjulte der sig bag denne tilknappede Forretningsmand alligevel en sjælden og stor Personlighed.

Han, der selv kun havde kendt Arbejde og atter Arbejde, fik aldrig den Haardhed i Opfattelse af Mennesker og Forhold, som det strenge Forretningsliv kan medføre. Han var altid rede til at hjælpe, hvor det gjaldt, men altid i Stilhed og helst følgende sine egne Idealer. Hjælp til Selvhjælp var her hans Ledetraad. Til Trods for en Formue, der efter danske Forhold var enorm, og som alene havde kunnet sætte ham i Stand til at skabe sig en dominerende Position i vort lille Samfund, brød han sig ikke om at trænge sin egen Person frem. Han deltog saaledes ikke i det offentlige Liv. 78 Aar gammel døde han i 1916, og en af dansk Industris ypperste Ledere gik bort med ham.

P. NØRGAARD

1866–1923

Handwritten signature in cursive script.

RASKT var dette Levnedsløb, Kamp var der nok af, og Sejr tilsidst ogsaa. P. Nørgaard kom hurtigt frem, men han havde Livet igennem mange Vanskeligheder at overvinde.

Poul Nørgaard var født den 5. Juni 1866 i Tvingstrup ved Thisted. Hans Fader var Handelsgartner Jens Nørgaard, en jævn, beskeden Mand, der kun havde den Ærgerrighed at bringe sine Børn godt i Vej, og han havde den Lykke at se sine Ønsker opfyldt. 15 Aar gl. fik P. Nørgaard i 1881 Præliminæreksamen fra Thisted Realskole, og straks efter blev han ansat som Volontør paa Magnus Kjærs Svineslagteri i Holstebro. Allerede i Skolen var der blevet lagt Mærke til den opvakte Dreng, der tidligt viste sig i Besiddelse af et udpræget Handelstalent. Han var i Løbet af ganske kort Tid inde i alle Enkeltheder i den Branche, han var anbragt i, og 21 Aar gl. blev han — efter et kortere Ophold i England — Slagteridirektør, idet han overtog Stillingen som Direktør for Horsens Svineslagteri. Med næsten amerikansk Hast opbyggede han nu den ene store Virksomhed efter den anden og blev snart, som Følge af sin Energi og Klogskab, en meget velstaaende Mand. Han blev drevet frem af en vældig Ærgerrighed, der beroede paa en berettiget Tillid til egne Evner, og han kastede sig ud i det ene store Foretagende efter det andet, gav sig af med offentlige Anliggender og blev i en tidlig Alder en landskendt Mand. Det var kun faa Aar, han var Direktør for Horsens

Svineslagteri, Virksomheden dér tilfredsstillede ham ikke helt, han vilde have sit eget at arbejde med. I 1891 startede han saa i Horsens en Smøreksporthandling, der hurtig voksede til en meget omfangsrig og indbringende Virksomhed. Snart tog han ogsaa fat paa Eksport af Æg og lagde denne Forretning ind under sin Virksomhed. Nogle Aar senere startede han Randers Svineslagteri, hvis virkelige Ejer han vedblev at være, selv efter at det sammen med Holstebro-Slagteriet var blevet til Aktieselskab med ham som administrerende Direktør. Virksomheden voksede kolossalt og ved Krigens Begyndelse stod Nørgaard som en af vore største private Eksportører. Hans Forretning havde Hovedkontor i København og Afdelingskontorer i Horsens, Randers og Holstebro.

Det var noget af et Kunststykke, Nørgaard havde præsteret. I Løbet af forbløffende kort Tid havde han skabt en Forretning, som alle maatte imponeres af, men hans Interesser gik langt videre. Han havde fra sit Hjem Interesse for Politik, og Venstre tog gerne mod denne fremstormende Erhvervsmand. Han kom ind i Landstinget, hvor han hurtig erhvervede sig Venner i alle Partier. I de Aar, Nørgaard sad i Landstinget, blev adskillige vigtige Begivenheder indenfor dansk Politik tilrettelagt i det smukke Hjem, han havde indrettet sig i Hellerup.

Nørgaard var udgaaet fra jævne Kredse, og han var en tilstrækkelig stor Personlighed til, at han aldrig helt mistede Præget af sit Udspring. I Forretninger var han paa en Gang den forsigtige, forudseende Jyde, men samtidig havde han Evnen til at falde ind i Handelen i rette Øjeblik. Han var i alle Livets Forhold en ualmindelig klog Mand, og maaske kan man sige, at Klogskaben prægede ham stærkere end Følelsen. Men det vilde dog være i højeste Grad uretfærdigt at sige, at han ikke havde Blik for dem, der led Nød. Kort efter at han var kommet til København og havde taget fast Ophold her, købte han Gaarden »Wesselsminde«, som blev indrettet til et Hjem for fattige Drengene. Han vilde gerne hjælpe, hvor han saa, der var Evne og

Energi til at kunne tage fat og præstere noget. Han havde store sociale Interesser, og her var det specielt Børnesagen, han paa mange Maader støttede; endvidere »Hjælpefondet af 1914« og Radiumsagen. Ogsaa paa andre Felter var han stærkt interesseret; han var saaledes den egentlige Stifter af Friluftsteatret, han dannede Selskabet til Scenekunstens Fremme, ligesom han tog sig af Det kgl. Teaters Forhold.

Som Forretningsmand var Nørgaard en Type helt for sig selv, han havde fra sin Ungdom og gennem sine Forretningsforbindelser stærke engelske Interesser, og for de tre store Landbrugsartiklers Eksport til England har han arbejdet som en Pioner. Han havde den Tilfredsstillelse at se sin egen Virksomhed blomstre, men han var ogsaa bestandig paa Færde for at gøre Landboerne forstaaeligt, hvordan de skulde forholde sig med Dyrkningen og Driften. I de jyske Byer, hvor han begyndte sin Virksomhed, blev han som et helt Forsyn for de omkringboende Bønder, der da ogsaa kunde takke ham for, at der i mange hidtil beskedne Hjem kom Velstand til Huse.

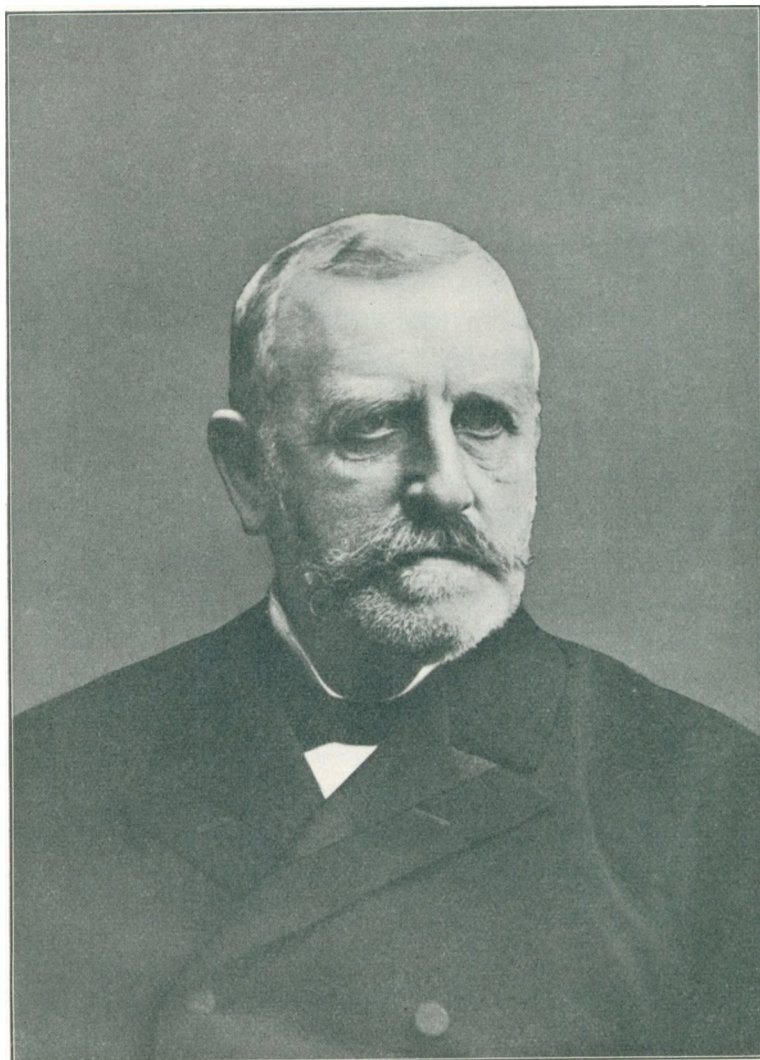
Da Ministeriet Neergaard skulde dannes 1920, blev Nørgaard almindelig nævnt som Handelsminister, men forskellige Forhold gjorde, at han ikke modtog denne Post.

Det var dog ikke af den Grund, at Nørgaard solgte sine Forretninger i Jylland for at gaa til Udlandet som den første danske Gesandt, der ikke havde en diplomatisk Karrière bag sig. Grunden var udelukkende den, at han mente, at han kunde gøre et stort praktisk Arbejde til Gavn for sit Land i det fremmede. Han havde forinden været stærkt optaget af den Omordning af den udenrigsministerielle Tjeneste, der paa det Tidspunkt stod paa Dagsordenen. Det var nu ikke alene Diplomater, man havde Brug for i den udenrigske Tjeneste, paa mange Pladser var det langt mere en dygtig Forretningsmand. Maaske var Nørgaard ikke Diplomat, men han var Forretningsmand til Fingerspidserne, og han valgte selv at komme til det Land, hvor han i de sidste Aar af sit Liv virkede med den for ham saa karakteristiske Energi.

Han blev Danmarks første Minister i Czekoslovakiet. I Prag tog han fat paa bar Bund. Den nye Stat skulde indlede Forbindelser til alle Sider, og man var paa Forhaand Danmark yderst velvilligt stemt, Nørgaard tog fat og fik hurtigt etableret en god og stadig stigende Landbrugseksport til Czekoslovakiet. Det saa ud til, at der her skulde blive et helt nyt Marked for danske Produkter. Det var ikke Nørgaards Skyld, naar ikke alt gik, som det i Begyndelsen tegnede til. Nørgaard kunde som ingen anden forhandle med Czekoslovakerne; skønt han daarligt nok kunde gøre sig forstaaelig paa Tysk — Engelsk var det eneste fremmede Sprog, han beherskede — og mange af Czekerne endte kunde ikke eller vilde ikke tale Tysk, fik han dog Forhandlinger igang og blev meget populær blandt de Forretningsmænd i det nye Land, som han skulde forhandle med. Han var ikke nogen almindelig Gesandt. Der var ingen verdensfjern Kontorluft over de danske Gesandtskabslokaler i Prag, enhver kunde komme lige ind til Nørgaard, og han var ikke bange for selv at gaa ud og forhandle, selv om det tit kun drejede sig om en beskeden Forretning. Han passede udmærket ind i dette Milieu, og han vandt sig mange formaaende Venner i Prag. Han byggede selv sin egen Gesandtskabsbolig, indrettede en Mønstergaard og gjorde et stort Arbejde for Udvekslingen af Produkter mellem de to Lande. Desværre fik han kun kort Tid Lejlighed til at fortsætte sit Arbejde i Prag. Han havde været tidlig med, og han havde slidt sig op. Man mærkede det ikke paa ham, men han bar dog paa Sygdomme, der tilsidst nødsagede ham til at tage hjem til København og lægge sig ind paa en Klinik, hvor han efter nogen Tids Forløb døde, kun lige fyldt 57 Aar.

I levende Live fik Nørgaard ikke fuld Anerkendelse — udover den Tilfredsstillelse han havde i at skabe sig selv en Formue, — men mange danske Forretningsfolk og sikkert ogsaa andre har set, at det var Mænd af hans Type, der i mangfoldige Tilfælde burde repræsentere Danmark paa udenlandske Markeder.

C. A. OLESEN
1845—1920

C. Almqvist

DER er noget sjældent maalbevidst over den Maade, hvorpaa C. A. Olesen banede sig Vejen frem. Det var, som om han fra sin tidligste Ungdom har været klar over, at et betydeligt Maal vinkede i det fjerne, og selv om han, som alle andre, har haft sine Vanskeligheder at overvinde, lykkedes alt dog for ham, han fik skabt en Virksomhed, der Aar for Aar gik fremad og nu staar som et af Danmarks betydeligste industrielle Foretagender, Aktieselskabet »De danske Spritfabriker«.

C. A. Olesen blev født 27. Juni 1845 i Hjørring som Søn af Brænderierjer Niels Olesen. Han blev sat til Studeringerne, vel at mærke det Studium, der er faldet Familien naturligt, det farmaceutiske. Som ung cand. pharm. blev Olesen knyttet til Landets betydeligste Brænderi »Aalborg Spritfabrik«, der var grundlagt 1845 af Isidor Henius. Han forblev i Aalborg til 1878, de sidste 6 Aar som Underdirektør, og var paa dette Tidspunkt kommet i Forbindelse med Etatsraad Heyman, sammen med hvem han købte Roskilde Spritfabrik.

36 Aar gl. begyndte Olesen den Virksomhed, der skulde skabe hans Ry Landet over som en af vore betydeligste Industrimænd. Han og Etatsraad Heyman var hurtigt blevet klar over, at Roskilde-Fabriken med sine gammeldags Anlæg ikke egnede sig som Grundlag for det store nye Foretagende indenfor Brænderivirksomheden, som de havde tænkt sig at skabe. De blev lykkelig og let befriede for yderligere

Spekulationer derigennem, at Fabriken brændte, og Olesen var allerede da kommen i Forbindelse med Tidens store Drivkraft indenfor Erhvervslivet, Tietgen, der interesserede sig for den unge Direktør, og gik med til at danne A/S »De danske Spritfabriker«.

Ved et Møde den 9. August 1881 i Tietgens Værelse i Privatbankens Børslokaler blev »De danske Spritfabriker« til. I Protokollen læses derom:

»Aar 1881 den 9. August afholdtes efter Indbydelse af C. F. Tietgen et Møde i Privatbankens Lokaler paa Børsen i København af Fabrik-ejer G. A. Hagemann, Grosserer Jacob Holmblad, Professor William Scharling og Grosserer Erik Stokkebye for at konstituere A/S »De danske Spritfabriker« med det Formaal at drive Fabrikation og Rectification af indenlandsk og udenlandsk Sprit, foreløbig fra trede Fabriker, af hvilke den ene alt eksisterer, nemlig Roskilde Spritfabrik sammen med Anlæg af en større Rectifications-Anstalt her i eller ved København.

Efter at Forslaget til Selskabets Love var fremlagt, og disse vedtagne, konstituerede Selskabet sig med ovenanførte Tilstedeværende som Medlemmer af Selskabets Bestyrelse, idet Etatsraad Tietgen dog udtrykkelig bemærkede, at han forbeholdt sig efter 3 Maaneders Forløb, naar Selskabet var sat igang, at udtræde af Bestyrelsen.

Cand. pharm. C. A. Olesen blev Selskabets administrerende Direktør.«

Starten af den nye Fabrik vakte betydelig Opmærksomhed og Uro blandt de allerede eksisterende Spritfabriker i Jylland. Tre jyske Fabriker søgte straks Optagelse i Selskabet, og snart kom en fjerde til, nemlig Fabrikerne i Aalborg, Aarhus, Randers og Fredericia. Man besluttede sig til at købe Fredericia- og Randers-Brænderierne og snart efter ogsaa de to andre Fabriker. Aktiekapitalen forhøjedes til 3 Millioner Kroner, og Direktør Henius fra Aalborg-Fabriken indtraadte som Meddirektør. Man var nu i Stand til at producere al den Sprit, der var Brug for i Danmark, og man opgav derfor Anlægget af to paa-

tænkte Fabriker. De seks Fabriker blev nu delt i to Grupper, hvoraf den ene, der omfattede Aalborgs, Aarhus- og Randers-Fabrikerne, blev stillet under Direktør Henius's Ledelse, indtil denne traadte tilbage i 1884. Den anden lededes fra Hovedkontoret i København af Direktør Olesen og omfattede foruden Fabriken i København, der blev anlagt paa Strandboulevarden, Fabrikerne i Roskilde og Fredericia. Hver Fabrik beholdt sin lokale Forretning, men der arbejdedes efter samme Princip for dem alle, og mens de før havde været Konkurrenter, skulde de nu støtte hinandens Specialiteter. Saaledes blev den berømte »Aalborg Akvavit« den eneraadende. Paa det Tidspunkt kendte man Aalborg Akvavit over hele Landet, nu kender man den over hele Verden.

Det havde selvfølgelig sin store Betydning, at man undgik en haardhændet Konkurrence, og Spritfabrikerne kunde snart optage endnu flere, allerede bestaaende Virksomheder i Selskabet. I 1883 købtes Harald Jensens Brænderi i Aalborg. Brænderiet nedlagdes, men den gamle Harald Jensens Snaps bestaar den Dag idag. 5 Aar efter købte Selskabet H. Asmussens Gærfabrik i Faaborg, der i nogle Aar havde været under Administration og tilsidst var gaaet fallit. Man forsøgte at fortsætte Gærfabrikationen, men hele Anlægget var for gammeldags, og Fabriken blev derfor nedlagt og solgt til Ølbryggeri. I 1893 købte Selskabet A. Brøndum & Sønns Spritfabrik. Brøndums Kommenakvavit var allerede da vidt bekendt, og den blev nu ogsaa lagt ind under Spritfabrikerne.

Paa denne Maade arbejdede det store Selskab sig Aar for Aar frem, og Ledelsen var helt i Hænderne paa C. A. Olesen. Olesens Tanke var at koncentrere Brænderidriften her i Landet, derfor blev de smaa Brænderier paa Landet og i Hovedstaden nedlagt og kun de Specialiteter, der allerede havde vundet Navn, blev bibeholdt.

Allerede tidligt optog Aktieselskabet »De danske Spritfabriker« Fabrikationen af Gær, som efterhaanden udviklede sig til at blive et væsentligt Led i Selskabets Virksomhed, og paa dette Omraade vandt

Selskabet snart en førende Stilling indenfor den danske Industri. Ikke alene opnaaedes en betydelig Omsætning paa det danske Marked; men der oparbejdedes allerede før Krigen en Eksport af Gær af særlig Kvalitet til England.

C. A. Olesen havde naaet sit Maal. Han havde skabt et Selskab, der indenfor sin specielle Branche var førende i Danmark. Selskabet hævder stadig denne Stilling, selv om Betingelserne for dets Virksomhed igennem Tiderne er undergaaet betydelige Ændringer. Da C. A. Olesen begyndte sin Virksomhed, kunde man med fuld Ret tale om den fattige Mands Snaps. Allerede før Krigen gjorde sig imidlertid Besægtninger gældende af social og financier Art, som medførte en væsentlig højere Beskatning paa Drikkespiritus end hidtil, og som i Krigsaarene i Forbindelse med de som Følge af Krigen opstaaede Ernæringsvanskeligheder endte med direkte Indgreb i Industriens Produktion, som blev skaaret stærkt ned. Dette Indgreb fra Statens Side, som Forholdene gjorde nødvendigt, skulde faa vidtrækkende Følger for den danske Spiritusindustri, idet det førte til en Opfordring fra Myndighederne om en Koncentration indenfor Spiritusindustrien. Denne Koncentration gennemførtes i 1918 af C. A. Olesen og dennes Søn, Chr. H. Olesen, som paa det Tidspunkt var Direktør i Spiritusfabrikkerne, og Koncentrationen fortsattes efter C. A. Olesens Død i 1923, hvorefter Aktieselskabet »De danske Spritfabrikker« har overtaget hele Spiritus og Gærfabrikationen i Danmark.

Ogsaa efter Koncentrationen har Selskabet fortsat sin Udvikling, som blandt andet kendetegnes ved, at man i 1923 bragte den originale danske C. L. O. C. Liqueur paa Markedet.

C. A. Olesen oplevede at se sin Virksomhed som et smukt og anset Selskab, og han lagde Arbejdet med Fortsættelsen i de bedste Hænder: sin Søns, Direktør Chr. H. Olesen, der har ført Virksomheden stadig videre fremad, saaledes at den nu har saa godt et Navn som noget industrielt Foretagende her i Landet.

Efterhaanden som Fabriken, og alt hvad der var i Forbindelse med

den, var kommet i fast Leje, kunde C. A. Olesen betydelig lettere ofre sig for sine mange samfundsmæssige Interesser. Han var Medlem af Grosserersocietetets Komité fra 1899 til 1912, deraf de sidste 5 Aar Formand. Endvidere var han Formand for den danske Handelsstands Fællesrepræsentation og for Nationalbankens Repræsentantskab. Han var Medlem af Industriraadet, og i utallige Kommissioner lagde man Beslag paa Olesen.

Som Forretningsmand var han en Mand med mange Impulser. Han havde ganske klart set, hvordan Spritindustrien skulde fastlægges herhjemme, og det er til hans Ære, at det blev gjort saa grundigt. Det var et smukt Livsværk, han havde at se tilbage paa. Faa Dage før sin 75 Aars Fødselsdag døde han i 1920. Et sjældent harmonisk, maalt bevidst Livsløb var sluttet, og en god Borger gaet bort.

H. PAGH

1859–1922

H. Bayh.

ESBJERG er uden Tvivl forretningsmæssigt set den interessanteste By i Danmark i den sidste Menneskealder. Med fuldkommen amerikansk Hast er denne Danmarks Chicago vokset frem, og selv om man kan sige, at det var Udviklingen af Eksporten til England, der gjorde, at Esbjerg fik sin store Betydning, ja fik sin Eksistens-Beretigelse, saa har Udviklingen ikke gjort det alene. Der maatte mange dygtige Folk til, der i selve den fremadstræbende By maatte gøre et Arbejde, for at den skulde naa frem. Det gik utvivlsomt hurtigere, end de fleste af disse sindige jyske Købmænd har drømt om, men hver enkelt af dem har gjort sine Spadestik, har arbejdet med til Opnaaelsen af det store Resultat: Skabelsen af en ny, helt moderne By og Havn, der skulde være Mellemedet mellem den danske Landbrugs-eksport og England. De fleste af de Mænd, der her gjorde et Pioner-Arbejde, er nu døde, og deres Navne er glemt, men de Virksomheder, de lagde Grunden til, er skudt frem, maaske under andre Navne og med andre Ledere, men Grundlaget blev lagt af disse Pionerer i de sidste 20—30 Aar inden Aarhundredskiftet og Aarene lige derefter.

Blandt de Mænd, der altid vil blive nævnt i første Række, naar Taa- len falder paa Esbjerg og paa det Arbejde, der blev gjort for at skabe en blomstrende Handelsby, hvor der før kun var Sand og Enge, er H. Pagh. Han var med i alt Nyt i Esbjerg paa den Tid, da han havde indarbejdet sin store Forretning derovre. Man kan roligt sige, at han

og *Ditlev Lauridsen*, Skibsrederen, var de to Mænd, der fremfor nogen bar Esbjerg i de Aar.

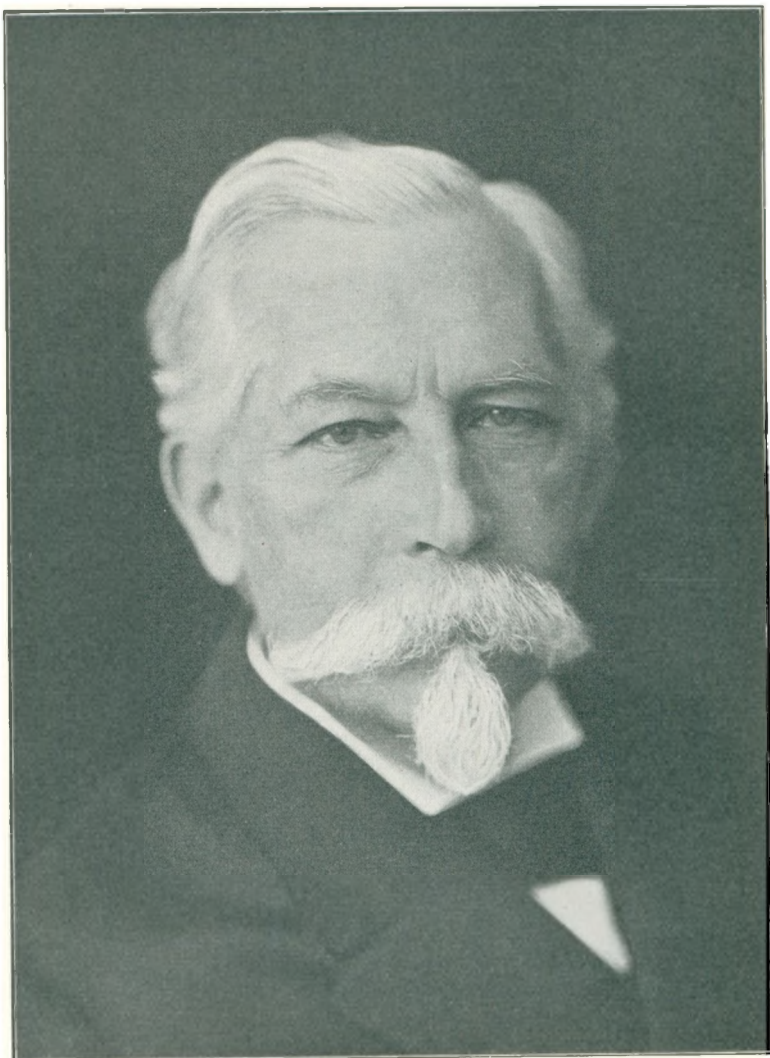
Henrik Pagh var født den 27. September 1859 i Fredericia som Søn af Slagtermester Morten Mortensen. Megen Uddannelse i Form af boglig Viden fik han ikke. I en ganske ung Alder blev han sat til Handelen og var Kommis i et Par større Forretninger i Vejle og Randers, Justesen & Co. Men han var en rigtig sejt Jyde, fuld af Energi, kløgtig og med en egen Evne til at snuse de gode Forretninger frem. Det var Korn og Foderstof, der først og fremmest interesserede ham, og i 1889 etablerede han sig sammen med Grosserer Quist-Pedersen i Esbjerg. Forretningen blev meget hurtigt en af de betydeligste indenfor Korn- og Foderstofbranchen, og Pagh var en Mand, der ikke sparede sig selv. Hans Dag begyndte før nogen andens, og han havde bestandig et dobbelt Maal for Øje, at skabe sig selv en stor Forretning og samtidig føre den By, som han hurtig følte sig meget nær knyttet til, fremad. Det blev af den allerstørste Betydning for Esbjerg, at Pagh etablerede sig her. Han kunde utvivlsomt hvor som helst i Danmark have gjort sig gældende som en dygtig Forretningsmand, men det Liv, der i disse Aar blev skabt i Esbjerg, var særlig befrugtende for Forretninger af hans Slags. Det varede ikke mange Aar, før Pags Forretning laa fuldstændig fast. Selvfølgelig havde han som alle andre sine Vanskeligheder at overvinde, men tilsyneladende gik alt som en Leg for ham, og næppe var hans egen Forretning blevet tømret godt sammen, før han tog fat for Byen. I en lang Aarrække startedes der ikke mange Virksomheder indenfor Handel og Skibsfart i Esbjerg, uden at Pagh og Lauridsen var med deri. Og saa maa man betænke, at det var ikke en almindelig lille dansk Provinsby, hvor der i Ny og Næ aabnedes en ny Forretning, det var en By med Storstadsdrømme i Stormfart fremad.

Pagh var saaledes Medstifter af det snart landskendte Firma Erikson & Christensen, endvidere af Esbjerg Dampskibsselskab, Esbjerg og Fanø Bank, Esbjerg Salt og Cinders Fabriker o. s. v. Alt skulde

bygges op fra Bunden. Det var en helt ny By, der skulde skabes, men der var dog eet Punkt der mere end noget andet interesserede Pagh og hvor han gjorde sin Hovedindsats, det var for Esbjerg Havn. Det ligger i selve Sagens Natur, at for en By som Esbjerg var Havnen det alt overvejende, den var selve Udgangspunktet, og Pagh forstod tidligt, at der kunde ikke ofres nok paa at skabe et fuldt moderne Havneanlæg i denne By, hvor Ordet Eksport stod skrevet over al Virksomhed. Ikke alene Eksport-Havnen blev skabt, men ogsaa Fiskeri-Havnen, der nu kan give Plads til ikke mindre end 500 Fiskerkuttere og er af fundamental Betydning for Esbjerg. Han blev efterhaanden Provins-Matadoren, en ivrig Deltager i Byens kommunalpolitiske Liv og en stor Lokalpatriot. Med den nødvendige Ensidighed kæmpede han ved enhver Lejlighed for sin store Sag og han blev da ogsaa hædret som den Mand, det fremfor nogen skyldtes, at Esbjerg i Løbet af saa forbavsende kort Tid naaede frem til at blive en af Danmarks betydeligste Provinsbyer. Han vil i Fremtiden blive mindet som en af Grundlæggerne, og ingen kan jo sige, hvor store Fremtidsmuligheder Esbjerg har. Det er en By i stadig Fremgang og det Grundlag, Efterfølgerne har at bygge paa, er sundt nok. Mange af de Sten, der skulde nedlægges, er blevet nedlagt, og det endda i bogstavelig Forstand, af H. Pagh.

Han bød sig selv for meget og sled sig op i Arbejdet for sin By. Forretningen kunde man sige gik efterhaanden af sig selv, men Pagh vilde være med i alt Nyt i Esbjerg. Derfor kom han til at præge Byen saa meget, som han gjorde. Hans Energi, hans hurtige Hjerne og hans klare Forudseenhed var ikke til at komme uden om, men alt det sled paa hans Kræfter, Sygdom kom til, og han blev ikke nogen gammel Mand. I 1922 døde han, knap 63 Aar gl. Og med ham en af Esbjergs Grundlæggere, en af de Mænd, Byen skylder mest.

ANDREAS PESCHCKE KØEDT
1845–1929

A. Pecheler Kjønt

IDEALIST var han først og fremmest. Han var Retfærdighedens, Frihedens Ridder, af en Type som nu er forsvunden. Han hørte absolut til de bedste i sin Samtid, og der var noget umiddelbart sympatisk over ham. Han var dertil en fremragende Forretningsmand og alsidigere interesseret end vel nogen af sine Standsfæller.

Andreas Peschcke Køedt var født den 22. September 1845 i Flensborg, og denne By blev ved at staa hans Hjerte nær Livet igennem. Faderen var Skibsfører, og Peschcke Køedt har selv i sine Memoirer givet en livfuld Skildring af Barndommen i den store Havneby, det raske Drengeliv paa Søen, Faderens Hjemkomst fra Langfarter og endvidere Børnenes og Moderens indbyrdes Forhold, da Faderen »blev derude«, og hun som Enke maatte begynde en Forretning for at leve og skaffe Midler til Opdragelse af Børnene. De hjalp hende, saa godt de kunde, og saaledes gik det til, at Peschcke Køedt i en ganske ung Alder, endnu inden hans Skolegang var endt, blev Forretningsmand.

I en By som Flensborg faar Børnene let Udlængsel, naar de ser Skibene komme ind fra eller gaa ud til de fjerne Lande. For den unge Peschcke Køedt stod det klart, at han maatte ud i Verden for at bane sig Vej. Han vilde ikke til Tyskland. Modsætningsforholdet mellem Dansk og Tysk i Flensborg var i de Aar, han voksede op, steget, og med Krigen 1864 gik den gamle By tabt for Danmark.

Han tog saa til England, godt 20 Aar gl., og slog sig ned i Manchester, hvor han først for Alvor fik en virkelig Handelsuddannelse. Opholdet i England blev af Betydning for hele hans senere Livsbane. I Manchester traf hans sin senere Hustru, Elisabeth Duval, Datter af Portrætmaler C. A. Duval, og i hendes Hjem gjorde han Bekendtskab med de engelske Frihandelsvenner, der naturligvis her i Richard Cobdens gamle By spillede en dominerende Rolle.

Det varede ikke længe, før Peschcke Køedt var klar over, hvad Vej han vilde gaa. Han vilde være Forretningsmand, baade i England og i Danmark. Han sluttede Kompagniskab med en Skolekammerat, P. A. Paulsen, der var ansat i Firmaet S. Seidelins Englandsafdeling, og i 1875 startede de saa, da Peschcke Køedt knap var fyldt 30 Aar, en Manufaktur-*en-gros*-Forretning i Manchester under Navnet Paulsen, Køedt & Co. Snart efter grundede han ogsaa sammen med en Bekendt fra Danmark et Firma i København under Navnet Hilligsøe, Køedt & Co. Efter faa Aars Forløb oprettede det sidstnævnte Firma tillige Detailforretningen Messen, der i Aarenes Løb voksede op til at blive det store Varehus paa Købmagergade i København. Endelig oprettede han et Bomuldsvæveri og en Gardinfabrik.

Han var fuld af Energi, Købmand med Liv og Sjæl, han havde sjældne Talegaver og forstod at udtrykke sig ligesaagodt skriftligt. Peschcke Køedt var en glimrende Stilist. I disse Aar opholdt han sig mest i Danmark, ofte paa Rejser rundt i Landet. I de gammeldags konservative Købmanskredse blev den unge liberale Frihandelsmand, der til enhver Tid docerede Manchester-Skolens Teorier, betragtet som en halvvejs Revolutionær. Hans Anskuelse var ikke blot paa de forretningsmæssige, men ogsaa paa de almenmæssige Omraader helt igennem liberale. Det var noget uhørt paa den Tid, at en ung Købmand skrev Artikler i »Politiken«, og mange Steder lukkede man Døren i for Næsen af ham. Men andre hørte gerne paa ham. Peschcke Køedt havde altid noget interessant at fortælle; han var ikke nogen

almindelig Handelsrejsende, og mange danske Provinskøbmænd skyldte ham Tak for den Vejledning, han under sine Besøg hos dem af et fuldt og begejstret Hjerte gav dem. Det varede ikke længe, før Peschcke Kæedt havde skabt en stor, sund og indbringende Forretning, og samtidig udfoldede han en meget omfattende litterær Produktion. For Størstedelens Vedkommende er hans Skrifter den gløddende Frihandelsmands Indlæg i Striden om Toldspørgsmaalet. Han udgav i disse Aar en lang Række Bøger, bl. a. »Tolden og Tiderne«, »Guld og Sølv«, »Tysklands Toldpolitik«, »Efter Systemskiftet«, »En Samfundsfjende«, »Dansk Arbejde«, »Skandinavismen« o. m. fl. Alle mulige Emner tog han op til Behandling. Han skrev om Frihavnen, om Eksporten, om politiske Anskuelser ude og hjemme og i utallige Pjecer og Artikler i Blade og Tidsskrifter — i Aarene op til Verdenskrigen først og fremmest i »Politiken« — senere, da han brød med sine gamle liberale Venner, i de konservative Blade, særlig »Nationaltidende«. Han var den fødte Polemiker, han kunde være skarp og bidende, men der var altid noget vist ridderligt over hans Maade at føre en Strid paa.

Fra forskellige Sider blev Peschcke Kæedt opfordret til at gaa aktivt ind i Politik, men han havde store Betænkeligheder ved det, for han var klar over, at han havde vanskeligt ved at indordne sig under en Partidisciplin. I 1895 lod han sig dog vælge til Folketingsmand i Slagelse-Kredsen, og kort efter at han var kommet ind paa Rigsdagen, tog han Initiativet til Dannelsen af Venstrereform-Partiet. Han maatte ganske naturligt staa ret isoleret, egentlige Meningsfæller havde han vel ikke, og han var altid meget selvstændig i sine Opfattelser. Det kunde derfor ikke undgaas, at han kom i Modstrid med sit Parti i en Række forskellige Sager, og de 5—6 Aars Rigsdagsvirksomhed blev sikkert en Skuffelse for ham. I 1901 lod han være at søge Genvalg til Folketinget. Siden da tog Peschcke Kæedt ikke direkte Del i det offentlige Liv, men hans Indlæg i Dagens Debat blev ikke færre. Hans Artikler blev altid læst med Interesse; han

var en Ener, en Mand der ikke lod sig sine Anskuelser diktere af andre. Han havde forskellige Tillidshverv som Medlem af Bestyrelser og Repræsentantskaber, men passede iøvrigt sin Forretning, som han meget selvstændig ledede og som stadig gik fremad.

Konsekvent var han til det yderste. Han var vel nok en af de mest retlinede Forretningsmænd, der har levet her i Danmark og han ledede sin Forretning efter de Principper og efter de Ideer, som han nu engang gennem hele sit Liv havde gjort sig til Talsmand for. Saa kom Verdenskrigen og vendte op og ned paa alle Begreber. Det var en underlig Skæbne for denne dygtige og hæderlige Forretningsmand, der meget heftigt havde protesteret mod Regeringens — hans gamle Venners — Restriktionspolitik under Krigen, at han selv skulde blive Offer for en af de mange Bestemmelser, der i disse Aar blev indført, saaledes at han i 1919 blev idømt en stor Bøde for Overtrædelse af Kædehandels-Forordningen. Sit Standpunkt til Handelsforordningerne og sin Forretningsførelse under Krigen forsvarede han i de to Skrifter »Strejflys« og »Det radikale Tvangsstyre«. Der var naturligvis ikke et Menneske, der opfattede Peschcke Kødte som »Krigsforbryder« i den Forstand, og det skete satte ikke den mindste Plet paa hans Ære som Forretningsmand, men for bestandig gjorde Krigen det forbi mellem Peschcke Kødte og hans gamle Venner. Han mente, at han havde levet efter de Anskuelser, som han fra sin tidligste Ungdom havde forfægtet, og at det var de »andre«, der havde svigtet disse Idealer. Han blev uden Tvivl i disse Aar bitter over at se den Vej, Udviklingen gik, og han følte sig mere ensom end tidligere. Han var aldrig en Mand, der gik i Flok, og intet Parti kunde nogen Sinde helt tage sig ham til Indtægt.

Efterhaanden blev han en gammel Mand. Maaske var Tiden løben fra ham, og alligevel, han havde et sjældent klart Blik for alle Foreteelser. Selv efter han var fyldt de 80, fortsatte han sin Skribentvirksomhed og udsendte Bogen »Liberalismen og Socialdemokratiet«. Ogsaa sin Forretning passede han langt op i Aarene. Han tog hver

Dag ind fra sin Villa i Charlottenlund til Forretningen paa Købmagergade, og det varede længe, før Aarene formaaede at kue denne gamle Kæmpe. Det var egentlig først, efter at hans Hustru var død, at han ligesom trak sig tilbage fra Livet. De sidste Par Aar levede han meget stille og tilbagetrukket; langsomt ebbede Kræfterne ud, og han døde saa næsten 84 Aar gl. i Maj Maaned 1929.

Andreas Peschcke Køedt staar indenfor dansk Erhvervsliv helt isoleret. Han blev allerede i sine yngre Aar betegnet som Ridderen »sans peur et sans reproche«, og han opfattede sig hele Livet som en Forkæmper for de Ideer, han i de tidlige Ungdomsaar i England var blevet Tilhænger af. Han var en gammel Stridsmand, en af de store ædle Skikkelser, som enhver Stand kan være stolt af at have i sin Midte.

HOLGER PETERSEN
1843–1917

Polykarpusson

TUNG af Ydre og tung af Væsen, knudret som en gammel Eg var Holger Petersen. Ikke en Mand, der anglede efter Popularitet, en rigtig Købmand af den gamle Skole, saadan tegner sig Billedet af ham. Man fik ikke umiddelbart Sympati for ham, han havde sine egne stejle Meninger og brød sig ikke om andres Dom. Men han staa ualmindelig fast og klart i en Tid, hvor meget var udflydende.

Holger Petersen var født 9. Juni 1843 paa »Laagegaard« ved Vejle, Søn af Proprietær H. V. Petersen. Faderen døde tidligt, og Moderen sad tilbage i smaa Kaar med en stor Flok Børn. Ogsaa hun døde tidligt. Holger kom til København, i Huset hos en Onkel, der var Manufakturhandler, og blev sat i Maribos Realskole; da han var færdig med sin Skolegang, blev han straks Forretningsmand. Han deltog som Frivillig i Krigen 1864, rejste derpaa nogle Aar som Handelsrejsende og etablerede sig i 1868 som Manufakturhandler i København.

Forretningen voksede hurtigt og kunde 10 Aar efter udvides med en Fabrik. Adskillige Aar senere, da han var blevet aktiv Politiker, udtalte han sig i Landstinget om sine Bevæggrunde til denne Udvidelse af Forretningen. Han sagde: »Naar jeg blev Industridrivende, var det netop, fordi jeg som Købmand følte mig ubehagelig berørt ved, at jeg skulde forskrive mine Varer fra Udlandet, skønt det var Varer, som sikkert i adskillige Tilfælde kunde produceres herhjemme.« Hans Antagelse slog til, Fabriken trivedes overmaade vel og udvidedes snart

til ogsaa at omfatte Farveri og Knapfabrik, der fik Filialer i Malmø og Stockholm.

Holger Petersen interesserede sig stærkt for sin Stand, blev Formand for »Foreningen for unge Handelsmænds Uddannelse« og for Industriforeningens Industriudvalg. Hvad der særlig fortjener at nævnes er, at han blev en af Købmandsskolens bedste Støtter. Hans Arbejdskraft blev ogsaa taget i praktisk Tjeneste, idet han blev Formand i »Foreningen af københavnske Manufakturisters Akkord- og Konkursafdeling«. Ogsaa Politik interesserede ham. Han var overbevist Konservativ, en varmhjertet Patriot og blev af det daværende Højreparti sat ind i Landstinget. Ogsaa paa andre Omraader udviste han et stærkt Initiativ; han satte overordentlig meget ind paa Opdyrkningen af den jyske Hede, var Formand for Plantageselskabet »Steen Blicher« og for »Myremalmsplantagen«, og han udfoldede en stor Virksomhed for Indkøb og Opdyrkning af Hedearealer.

Landstingmand blev han i 1898. Som saadan var han meget konservativ. Bekendt er, hvordan han forsvarede Børns Anvendelse i Fabrikker; det vilde være bedre, mente han, at de kom ind under en Fabriks Tugt og Orden, end at de blev Mælkedrenge og Bydrenge. Men Sporene fra tidligere Tid skræmmede, og Udviklingen paa dette Punkt gik ham imod. Han var en hidsig Modstander af Salget af Dansk Vestindien, han var Ny-Højremand, og hans Ord havde altid Vægt i Landstinget. Han var en Mand, der byggede paa Realiteter. For hans Parti var det af overordentlig Betydning at have denne fremtrædende Erhvervsmand som Repræsentant for Rigsdagen.

Men det, der først og fremmest skal fremhæves, er hans Arbejde for de Virksomheder, han havde skabt. »Det er mit Maal at være med til at fremme dansk Erhvervsliv,« har han Gang paa Gang udtalt. Forretningen var begyndt smaat; der blev slidt haardt i det, og heldigvis var det gode Tider for Landet, hvad ogsaa han fik at mærke. Da han startede sin Fabrik, oprettede han den sammen med sin Broder John

Petersen, og den blev et naturligt Led i hele hans Virksomhed. Han blev faktisk derigennem den første, der slog til Lyd for dansk Arbejde, og Betydningen af at bruge dansk Arbejde, længe før denne Bevægelse tog Fart med Dannelsen af den senere Landsforening. Fabriken var ligesom Forretningen til at begynde med yderst beskedent. Først lejede Firmaet nogle Lokaler i St. Kongensgade, siden flyttede Fabriken til Kastelsvej, og efterhaanden kom Ordreerne ind. Det var hovedsagelig Baand og Bændler, der fabrikeredes. Efter nogen Tids Forløb kunde man opføre egen Bygning, det store Fabriksanlæg paa Tagensvej. Da der var gaaet nogle Aar, beskæftigede Fabriken over 300 Arbejdere, og en Mængde andre Artikler blev taget op, ikke alene Baand, men ogsaa forskellige Slags Lidser, Kraveindlæg, Elastiker og Gummibaand, Stofknapper o. s. v. Endvidere omfattede det et Uldgarns-Spinderi og Farveri. Det blev ikke ved Fabriken i København, snart anlagdes ogsaa en Fabrik i Malmø, og i Stockholm aabnedes en Forretning, der efter nogle Aars Forløb beskæftigede over 50 Mennesker. Til Fabriken i Malmø er knyttet 250 Arbejdere og Arbejdersker. I Hovedsagen tilvirkes der de samme Artikler som i København, men desuden særlige Specialiteter, f. Eks. Blonder og Metalknapper. Alt koncentrerede sig dog og koncentrerer sig stadig om selve Hovedkontoret paa Købmagergade i København, hvorfra Virksomheden havde sit Udspring.

Gennem Ejendommens fire Etager strækker sig Holger Petersens egne Kontorer, over 200 Mennesker er beskæftiget her, og mere end nogen anden forstod Holger Petersen at bringe de to Sider i sin Virksomhed i nær Kontakt med hinanden: Grosserer og Fabrikant. Tit har disse to Mænd modstridende Interesser, men hele Holger Petersens Forretningsliv gik ud paa dette at forene de to Interesser. Det lykkedes ham fuldt ud. Fabrikanten gør sit Arbejde med at fremstille Varerne, og Grosserereren sit med at sælge dem. Det er saa lige til at finde de store Linier i dette Virke. Men for den enkelte kan det tit

falde vanskeligt. Holger Petersen forstod det tilbunds. Han skabte Liv omkring sig, og det blev en mægtig Virksomhed, han efterhaanden kunde se sig selv som Leder af.

Til det sidste fulgte han interesseret med i alt den store Forretning vedrørende. Han var den fødte Handelsmand, og der var noget harmonisk over den Maade, han byggede sin Tilværelse op paa. Hvad han har skabt, staar paa solide Fødder. Hans Efterfølgere har et godt Grundlag at bygge videre paa.

Det var hans Slægtninge, hans Brødre og Brodersønner og flere, der førte og nu fører Forretningen videre. Selv oplevede Holger Petersen at se en blomstrende Virksomhed rejse sig. Han kunde ligesom frem føle det gro om sig. Det er karakteristisk for ham, at det Arbejde, der udenfor selve Forretningen optog ham mest, var Hede- dyrkningen. Han forstod, og han var sig sin Betydning bevidst, at han havde givet et godt Eksempel til de unge Handelsmænd, hvis Fremtid han tog sig af ved enhver Lejlighed. Han var ikke blødsøden, ikke sentimental i sin Hjælp til andre, men han hjalp.

Han blev en stor Mand — en betydelig Forretningsmand, en agtet Politiker, en af dem, der fyldte, hvor han viste sig. Han havde endnu ikke resigneret, havde ikke lagt op, da Døden pludselig indhentede ham en Sommerdag i 1917. En Forgrundsfigur i dansk Erhvervsliv forsvandt med ham.

MADS RASMUSSEN
1856–1916

M. Damsgård

I Foraaret 1911 vakte det store Gruppebillede, som Peter Hansen havde malet i Anledning af Faaborg-Museets Indvielse, betydelig Opmærksomhed paa »Den frie Udstilling« i København. Indtil da havde sikkert kun de færreste haft nogen klar Forestilling om det Kunstcentrum, Mads Rasmussen var ifærd med at skabe i Faaborg, men nu saa man en Kreds af Mennesker, Malere, Forfattere og Kunsthistorikere slutte Kreds om den fynske Matador. En stor, bred, jovialt udseende Mand, om hvem man vidste, at han havde tjent sig en Formue paa en Konserves- og Frugtvinsfabrik i Faaborg og nu var flyttet til København som Direktør for en Sammenslutning af forskellige Konservesfabriker. Det maatte aabenbart være en lidt ualmindelig Konservesfabrikant. Der kom nu en Tid, hvor man hvert Øjeblik talte om det fynske Museum. Der blev talt om »Fynboerne«, der dannede Skole, og som Mads Rasmussen allesammen hjalp frem. Der blev talt om, at Fornyelsen indenfor dansk Kunst netop skulde komme fra de Malere, der sluttede Kreds om Mads Rasmussen. Snart meddeltes det, at der var købt Billedhuggerarbejder til Museet af Kaj Nielsen, der netop i disse Aar var ved at arbejde sig frem, saaledes at han inden længe stod som Danmarks største geniale Billedhugger. Han var endnu ganske ung og havde haft meget at kæmpe imod, men Mads Rasmussen havde været ham en uundværlig Støtte. Kort efter fik man at vide, at Kaj Nielsen havde faaet til Opgave at forskønne Faaborg

Torv med den siden hen meget omtalte og ikke af alle beundrede Ymers Brønd. Nogle Aar senere udstillede Kaj Nielsen ligeledes Kolossal-Statuen af Mads Rasmussen, Faaborg-Museets Skaber, den store Mæcen. Ideen til Faaborg-Museet havde Mads Rasmussen faaet af sin Broder, den udmærkede Odense-Overretssagfører Jens Rasmussen, og han fik i levende Live al mulig Anerkendelse for den Indsats, han herigennem havde gjort for god dansk Kunst. Syberg og Johannes Larsen, Karl Schou, Peter Hansen, Poul S. Christiansen, Jens Birkholm, Sigurd Swane og mange flere, alle de nye Navne, der var begyndt at faa Betydning i dansk Kunst, knyttedes mere eller mindre fast til den fynske Kunstnerkreds, og flere af dem fik store Bestillinger. Det var en betydelig Virksomhed, Mads Rasmussen her udfoldede. Museet, som han opførte, lod han bygge af en af Tidens bedste yngre Arkitekter, Carl Petersen, og det blev ikke blot for Faaborg en Seværdighed, men hele Landet over talte man om dette Museum.

Man begyndte at interessere sig for Alvor for denne Mand, der havde skabt det smukke Museum og vist en saadan Interesse for virkelig god Kunst. Der maatte være noget usædvanligt ved ham. Unægtelig, Mads Rasmussen var ikke som Fabrikanter er flest.

Mads Rasmussen var født den 9. Juli 1856 i Stegsted paa Fyn, hvor hans Fader var Teglværksejer. Efter at have faaet en ret beskedent Uddannelse i Skolen skulde han tage fat paa Handel. Han syntes ikke, der var Plads for ham herhjemme, og han tog derfor i en ganske ung Alder til Amerika. Opholdet i U. S. A. fik den allerstørste Betydning for ham. Han fik Plads paa forskellige store Konservesfabriker i Chicago og andet Steds, og han lærte meget, ikke mindst af det amerikanske Tempo. Men han saa ogsaa, at hans Fremtid ikke laa i Amerika. Han blev dog derovre i adskillige Aar og satte sig ind i alle Enkeltheder vedrørende Konservesfabrikation. Paa dette Felt var man i Danmark paa det Tidspunkt ret langt tilbage, og det var mange nye Ideer og Forsøgsmetoder, han kom tilbage til Danmark med. Han begyndte meget smaat. Han anlagde en lille Fabrik for de Sparepenge.

han havde med fra Amerika, i Nærheden af sin Fødeby Stegsted, men nogen Tid efter flyttede han til Faaborg, hvor han i 1889 aabnede den Konservesfabrik, til at begynde med et Andelsforetagende, der senere skulde gøre hans Navn bekendt. Han havde ikke mange til at hjælpe sig, men efter et Par Aars Forløb søgte og fik han Støtte fra Landmandsbanken. Der var mange Vanskeligheder at overvinde, Fabriken gik ikke altid lige godt, og undertiden saa det ud, som det hele skulde falde sammen. Men Mads Rasmussen holdt stædigt ud; han drev nu Fabriken for egen Regning og blev efterhaanden en holden Mand. I Faaborg begyndte man at regne med ham, lidt efter lidt kom han til at spille en Rolle i Byen. Han var i en Aarrække Byraadsmedlem, Medstifter af og Formand for Faaborgkredsens Venstrevælgerforening og Medlem af Direktionen for Odense—Nørrebroby—Faaborg-Banen.

Han forstod, at det gjaldt om at faa etableret en Sammenslutning indenfor Konservesindustrien. I København fandtes paa den Tid af Virksomheder af virkelig Betydning indenfor denne Branche ikke stort andre end I. D. Beauvais' Fabriker, der var blevet grundlagt for en Menneskealder siden af en indvandret Franskmand, der havde skabt en Virksomhed af stor Betydning. Der blev nu indledet Forhandlinger med Beauvais' Fabriker, og i 1906 blev Mads Rasmussens og Beauvais' Virksomheder sluttet sammen med Mads Rasmussen som Direktør. Han flyttede selv til København og han var fra nu af indtil Aaret før sin Død, da han paa Grund af Sygdom maatte trække sig tilbage, Eneleder af den store Sammenslutning, der hurtigt, takket være Mads Rasmussens Energi og mange nye Ideer, voksede stærkt. Det var Fabrikation af Konserves, Frugtvine, Marmelade o. s. v., og Mads Rasmussen blev i disse Aar, ikke mindst som Følge af sin Virksomhed i Faaborg med Oprettelsen af Museet, en meget omtalt Mand.

Ogsaa i København kom han til i større Omfang at deltage i det offentlige Liv. En kort Tid var han Formand for Venstreklubben, og han hørte til den Kreds, der stiftede og finansierede Dagbladet »Riget«.

men han trak sig snart tilbage fra al offentlig Virksomhed og koncentrerede sig om den Forretning, som det i meget betydelig Grad lykkedes ham at drive frem. Mads Rasmussen blev en efter danske Forhold formuende Mand, og han var ikke bange for at hjælpe. Adskillige Kunstnere kan udelukkende takke ham for, at de kom over de vanskelige Aar, hvor de havde allehaande Besværligheder med at vinde frem. Mads Rasmussen sparede aldrig sig selv. Han havde fra sin tidligste Ungdom været vant til at tage haardt fat, og hver Dag var han optaget fra Morgen til Aften af sit Arbejde paa Fabriken.

Amerikaopholdet prægede ham Livet igennem; det var derovre han havde faaet sine Impulser, det var der, han var blevet klar over, hvordan han skulde lægge en Fabrikation an i Danmark, og selv om alt langt fra var gaaet glat for ham, kunde han dog se tilbage paa et meget smukt Resultat af sit Arbejde.

Men Sygdom knækkede denne vældige Kraft. Da han stod midt i sin Virksomhed, var han som selve Billedet paa Sundhed og Styrke, men allerede tidligt mærkede han, at Kræfterne ikke slog til. Det var svært for ham at skulle give op, men han blev tvunget til det, og i 1915 trak han sig tilbage fra sin Ledelse af Fabriken. Han var da en dødsmerket Mand. Han levede endnu et Aars Tid, og døde Aaret efter, endnu ikke fyldt 60 Aar, opslidt og træt. Men den Virksomhed, han havde givet Liv, blomstrede videre og er stadigvæk gaaet fremad, saaledes at den nu staar som et af Danmarks betydelige industrielle Foretagender. Dog vil først og fremmest Faaborg-Museet og hans ene-staaende Mæcen-Gerning bevare hans Navn.

P. P. RECHNITZER

1842–1921

J. Schnitzer

ALBORG har altid haft Ry paa sig for at være en ualmindelig driftig By, og talrige store Handelshuse er opstaaet her i Tidens Løb. Som oftest har de store Forretninger haft Tilknytning til Søen, det har været en kombineret Kul-, Korn- og Foderstofforretning i Forbindelse med Dampskibsrederi. Aalborg har haft mange store Forretningsmænd, Dynastier paa samme Maade som Odense. Der har først og fremmest været Lederne af de store Tobaksfabriker, Familien Obel, endvidere Konsul Kragelund, Strøyberg'erne, Georg Bendtzen, de forskellige Ledere af de mange Cementfabriker o. s. v. En af Aalborgs store var Konsul Rechnitzer.

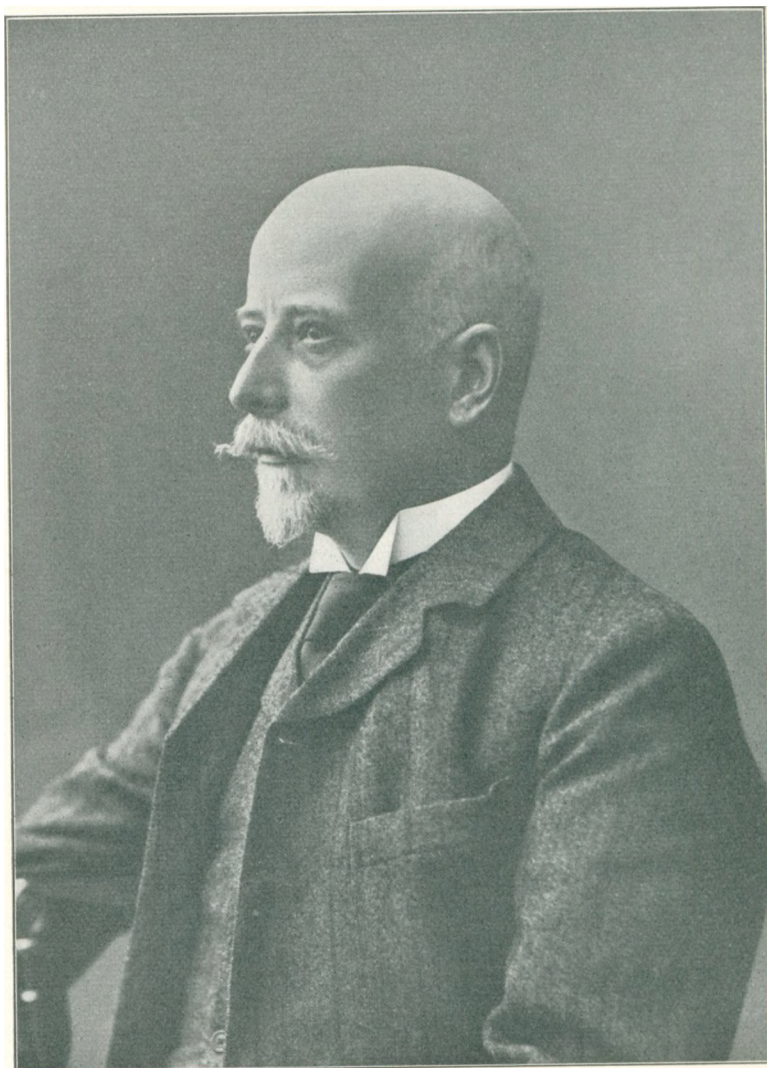
P. P. Rechnitzer var født den 27. December 1842 i Store Andst ved Kolding, hvor hans Fader var Strandkontrolør. Allerede som ganske ungt Menneske kom han til Aalborg som Lærling hos Mæglerne Kofoed & Søborg, og derefter var han uafbrudt indtil til sin Død knyttet til Aalborg, i hvis Erhvervsliv han paa mange Maader kom til at gøre en betydelig Indsats og spille en dominerende Rolle. Han begyndte tidligt, allerede 1863, at drive Agenturforretning for egen Regning, 1866 etablerede han sig som Grossist, og næste Aar blev han Dampskibsekspeditor og fik efterhaanden oparbejdet en stor Forretning i Assurance og Speditions-Branchen. Rechnitzers Interesser var af alsidig Art, gjaldt saavel Handel som Søfart, og en stor Del af Aalborgs industrielle Foretagender har nydt godt af hans Bistand. Han var fak-

tisk med til at bringe Aalborg frem fra en jævn Provins^s til en betydningsfuld Storby.

Han var saaledes Medstifter af »Nordjyllands Dampskibsselskab« 1874, af »Aalborg Telefonselskab« 1884, »Aalborg Svineslagteri« 1885, »De forenede Textilfabriker«, »Aalborg Hypothekforening« og »Aalborg Aktiebryggeri« o. m. a. En Mand, der tidligt viste sig saa ivrig og heldig i Arbejdet for de lokale Virksomheder, kunde ikke undgaa at blive omtalt og faa Navn rundt om i Landet. Indenfor Søfartskredse blev Rechnitzer snart en meget kendt Mand. Han blev saaledes i 1895 Formand for »Dansk Sejlskibs-Rederiforening«, endvidere var han Medstifter af »Fællesrepræsentationen for dansk Skibsfart« og Medlem af Arbejderforsikringsraadets Søfartsafdeling.

Hans Autoritet blev stor i Aarenes Løb, og hans Erfaring ligesaa. Den Uddannelse, han havde faaet, havde i bedste Forstand været altsidig, været af den Art, som har ført mange af Landets Provinskøbmænd frem i første Række, hvad enten de slog sig ned i København, eller foretrak at blive i de Byer de stammede fra, eller hvor de havde faaet deres Uddannelse. Som en saadan Matador for Aalborg maa Rechnitzer ses. Han var naturligvis som Købmand af den gamle Skole, men hans Initiativ var til enhver Tid vaagent. Aalborg By lagde til det sidste stærkt Beslag paa ham. Tre Gange var han Byraadsmedlem, han var Formand for Aalborg Handelsforening, og han var Konsul for en Række forskellige Lande. Udadtil blev han eet med sin By. Han var en god Lokalpatriot og forsvarede ved mange Lejligheder sin Bys Interesser. Han levede et langt og tilsyneladende lykkeligt Liv og døde 79 Aar gl. i 1921. Ikke blot i selve Aalborg, men overalt i Danmark anerkendte man ham som en af de Mænd, der havde gjort mest for den By, som han gennem hele sit lange Liv havde været knyttet til.

E. V. SCHOU
1866–1925

E. Lohm.

EN hel Række Sønner, der alle vandt sig et udmærket Navn, for fleres Vedkommende baade i Danmark og England, udgik fra det gamle Officershjem, Oberstløjtnant Th. V. Schous. Fem Sønner var der, hvoraf nu kun den ældste, H. H. Schou, den tidligere Direktør for »Atlas«, lever. De andre var Landbrugskonsulent Rudolf Schou, der sin meste Tid virkede i England, Professor ved Polytek-nisk Lærestanstalt Erik Schou, cand. polyt. Wilhelm Schou, Ejer af Gl. Antvorskov, og Einar Schou, der i adskillige Aar var Leder af Otto Mønstedes Margarinefabriker i England. Einar Schou — eller som han oftest kaldte sig E. V. Schou — blev den kendteste af alle Brødrene; som Schou, Palsgaard, blev han landskendt som en frem-ragende Forretningsmand og stor Filantrop.

E. V. Schou var født den 15. Januar 1866. Han kom i Handelslære i Aarhus, da han var 16 Aar gl., og tidligt fik Otto Mønsted Øjnene op for, hvad der boede i den unge Mand. Schou havde fra sine ganske unge Aar Forbindelse med den daværende Aarhus-Matador, der netop paa det Tidspunkt, da Schou begyndte sin Handelsuddan-nelse, havde anlagt Danmarks første Margarinefabrik.

Fra Aarhus kom E. V. Schou til Hamburg, hvor han i to Aar fort-satte sin Uddannelse, og endelig i 1888 til London, hvor han hurtig følte sig hjemme og kom til at spille en overordentlig betydelig Rolle. Danmarks Landbrugseksport til England var i disse Aar i rivende

Udvikling. Danske Forretningsmænd slog sig ned i London, og der blev agiteret kraftigt for det danske Smør, Flæsk og Æg. Det var derfor ikke saa lige en Sag med Margarinen. Striden hjemme mellem Margarineindustrien og Landbruget var forsaavidt nu blevet bilagt, men samtidig var Margarineeksporten fra Danmark blevet forbudt. Otto Mønsted maatte saa selv fabrikere Margarinen i England. Han anlagde først en Fabrik i Godley ved Manchester, og til denne blev Schou knyttet, først som Bestyrer, men allerede Aaret efter, i 1889, da han kun var 23 Aar gl., som Direktør. Det blev nu ham, der kom til at gøre det store Pionerarbejde baade i Godley og siden for Fabriken, der blev anlagt i Southall ved London, og det varede ikke længe, inden det var blevet et overordentlig omfattende Foretagende. Schou var en sjælden energisk Mand, glimrende Fabriksleder og samtidig en af de dygtigste Forretningsmænd, der har virket i England som Danmarks Repræsentant. Sammen med den senere Generalkonsul i London, Valdemar Faber, der gjorde et stort Arbejde for danske Landbrugsprodukter, stod han i første Række som banebrydende dansk Forretningsmand. Produktionen i Southall-Fabriken steg Aar for Aar, og saa stor Betydning fik den efterhaanden, at den tilsidst leverede Trediedelen af al den Margarine, der forbrugtes i England. Siden kom Forbindelsen med »Maypole«, og den oprindelig danske Fabrik gled efterhaanden over paa engelske Hænder. Men det var efter Schous Tid. Det var ham, der havde arbejdet Fabriken op. Han havde ikke kunnet undgaa at blive en, selv efter engelske Forhold, meget velstaaende Mand, men han følte sig stadig nær knyttet til Danmark. I 1908 købte han af den norske Baron Wedell-Jarlsberg Herregaarden Palsgaard i Jylland. Ved Siden af at være en dygtig Forretningsmand var han Kemiker, og han opfandt bl. a. »Palsgaard-Emulsionen« til Forbedring af Margarine-Tilvirkningen, ligesom han indrettede et stort moderne udstyret Laboratorium paa »Palsgaard«. Her tog han sig tillige energisk af Landbruget.

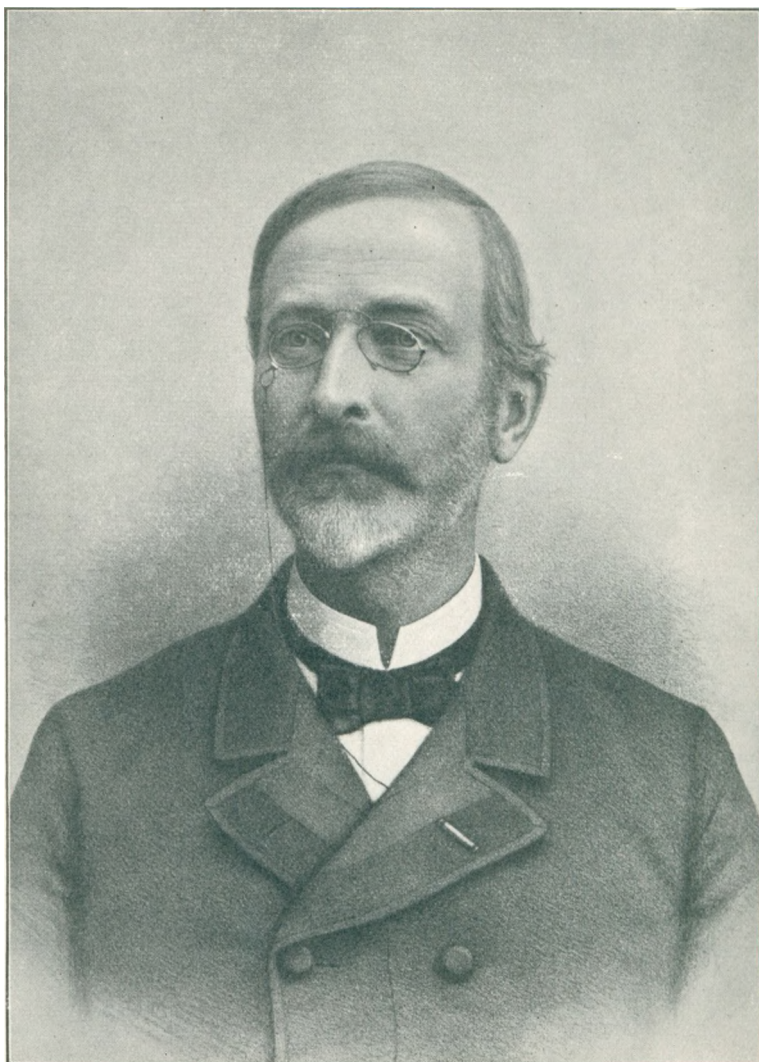
I næsten 24 Aar virkede Schou i England og blev derovre til 1912.

Paa det Tidspunkt tog han blivende Ophold i Danmark, paa »Palsgaard«, og han øvede nu en storstilet filantropisk Virksomhed. Han var en meget nationaltinteresseret Mand, og han blev derigennem den egentlige Arrangør af de store Veteranfester. Han købte Fregatten »Jylland«, som han i flere Aar havde liggende ved Juelsminde, hvor han ogsaa byggede en Kirke.

Blandt danske Pionerer i England var E. V. Schou en af de første, og hans Navn vil altid have en god Klang derovre. Siden er mange fulgt efter. Her skal først og fremmest nævnes Grundlæggeren og Lederen af »Danish Bacon Company«, Direktør Charles Hansen, der nu aarlig aftager for 200 Millioner Kroner dansk Bacon til England, og som har udført et eminent Arbejde for vor Landbrugsekspert til dette vort vigtigste Marked. Endvidere Valdemar Graae, der i en Aarrække var knyttet som Direktør til »Maypole«, ligesom en anden af de fremragende Danskere, Direktør Oluf Michelsen. Endelig i de senere Aar, Direktør F. Krøyer-Kielberg, der har skaffet det af ham ledede Firma »The United Molasses Company« en fremragende Position indenfor Verdenshandelen.

Danske Pionerer i England er et helt Kapitel for sig, og blandt disse Mænd har Schou hævdet sig smukt. En bekendt Englænder har saaledes udtalt, at E. V. Schou var den Mand, der havde gjort mest for den engelske Arbejder. Han var her en virkelig Foregangsmand, idet han var den første Arbejdsgiver i England, der gjorde Arbejderne til Aktionærer i sin Virksomhed. Paa hans Initiativ blev der i Southall opført en »entertainment hall« for Arbejderne paa Fabrikken. Her fandtes Bibliotek, Teater, Musikstue, Opholdsværelse o. s. v. Udenfor Bygningen anlagdes Fodbold- og andre Sportspladser, saaledes at Arbejderne kunde tilbringe deres Fritid paa en baade opbyggelig og fornøjelig Maade her. Han var en af de Mænd, der forstod, at Rigdom forpligtede. Han havde haft et haardt Arbejde i England, og ligesom sine tre Brødre døde han tidligt, kun 59 Aar gl., i 1925.

PHILIP SCHOU
1838–1922

Peter Schou

DET var Udstillingen i 1888, der for Alvor slog Philip Schous Betydning fast, saavist som den først og fremmest var hans Værk. Denne mærkelige Udstilling, som der endnu saa mange Aar efter gaar Frasagn om, dette det første synlige Bevis overfor Omverdenen paa, hvad Danmark økonomisk formaaede at løfte, denne Udstilling var det, der mere end noget andet gjorde København til en Storstad.

Selve Udstillings-Tanken laa saa snublende nær; der havde for Erhvervslivet været en Aarrække Pusterum, hvor det havde haft Lejlighed til at udfolde sig, og det var derfor ganske naturligt at benytte det Sammentræf af Mærkedage i Danmarks Historie og det dermed forbundne forøgede Liv til at holde en Art Revy over de sidste Frembringelser. Philip Schou var Manden. Han havde allerede da gennem sin Ledelse af »Alumina« og siden »Den kongelige Porcelainsfabrik« forlængst dokumenteret, hvad han duede til.

Philip Schou var født i Slagelse 10. Juli 1838 som Søn af Købmand Hans Henrik Schou. Efter at han var blevet Student fra Sorø og havde taget Filosofikum, gik han paa »Polyteknisk Lærestalt«, som han forlod som Ingeniør. Læreaarene var dermed forbi, og han skulde søge at faa en Livsstilling. Det varede en Tid, inden han faldt til Ro i en Virksomhed, der passede for hans Evner. Han prøvede, om Faderens Stilling som Handelsmand skulde have givet ham Tilbøjelighed for denne Levevej, og han etablerede sig i Bissrup ved Holstein-

borg; her havde han en Forretning, som han drev i nogle Aar, men han fandt næppe Tilfredsstillelse deri. Landkøbmand var næppe heller det, Philip Schou var skabt til. Han forlod Danmark en Tid, vendte hjem igen og gjorde sine Ingeniørkundskaber frugtbringende i praktisk Arbejde. 30 Aar gl. var det, som havde han fundet sin Plads. Han indtraadte i 1868 som Medbestyrer i Fabriken »Alumina« paa Christianshavn. Denne Fabrik var oprindeligt udelukkende baseret paa Fremstilling af Fajance. Den var i god Drift, da Schou traadte til, men med ham som Leder voksede den stadig. Pladsen blev for kneben, og han flyttede snart Fabriken ud til større og mere moderne Lokaler paa Frederiksberg. Efterhaanden blev det for meget for en enkelt Mands Midler. Fabriken blev omdannet til et Aktieselskab og kunde med Schou som administrerende Direktør stadig notere Fremgang. Den udvidedes uafbrudt. Den største Udvidelse kom, da Aktieselskabet købte »Den kongelige Porcelainsfabrik«, denne gamle, tidligere saa berømte Virksomhed, der i adskillige Aar havde ført en hensygnende Tilværelse, men som Philip Schou saa, der var store Muligheder for at bringe paa Fode igen. Det blev Philip Schou, der skabte »Den kongelige Porcelainsfabrik«s enestaaende Position, dens Verdensberømmelse.

Paa det Tidspunkt var Philip Schou Formand for Industriforeningen og for »Fællesrepræsentationen for Haandværk og Industri«, Bestyrelsesmedlem i »Det tekniske Selskab« o. s. v. Endvidere var han ved Valget i 1881 blevet Medlem af Folketinget, hvor han paa Halls tidligere Plads optraadte som udpræget Højremand. Han havde ganske utvivlsomt Interesse for Politik, men da han begyndte Arbejdet for »Den kongelige Porcelainsfabrik« for Alvor, opgav han sit Rigsdagsmandat for helt at hellige sig sin nye Gerning. Philip Schou samlede sin fulde Kraft om en enkelt Sag. Han blev faktisk den danske Kunstindustri Pioner, og han skabte et Mønster for sit Lands kunstindustrielle Frembringelser. Han begyndte med personlig at lede Fabrikens Bygning og Indretning. Her kom det ham til gode, at han var uddannet som praktisk Ingeniør. Særlig interesserede han sig for

Brændovnene; han skabte en hel ny Konstruktion, der i Tidens Løb paa en glimrende Maade har bestaaet sin Prøve. Dermed var det tekniske i Orden. Den kunstneriske Side af Virksomheden lykkedes det ham paa den bedst mulige Maade at finde Vej for, idet han knyttede Maleren og Arkitekten Arnold Krog som artistisk Leder til »Den kongelige Porcelainsfabrik«, og der er kun en Mening om det Valg, at en bedre Mand kunde ikke skaffes. Fra alle Sider er det anerkendt, at Arnold Krogs Porcelainsdekoration simpelt hen var genial.

Det lykkedes først og fremmest Schou at skabe et Navn for Porcelainet herhjemme. Det gamle Muschel-Mønster førtes tilbage til sin oprindelige Skikkelse og opnaaede derigennem sin tidligere dekorative Kraft. I en Vrimmel af skønne Farver tilvirkedes det berømte københavnske Porcelain, og der findes i dette allerede nu i Tusindvis af Modeller. Paa dette gode, smukke københavnske Porcelain dannedes Fabrikens egentlige Grundlag, men Verdensberømmelsen kom med Luksusporcelainet, Vaser, Platter og deres Dekorering. Her var Arnold Krog den fremragende Leder; han fik i Tidens Løb en Række unge Kunstnere som Elever, og de skabte sammen med ham et Utal af pragtfulde Kunstværker, der er kendt i Danmark og for manges Vedkommende Verden over. Det er ikke mindst fra Japan, han har hentet sit Motivvalg og sin Malemaade, men det er langt fra nogen Kopiering af Japanernes eksotiske Kunst, tværtimod, der er noget typisk dansk over alle de Kunstværker, der er udgaaet fra »Den kongelige Porcelainsfabrik«. Der er de danske Fugle, de danske Blomster, Foraaret og Sommeren og først og fremmest Havet, Bølgerne, som det sig hør og bør for en Fabrik, der fører de tre blaa Bølgelinier som sit særlige Varemærke. Blaa var Farven ogsaa oftest. Fabrikens Kunstnere fremstillede og signerede adskillige enestaaende Arbejder, Unica af høj kunstnerisk Værdi, der er blevet betalt med svimlende Priser. Men det var naturligvis ikke alene Luksusgenstande til Fantasi-priser, Fabriken fremstillede. Paa en særlig Afdeling arbejder en Række Damer og Herrer med Dekorering af Vaser, Skaale o. s. v. og

disse Kunstgenstande fremstilles i et større Antal Eksemplarer og kan for overkommelige Priser erhverves af ethvert Hjem, hvor man har Sans for god Kunst. For Samlere Verden over skabtes der Platter og Vaser, der fremstilledes ved særlige Anledninger, Fødselsdage, Jubilæer o. s. v. Ogsaa »Den kongelige Porcelainsfabrik«s forskellige Dyrefigurer, Isbjørne, Hundehvalpe, Kattckillinger o. s. v. har vundet stor Popularitet.

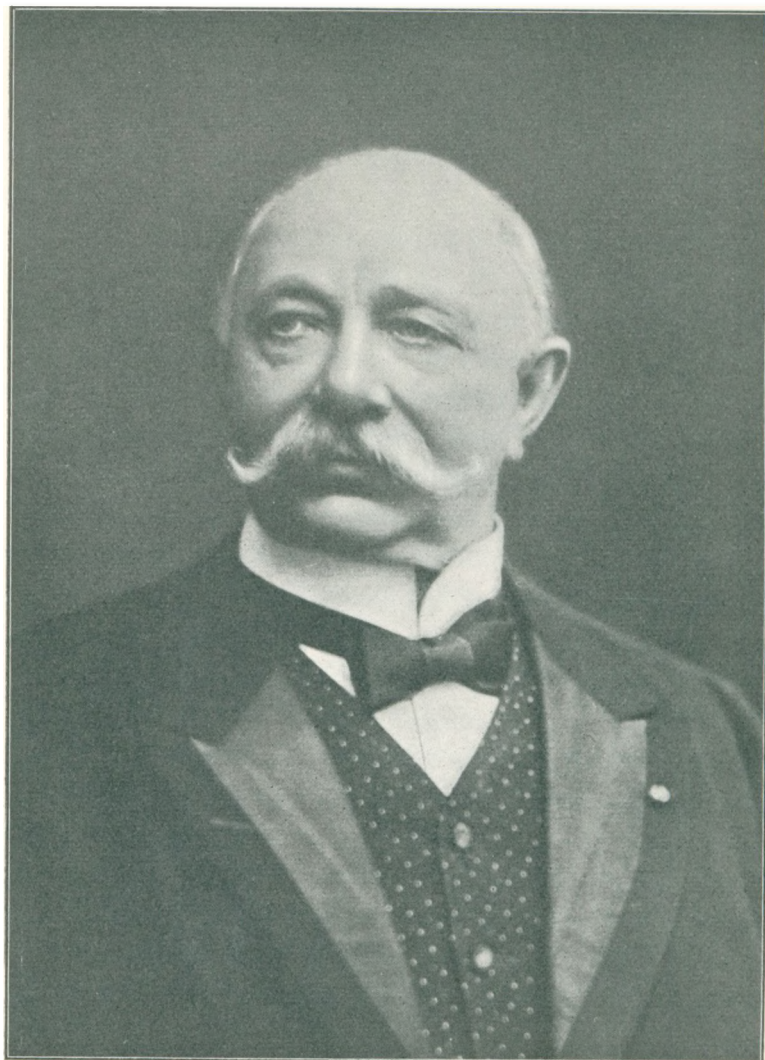
Philip Schou havde sat det som sin Opgave at genrejse den danske Kunstindustri, og han naaede fuldt ud sit Maal. Han skaffede god Kunst til de Hjem, hvor man havde Interesse for det, og han forstod ogsaa at tilfredsstille de kræsneste Kunstkere Verden over. Han opnaaede at se »Den kongelige Porcelainsfabrik« nævnt Side om Side med Sévrès-Fabriken. Kender Udlændinge ikke meget til Danmark, saa har de dog i det mindste hørt om og som oftest set vort berømtelige københavnske Porcelain. Og det er karakteristisk, at naar som helst udenlandske Delegationer eller lignende kommer hertil, ønsker de altid et Besøg paa »Den kongelige Porcelainsfabrik« sat paa Programmet.

I fuldeste Maal lykkedes det Philip Schou at skabe en dansk Kunstindustri. Han er Pioneren fremfor nogen. I 1902 trak Philip Schou sig tilbage fra den daglige Ledelse af Fabriken og blev efterfulgt af sin Svigersøn Frederik Dalgas. Fabriken er blevet fortsat i det gamle Spor, men Grunden blev lagt af Schou.

I ikke mindre end 20 Aar levede Schou endnu og naaede at blive en gammel Mand. Nye Mænd og nye Tider — men Philip Schou fulgte i sit Otium nøje Udviklingen. Han saa, at hans Valg af den kunstneriske Leder havde været rigtigt. Han saa Fabriken vokse og dens Frembringelser vinde stadig ny Anerkendelse. Han havde gjort et smukt Livsarbejde. 1922 døde han, 84 Aar gl., og blev med Rette fra alle Sider hædret som den danske Kunstindustris Fader.

HERMANN STILLING

1843–1925

H. M. Schilling

RANDERS gjorde ham til sin Æresborger. Han var en ypperlig Repræsentant for den gode, glade Haandværker. Han havde Humøret og blev det samlende Midtpunkt, hvor Haandværkere samlede, hvad enten det var for at drøfte deres Stands Anliggender eller til Fest. Han var Forsangeren i et festligt Lag, han var ogsaa den fødte Organisationsmand, opfyldt af levende Interesse for sin Stands Ve og Vel og i Besiddelse af en ukuelig Energi.

Hermann Stilling var født i Randers den 9. Juni 1843 i det gamle Hus, hvor hans Fader var Bager, og hvor han selv i et Par Menneskealdrer drev sit Bageri. Oprindeligt blev Stilling sat til Handelen; han skulde først være Manufakturhandler, siden kom han i Korn- og Føderstof-Forretning, men han vendte tilbage til Bageriet, gik i Bagerlære og overtog i 1870 Faderens Forretning. Den unge Haandværker med de gode Talegaver og det ukuelige slagfærdige Humør, vakte hurtig Opmærksomhed i Borgerskabet, og hans gode Evner blev snart taget i Brug indenfor Randers' Foreningsliv. Som ganske ung blev han valgt ind i Bestyrelsen for Randers Haandværker- og Industriforening. Gennem en meget lang Aarrække var han Foreningens myndige, men elskede Formand, tilsidst Æresformand. I en Aarrække var han Byrådsmedlem, og han havde iøvrigt et Utal lokale Tillidshverv.

Men snart fik Randers ikke alene Lov at drage Nytte af ham; der gik ikke mange Aar, før man overalt i Jylland i Erhvervskredse talte

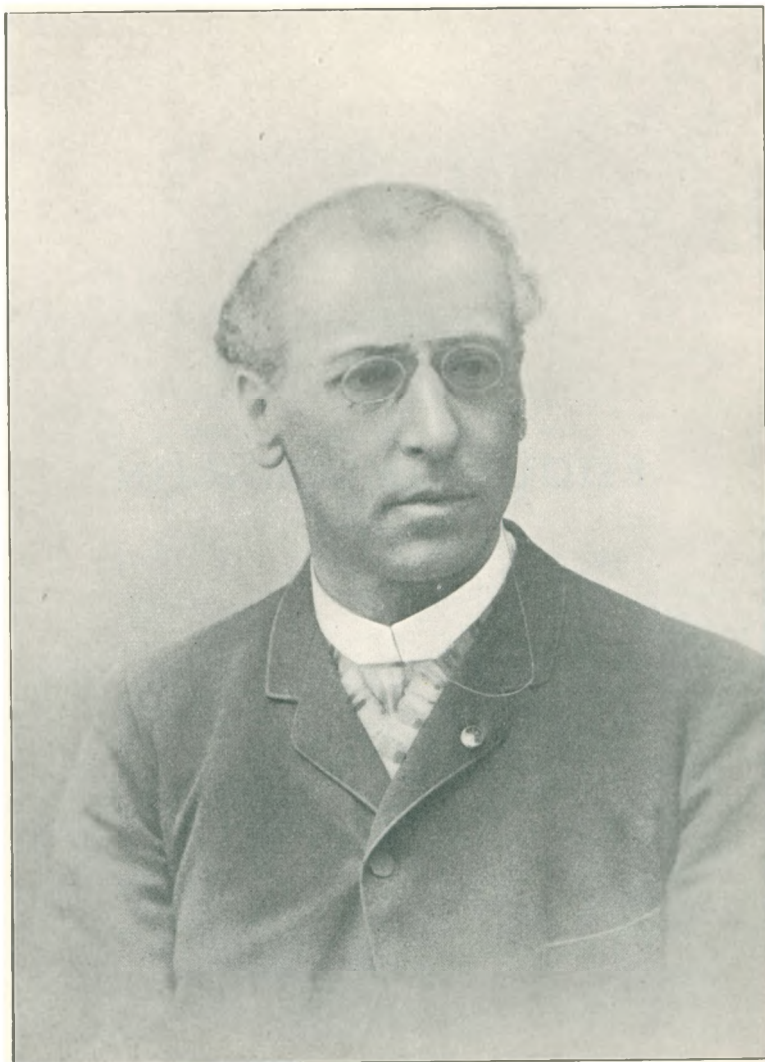
om denne dygtige, slagfærdige Randers-Bagermester. Han var noget helt for sig selv. Han havde alle Standens gode Egenskaber i sig og han forstod at give Udtryk for, hvad der trykkede, hvad der skulde forbedres, og hvad der skulde skabes af Nyt. Store Opgaver udefra ventede. Stilling var stadig i Aktivitet. En Artikel, han i Aaret 1878 skrev i »Jyllandsposten« om Haandværkerforhold, gav Stødet til det første almindelige Haandværkermøde i Horsens og til Dannelsen af »Fællesrepræsentationen for Industri og Haandværk«, af hvis første Bestyrelse han blev Medlem. Hele sit Liv igennem blev han denne sin Ungdomsgerning tro. Han var ikke blot en Slider, han var den ukuelige Optimist, en Lysseer, og hans bestandig gode Humør smittede de Mennesker, han var sammen med. Han har mere end nogen anden bidraget til sin Stands Højnelse i det almindelige Omdømme og til at skaffe den de gode Kaar. En kort Tid efter Axel Meyers Død var han Formand i Fællesrepræsentationen, og indenfor Arbejdsgiverforeningen gjorde han et stort Arbejde. Alene hans Tillidshverv vilde fylde omtrent en Side i en almindelig Bog. Der var ikke den Organisation indenfor det Felt paa Erhvervslivets Omraade, hvor han gjorde sin Gerning, der ikke paa et eller andet Tidspunkt havde haft Bud efter Stilling. Det var hans Personlighed, der gjorde det. Det var saa langt fra store, straalende personlige Egenskaber, men tværtimod den humørfyldte glade danske Haandværker, der skulde have noget ud af Tilværelsen, skulde have et Resultat af en Forhandling, ganske simpelt skulde skabe noget. Han blev som et Enhedsmærke for sit Fag, som han havde været det for Randers til at begynde med. Og siden hen blev han det for dansk Haandværk overhovedet.

I 1872 var han blevet Formand for Randers Bagerforening, 1874 stiftede han den nørrejydske Bagerforening, hvis Formand han var, og senere blev han ogsaa Formand for den danske Bagerstands Fællesorganisation. I 1890 blev Stilling Landstingsmand, og han sad i Rigsdagen i 28 Aar. En udpræget konservativ Mand, en rigtig god gammel Højremand fra Randers. Han blev ved, konsekvent som han

forøvrigt ogsaa var, at kalde sig Bagemester Stilling. Selv om han sikkert langt fra var imod nogen Art af Anerkendelse udefra, ønskede han dog ikke Bagertitlen forandret til en fornemmere klingende. I Politik fik han næppe større Betydning, og her gik Udviklingen andre Veje, end han kunde følge. Han kunde her være ret bornert og havde blot sit Partis Interesser at varetage. Helt anderledes var det, hvor Talen var om hans egen Stand. Han blev Danmarks mest kendte Haandværker, og det blev et Held for Haandværkerstanden i sin Helhed, at den havde ham som Talsmand.

Han levede et langt og lykkeligt Liv og kunde sikkert ogsaa siges at have udnyttet det ham betroede Pund paa bedst mulige Maade. Han fik noget ud af Tilværelsen for sig selv som for sine Standsfæller. Trods det, at Randers paa hans ældre Dage var en socialdemokratisk styret Kommune, vedtog Byraadet dog at gøre den gode gamle Borger og krasse Højremand til Æresborger i Byen, og intet har sikkert glædet ham mere end denne Anerkendelse. 82 Aar gl. døde han i sin Fødeby, mæt af Dage, og blev fra alle Sider hædret som sin Stands første Mand.

EDOUARD SUENSON
1842–1921

P. H. H. H.
63

UDRUSTET som faa begyndte han sin Løbebane, og straalende blev dens Forløb.

Edouard Suenson var Søn af Søhelten fra Helgoland, Admiralen af samme Navn, og blev født i København den 26. Juli 1842. I 1855 blev han Søkadet og gennemgik i Løbet af 6 Aar Uddannelsen til Officer ved Søkadetakademiet i København og om Bord i Kadetskibet. I 1861 blev han udnævnt til Løjtnant i Marinen og gjorde som saadan flere Togter med danske Krigsskibe, dels i nordiske Farvande, dels til Middelhavet, Vestindien og Sydamerika. Da Krigen i 1864 brød ud, var han tjenstgørende i Linjeskibet »Skjold«, der bl. a. deltog i Fægtningen ved Rügen. Efter Fredsslutningen indtraadte Suenson i Begyndelsen af det følgende Aar med Orlov fra Danmark i den franske Marine, og her tilbragte han 3—4 interessante og lærerige Aar, først om Bord i Middelhavs-Flaaden, hvor han bl. a. var med paa Napoleon den 3.'s Rejse til Algier og deltog i de store Flaadestævner i Brest, Porthsmouth og Cherbourg, hvor den franske og engelske Flaade søgte at overgaa hinanden i Magtudfoldelse og Gæstfrihed. Senere var Suenson tjenstgørende paa forskellige franske Skibe i Østasien, hvor han i Cochinkina overværede det sidste alvorlige Oprør af de Indfødte. Derfra fortsatte han til Kina og Japan, hvor han som Adjutant hos den kommanderende Admiral Roze deltog i og blev saaret i den franske Ekspedition, som, for at hævne de stedfindende

Forfølgelser paa Europæere, trængte ind i det for Fremmede tillukkede Korea, erobrede og besatte den befæstede By Kanghoa, men efter forskellige Træfninger med de stridbare koreanske Tropper trak sig tilbage uden egentlige Resultater.

Efter at være helbredet for sine Saar, ledsagede Suenson Admiralen og den franske Gesandt i Kina paa et Besøg til Taikunens Hof i Osaka, der var en By utilgængelig for Europæere, og han fandt i disse Aar rig Lejlighed til at gøre sig bekendt med Forholdene i Kina og Japan. I 1868 vendte Suenson tilbage til Europa og genoptog sin Tjeneste i den danske Marine, deltog bl. a. i et Togt til Shetlandsøerne, Færøerne og Island, hvor han ledede forskellige Oplodninger.

I danske Tidsskrifter og Blade skildrede Suenson sine Indtryk og Oplevelser i de da kun lidet kendte østasiatiske Lande, og disse Skildringer vakte Opmærksomhed. I Slutningen af 1869 henvendte Bestyrelsen for det nystiftede »Store Nordiske Telegraf-selskab« sig til ham for at formaa ham til som dets befuldmægtigede Repræsentant at forberede og organisere dets projekterede undersøiske Telegrafanlæg i Østasien. Selskabet, som i Europa havde 4 Kabler, der forbandt England og Rusland med de tre skandinaviske Lande havde ogsaa erhvervet sig en russisk Koncession paa Anlæg af Telegrafkabler mellem Ruslands Stillehavskyst (Wladivostock) og Kina og Japan. I disse fjerne Lande var Telegrafanlæg ganske ukendt. De fra Europa udgaaede Kabler og Landlinier naaede i Syd kun til Forindien og i Nord til den lille By Kjachta paa Grænsen mellem Sibirien og Mongoliet. Det gjaldt derfor om i Kina og Japan at opnaa den nødvendige Autorisation for Nedlægningen og Landingen af de danske Kabler samt Betingelserne for Oprettelsen af Driften af de dertil knyttede Telegrafstationer. Suenson traadte i »Store Nordiske«s Tjeneste. I 1870 til 1871 opholdt han sig atter i Østasien og mødte kun Velvilje for det danske Foretagende i den engelske Koloni Hongkong. Ogsaa i Japan, hvor han blev støttet af den danske Gesandt, Kammerherre Sick, lykkedes det ham forholdsvis hurtigt at opnaa

Landingstilladelse i Nagasaki af den japanske Regering, ja endog at give Impulser til Etableringen af et indre-japansk Telegrafnet. Langt større Vanskeligheder havde han i Kina paa Grund af Myndighedernes og hele Befolkningens Overtro og Had til de Fremmede og deres Opfindelser. Han renoncerede derfor paa at opnaa Koncession og lod Kablerne udlægge og lande i Smug om Natten ved Shanghai, saaledes at der forelaa et *fait accompli*, da man nogle Maaneder senere aabnede Telegrafkorrespondancen. Nedlægningen og Aabningen af den første Række Kabler mellem Wladivostock, Nagasaki, Shanghai og Honkong fuldbyrdedes i 1870, og da Rusland omtrent samtidig havde ført sit Landlineanlæg ud til Wladivostock kunde man den 17. November 1871 begynde at udveksle Telegrammer mellem Europa paa den ene Side og Kina og Japan paa den anden. Meget havde det danske Selskab dog at kæmpe imod som Pionerer for Telegrafnet i disse fjerne Lande. Mens Telegrafudviklingen i Japan foregik hurtigt og roligt, varede det i Kina 10 Aar, før det lykkedes Selskabet ved den berømte kinesiske Statsmand Li-Hung-Chang's Hjælp at faa bygget den første overjordiske Telegraflinie mellem Shanghai og Tientsin. Derefter vandt Telegrafnet dog hurtigere Indpas, og ligesom Japan er nu Kina i Besiddelse af et udstrakt Telegrafnet, væsentlig anlagt af danske Ingeniører, uddannede af og udgaaede fra »Store Nordiske Telegrafskab«.

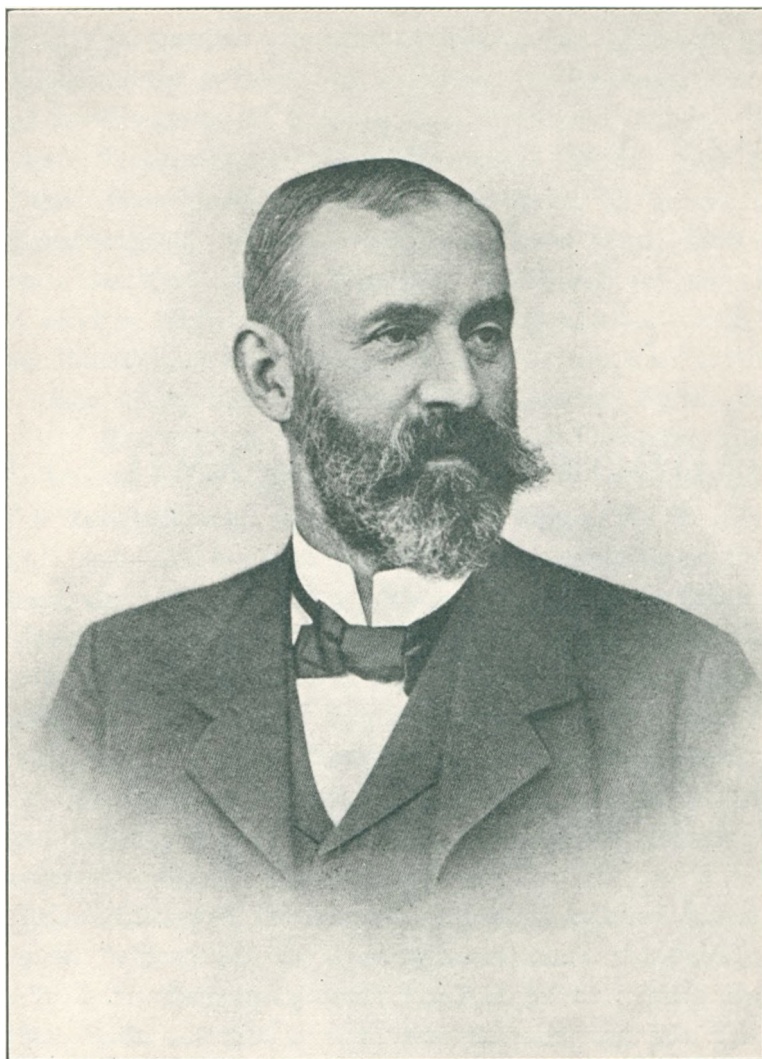
Da Suenson i 1871 vendte tilbage til Europa, forblev han knyttet til Selskabet, og efter at dettes europæiske og asiatiske Foretagender Aaret efter blev sammensmeltede til et stort Hele, blev han som administrerende Direktør sat i Spidsen for den samlede Virksomhed. Han overtog tillige Formandskabet for Bestyrelsen, da Tietgen fratraadte i 1898. Hans Virksomhed falder sammen med Selskabets, hvis Drivkraft han var; »Store Nordiske«s Arbejde i Østen har ikke saa lidt af Eventyrets Glans over sig, og der findes interessante Beretninger om de tit farefulde og dristige natlige Ekspeditioner, hvor det gjaldt om uset af Kineserne at faa nedlagt Telegrafkabler. I 1897

begyndte Stormagterne at dele Kinas Kystterritorium imellem sig. Tyskland besatte Kiautschau, Rusland Port Arthur og Talianwan, og i Løbet af 1898 besatte yderligere Frankrig den sydligste Del af Kysten, Englænderne rykkede ind i Landet og Russerne gav sig til at anlægge Jernbaner og at befæste Port Arthur.

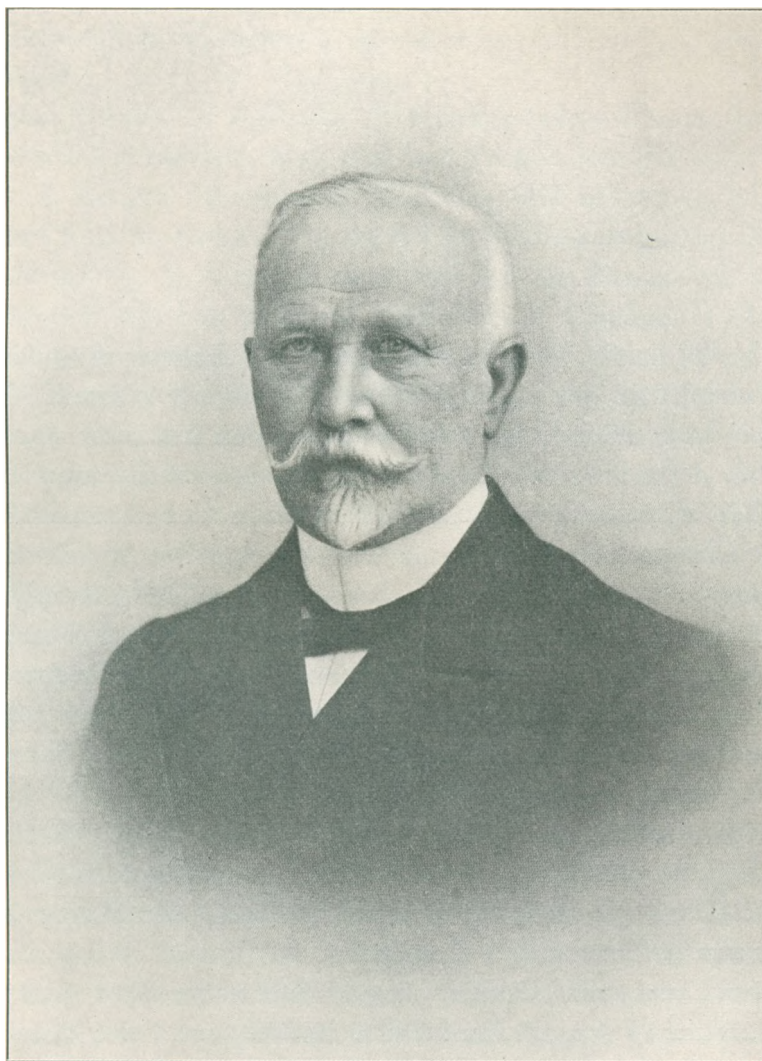
Paa dette Tidspunkt var »Store Nordiske« allerede godt inde i hele Østen, men disse Begivenheder gav Anledning til en meget forøget Telegramudveksling. »Store Nordiske« maatte sende flere Folk derover og i det hele udvide Tjenesten, og Resultatet blev et endnu bedre Udbytte. Begivenheder som Bokseropstanden bragte selvfølgelig visse Vanskeligheder, men netop under denne kunde »Store Nordiske« træde hjælpende til overfor Stormagterne. En Række Kabler blev i disse Aar nedlagt, og Aar for Aar steg Udbyttet. Dette havde i en Tid været 8—10—12 pCt. i Dividende. I 1904, da den russisk-japanske Krig udbrød, var Dividenden steget til 24 pCt. Selskabet havde, som det har den Dag i Dag, en grundfæstet Position, og den Mand, der i alle disse Aar i bogstavelig Forstand holdt Traadene i sin Haand, var Edouard Suenson. Da Verdenskrigen kom, og de store nye Vanskeligheder ved den, var Suenson en gammel Mand, der havde trukket sig ud af den daglige Ledelse, men han fulgte dog med Interesse Selskabets Arbejde paa de fjerne Felter. Han var Manden, der havde lagt Grunden og i mere end en Menneskealder stod han for Styret og ledede paa fremragende Maade det snart verdensberømte danske Selskab.

Som administrerende Direktør for »Store Nordiske« repræsenterede Suenson sit Selskab paa de store internationale Telegrafkonferencer, i Rom 1872, St. Petersborg 1875, London 1879 og 1903, Berlin 1885, Paris 1890, Budapest 1896 o. s. v. Her hjemme var han Formand for en Række Aktieselskaber og blev i en tidlig Alder et førende Navn. Tilsidst stod han som »the grand old man« i dansk Forretningsverden, og agtet og æret fra alle Sider døde han, 79 Aar gl., i 1921. Et af de store Træer i Skoven var faldet.

THEODOR WESSEL og EMIL VETT
1843–1905 1843–1911

Ottomian

Emil W. M.

HVIS der er to Navne indenfor dansk Erhvervsliv, der hører sammen, maa det da blive disse to: Vett og Wessel. Man kan ikke skille de to Mænd. De arbejdede sammen fra deres unge Dage, de byggede deres Livsværk op sammen, de supplerede hinanden glimrende. Det er to udmærkede Typer indenfor den danske Handelsverden, og det er næppe sandsynligt, at nogen af dem enkeltvis kunde have naaet det, de med forenede Kræfter grundlagde, arbejdede op og efterlod som et enestaaende Monument for dansk Forretningsliv: Magasin du Nord. Den store Forretnings to Grundlæggere hører ogsaa efter Alfabetet sammen, der kommer de lige efter hinanden, og der kommer de sidst; sikkert det eneste Sted. Ellers hørte de til blandt de første.

Det var i Aarhus, at disse to Mænds Veje mødtes, og herfra skriver sig Magasin du Nord's Historie. De mødtes der i 1867 som ganske unge Mænd og indledte et Kompagniskab, der skulde blive af den allerstørste Betydning i Fremtiden.

Emil Vett var født i Rødby den 7. November 1843 som Søn af en Læge. Kun 14 Aar gl. kom han i Handelslære i det store Manufakturfirma C. B. Christensen i Aarhus. Efter at have udstaaet sin Læretid forblev han i Forretningen og var der ialt i 9 Aar, i de sidste Aar som den egentlige Leder, da hans Chef stadig var syg. Han var fuld af Energi og Virkelyst og vilde, da C. B. Christensen

døde, helst straks have begyndt sin egen Forretning, men han manglede Midler dertil. Han tog derfor Plads hos Emil Secher, et andet stort Aarhus-Manufakturfirma, og mens han var her, var det, at han traf Wessel.

Theodor Wessel var født den 27. Februar 1843 i Odense, hvor hans Fader var Toldassistent. Han blev sat i Lære hos det store Klædefirma L. J. Baagøe i Svendborg, hvor han blev udlært og forblev, til han i 1864 kom til København, hvor han blev Rejsende for det gamle ansete Firma M. E. Grøn & Søn. Her havde Wessel rig Lejlighed til at udvikle sig, han kom til Udlandet, til England, Tyskland og Frankrig, og erhvervede sig megen Erfaring, ikke mindst under Verdensudstillingen i Paris, og han var, da han vendte tilbage fra Udlandet, fast besluttet paa at aabne sin egen Virksomhed. Han havde allerede valgt sig Stedet, nemlig Aarhus.

Det var et ganske tilfældigt Møde mellem de to unge Mænd, men de havde ikke talt længe sammen, før de blev enige om at realisere deres Planer her i Forening og etablere en Manufakturforretning i Aarhus. Omtrent samtidig fik Wessel imidlertid Tilbud fra det store københavnske Tekstilfirma I. H. Ruben om en udmærket Plads som Rejsende, og Wessel og Vett arrangerede sig derefter saaledes, at Vett skulde lede Forretningen i Aarhus, mens Wessel paa sine Rejser for I. H. Ruben skulde foretage Indkøb til deres fælles Forretning, hvad han havde forbeholdt sig Ret til, da han modtog Stillingen hos Ruben. De udtog nu Borgerskab i Aarhus den 14. April 1868, og Forretningen fik Navnet Emil Vett & Co. og havde til Huse i Løveapotekets gamle Gaard paa Vestergade i Aarhus. Paa den Tid var Manufakturforretninger ikke mindst i Provinsen et ret ukendt Begreb, saa det var et meget heldigt Tidspunkt, de to unge Mænd havde valgt til at begynde deres Forretning paa. De tog fat med en vældig Energi, og i Løbet af et Par Aar var Lokalerne allerede for smaa. I 1871 flyttedes Forretningen da til den Hammerhøjske Gaard i Imervad, der ombyggedes sammen med en Tilbygning. Arbejdet for

den nye Forretning krævede nu, at begge Indehaverne var i Aarhus til Stadighed, saa Wessel opgav sit Arbejde for I. H. Ruben. Samtidig overtog Forretningen Agenturet for et stort Manchesterfirma i Hvidevarer. Den første Filial, i Aalborg, blev anlagt, og der etableredes en gros-Forretning under Navnet Th. Wessel & Co. i København. Snart kom nye Filialer til, i Horsens, i Odense, i Nakskov og Nykøbing Falster, og efterhaanden kom der Filialer i alle danske Provinsbyer og Stationsbyerne med.

Hele Virksomheden samledes under Betegnelsen »De forenede Hvidevareforretninger«. Den første Forretning i København laa i Efterslægtens gamle Gaard paa Østergade, men snart flyttedes den hen i »Hotel du Nord« paa Kongens Nytorv, hvor der foruden en gros Forretningen aabnedes et Detail-Udsalg af alle Arter Manufakturvarer. Forretningen var vokset hurtigere, end de to unge Aarhus-Købmænd havde tænkt sig. Grundlaget for »Magasin du Nord« var skabt og hele det store Magasin var ved at blive til Virkelighed. Begge Cheferne flyttede nu til København, hvor i Forvejen Wessels Svigerfader, Købmand H. J. Sørensen fra Vejle, havde Del i Ledelsen. Aarhus-Forretningen blev overdraget til Købmand Carl Reffs. Forretningerne fik nu to Firmanavne: i København Th. Wessel & Vett, i Aarhus Emil Vett & Wessel.

Nu begyndte Udvidelserne for Alvor; Magasin du Nord rejste sig. Man købte Grunden, Kongens Nytorv 13 og 15 og Vingaardsstræde 2 og 4, og lidt efter lidt rejste det kæmpemæssige Varehus sig. I December 1893 var den nuværende Bygning færdig til Indflytning. Paa det Tidspunkt, kun 29 Aar efter Grundlæggelsen, havde man i Hovedforretningen, i Filialerne og i Fabrikerne over 1200 Mennesker beskæftiget. Til Sammenligning tjener, at man begyndte Forretningen med 4 Mand. Siden da har man stadig udvidet, og Antallet af Personer, der staar i Forbindelse med Magasin du Nord, dets Fabriker eller Filialer gaar nu op i mange Tusinde.

Tiden havde været de to Grundlæggere gunstig; det var noget nyt, de havde skabt herhjemme. De var Pionererne for Butikshandel paa denne nye Maade. Siden fik Firmaet mange Efterlignere, men Magasin du Nord har stadig formaet at hævde sin Position. Foruden en gros- og Butikshandelen, Filialerne o. s. v. maa nævnes, at Wessel & Vett blev Fabrikanter i stor Stil af alle Arter hvide Varer o. s. v.

Ledelsen af det store Foretagende laa stadig hos de to Chefer, der paa en saa udmærket Maade supplerede hinanden. Th. Wessel var vel nok den, der havde det videste Udsyn; fra sine Rejser i Udlandet havde han faaet et Kendskab til Verdenshandelen, der mange Gange blev ham til Gavn, han var en glimrende Køber, og han forstod altid at gøre sine Indkøb paa en Maade, saa det betalte sig. Han var jo nok skabt for en gros Handelen, men alligevel færdedes han i sin Butik som en elskværdig og dygtig Købmand, der forstod at skaffe Kunderne, hvad de ønskede sig. Vett var dog mere Sælgeren og Organisatoren. Han var jovial og myreflittig. Forretningens Idé stod dem begge ganske klart: Det gjaldt om paa den ene Side at gøre store kontante en gros Indkøb og paa den anden Side at sælge en detail i Butikken. De ønskede ikke at skaffe sig en uforholdsmæssig Detailhandler-Avance, men forstod, at Stormagasinet ved hele den Maade, hvorpaa de havde anlagt det, kunde skaffe Kunderne de rigtige Varer i stort Udvalg til en rimelig Pris. I Virkeligheden kunde man, og det var det, der hjalp Forretningen frem, sælge billigt. Trin for Trin voksede Forretningen op, og efterhaanden havde den naaet en saadan Udvikling, at man ansaa det for formaalstjenligt at omdanne den til et Aktieselskab med en Aktiekapital paa 7,9 Millioner Kroner og under Ledelse af en Bestyrelse paa 7 Medlemmer. I den første Bestyrelse indtraadte Vett og Wessel, mens den daglige Ledelse blev lagt i Hænderne paa 3 Direktører.

Wessel og Vett naaede, skønt ingen af dem blev gamle Mænd, at se den af dem grundlagte Forretning som et grundmuret Foretagende

med Ry over hele Norden. Det er ikke for meget sagt, at Magasin du Nord i Aarene efter Aarhundredskiftet blev en af Københavns kendteste Forretninger.

En Sommeraften 1905 døde Grosserer Th. Wessel pludselig paa sin Villa i Taarbæk, og han hyldedes fra alle Sider som en af de mest tiltalende og fremragende Repræsentanter for dansk Erhvervs-
liv. Han havde naturligvis været Medlem af en Række Institutioner, ligesom han havde gjort meget godt i Stilhed.

Emil Vett overlevede i knap 6 Aar sin Kompagnon og døde i 1911 efter et kort Sygeleje. Han havde i sine sidste Aar gjort et stort Arbejde for filantropiske Foretagender, og navnlig har »Nationalfor-
eningen til Tuberkulosens Bekæmpelse« umaadelig meget at takke ham for.

Magasin du Nord blev det stolte Minde, Th. Wessel og Emil Vett rejste sig. De var begge fremragende Købmænd, de forstod den Tid, de levede i, og de evnede at udnytte Konjunkturerne. Deres Værk vil overleve dem i mangfoldige Aar og vil til Stadighed staa som et smukt Mindesmærke over to driftige danske Handelsmænd, der paa en enestaaende Maade supplerede hinanden og derigennem fik rejst det pompøse Værk, de efterlod sig.